

דין וחשבון של הדירקטוריון וההנהלה 30.09.2017

הדוח על הסיכונים ותאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחיים שהונפקו נכללים באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il < אודות < מידע כספי < גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים ובאתר מגנ"א של רשות ניירות ערך: www.magna.isa.gov.il

בנק לאומי לישראל בע"מ וחברות מוחזקות שלו
תמצית דוח כספי ליום 30 בספטמבר 2017
תוכן העניינים

עמוד

דין וחשבון של הדירקטוריון וההנהלה

א. סקירה כללית, יעדים ואסטרטגיה

5	תמצית המצב הכספי
8	מידע צופה פני עתיד בדוח הדירקטוריון וההנהלה

ב. הסבר וניתוח לתוצאות ולמצב העסקי

9	מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים
12	התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר
20	המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון
29	מגזרי פעילות
34	חברות מוחזקות עיקריות

ג. סקירת הסיכונים

35	החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם
35	סיכוני אשראי
56	סיכוני שוק
64	סיכון נזילות
64	סיכונים תפעוליים
65	סיכונים אחרים

ד. מדיניות ואומדנים חשבונאיים קריטיים, בקרות ונהלים

67	מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים
68	בקרות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי
69	דירקטוריון

70

Certification הצהרה

דוחות כספיים

73	דוח סקירת רואי החשבון המבקרים המשותפים
75	דוח רווח והפסד - מאוחד
76	דוח על הרווח הכולל - מאוחד
77	מאזן - מאוחד
78	דוח על השינויים בהון העצמי - מאוחד
82	דוח על תזרימי מזומנים - מאוחד
85	פירוט הביאורים לדוחות הכספיים - מאוחדים

ממשל תאגידי, פרטים נוספים ונספחים

א. ממשל תאגידי

204	שינויים בדירקטוריון
204	המבקרת הפנימית

ב. פרטים נוספים

205	השליטה בבנק
205	מינויים ופרישות ומבנה ארגוני
206	חקיקה ורגולציה הנוגעת למערכת הבנקאית
209	דירוג אשראי

ג. נספחים

210	שיעורי הכנסה והוצאה
-----	---------------------

דין וחשבון של הדירקטוריון והנהלה

דוח הדירקטוריון נערך בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים. הכללים שישומו בעריכת דוחות הביניים הינם עקביים לכללים ששימשו בעריכת הדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2016. יש לעיין בדוחות אלה ביחד עם [הדוח השנתי של 2016](#).

תמצית המצב הכספי

להלן דוח רווח והפסד מאוחד:

לשנה שנסתיימה ביום 31 בדצמבר	לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		
	2016	2017	2016	2017	
מבוקר					בלתי מבוקר
					במיליוני ש"ח
9,552	7,236	7,500	2,607	2,294	הכנסות ריבית
2,026	1,577	1,544	637	376	הוצאות ריבית
7,526	5,659	5,956	1,970	1,918	הכנסות ריבית, נטו
(125)	(171)	146	106	3	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
7,651	5,830	5,810	1,864	1,915	הכנסות ריבית, נטו לאחר הוצאות בגין הפסדי אשראי
					הכנסות שאינן מריבית
1,282	1,057	674	499	222	הכנסות מימון שאינן מריבית
3,967	2,973	3,068	996	1,043	עמלות
159	54	71	19	41	הכנסות אחרות
5,408	4,084	3,813	1,514	1,306	סך כל ההכנסות שאינן מריבית
					הוצאות תפעוליות ואחרות
5,422	4,142	3,831	1,354	1,264	משכורות והוצאות נלוות
1,697	1,254	1,239	435	406	אחזקה ופחת בניינים וציוד
1,461	904	1,076	166	406	הוצאות אחרות
8,580	6,300	6,146	1,955	2,076	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
4,479	3,614	3,477	1,423	1,145	רווח לפני מסים
1,717	1,292	1,220	514	376	הפרשה למסים על הרווח
2,762	2,322	2,257	909	769	רווח לאחר מסים
66	56	85	21	60	חלקו של הבנק ברווחים של חברות כלולות לאחר מס
					רווח נקי
2,828	2,378	2,342	930	829	לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
(37)	(30)	(24)	(11)	(9)	המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
2,791	2,348	2,318	919	820	המיוחס לבעלי מניות הבנק
					רווח נקי למניה המיוחס לבעלי מניות הבנק (בש"ח):
1.85	1.55	1.50	0.60	0.52	רווח נקי בסיסי
1.84	1.55	1.50	0.60	0.52	רווח נקי מדולל

סך כל הנכסים בניהול הקבוצה (מאזניים וחוף מאזניים*) הסתכם ליום 30 בספטמבר 2017 בסך של 1,374 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-1,262 מיליארד ש"ח בסוף שנת 2016, גידול בשיעור של 8.9%.

* סך כל המאזן וכן תיקי ניירות ערך של הלקוחות, שווי ניירות ערך שבמשמרת (custody) של קרנות נאמנות, קופות גמל וקרנות השתלמות לגביהם ניתנים שרתי ניהול תפעולי, משמרת ויעוץ פנסיוני.

להלן מאזן מאוחד ליום:

31 בדצמבר		30 בספטמבר	
2016	2016	2017	
מבוקר		בלתי מבוקר	
		במיליוני ש"ח	
נכסים			
74,757	59,067	66,134	
מזומנים ופיקדונות בבנקים			
77,201	82,493	82,098	
ניירות ערך			
1,284	896	872	
ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר			
265,450	267,895	269,630	
אשראי לציבור			
(3,493)	(3,527)	(3,272)	
הפרשה להפסדי אשראי			
261,957	264,368	266,358	
אשראי לציבור, נטו			
642	623	695	
אשראי לממשלות			
901	897	923	
השקעות בחברות כלולות			
3,147	3,044	2,931	
בניינים וציוד			
17	17	16	
נכסים בלתי מוחשיים ומוניטין			
10,654	11,630	10,954	
נכסים בגין מכשירים נגזרים			
8,043	8,723	8,251	
נכסים אחרים			
438,603	431,758	439,232	
סך כל הנכסים			
התחייבויות והון			
346,854	336,851	350,201	
פיקדונות הציבור			
3,394	3,589	4,460	
פיקדונות מבנקים			
900	661	539	
פיקדונות מממשלות			
539	553	637	
ניירות ערך שהושאלו או נמכרו במסגרת הסכמי רכש חוזר			
22,640	23,765	16,407	
אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים			
10,677	12,634	11,275	
התחייבויות בגין מכשירים נגזרים			
21,885	22,117	22,539	
התחייבויות אחרות			
406,889	400,170	406,058	
סך כל ההתחייבויות			
367	360	381	
זכויות שאינן מקנות שליטה			
31,347	31,228	32,793	
הון המיוחס לבעלי מניות הבנק			
31,714	31,588	33,174	
סך כל ההון			
438,603	431,758	439,232	
סך כל ההתחייבויות וההון			

להלן יחסים פיננסיים עיקריים (ב-%):

	30 בספטמבר		31 בדצמבר
	2016	2017	2016
אשראי לציבור, נטו לסך המאזן	61.2	60.6	59.7
ניירות ערך לסך המאזן	19.1	18.7	17.6
פיקדונות הציבור לסך המאזן	78.0	79.7	79.1
פיקדונות הציבור לסך האשראי לציבור, נטו	127.4	131.5	132.4
ההון הכולל לנכסי סיכון ^(א)	15.04	15.08	15.21
הון רובד 1 לנכסי סיכון	10.86	11.35	11.15
יחס מינוף	6.81	7.03	6.77
יחס כיסוי נזילות	130	122	132
הון (לא כולל זכויות שאינן מקנות שליטה) למאזן	7.2	7.5	7.1
רווח נקי להון ממוצע (לא כולל זכויות שאינן מקנות שליטה) ^(א)	10.7	9.7	9.3
שיעור הפרשה למס מהרווח לפני מיסים	35.7	35.1	38.3
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי מתוך האשראי לציבור, נטו ^(א)	(0.09)	0.07	(0.05)
מזה: הוצאות בגין הפרשה קבוצתית מתוך האשראי לציבור, נטו ^(א)	0.24	0.17	0.24
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי מתוך כלל סיכון האשראי לציבור ^(א)	(0.06)	0.05	(0.03)
הכנסות ריבית, נטו לסך המאזן ^(א)	1.75	1.81	1.72
סך כל ההכנסות לסך המאזן ^{(א)(ב)}	3.02	2.98	2.95
סך כל ההכנסות לסך כל הנכסים בניהול הקבוצה ^{(ב)(ג)(ד)}	1.05	0.95	1.02
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות לסך המאזן ^(א)	1.95	1.87	1.96
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות לסך כל הנכסים בניהול הקבוצה ^{(ג)(ד)}	0.68	0.60	0.68
רווח נקי לסך כל הנכסים הממוצעים ^{(א)(ה)}	0.73	0.71	0.64
פער הריבית	1.76	1.83	1.75
ההוצאות התפעוליות והאחרות מסך כל ההכנסות ^(ב)	64.7	62.9	66.3
הכנסות שאינן מריבית להוצאות התפעוליות והאחרות	64.8	62.0	63.0
הכנסות שאינן מריבית מסך כל ההכנסות ^(ב)	41.9	39.0	41.8

(א) הון - בתוספת זכויות שאינן מקנות שליטה והתאמות שונות.
 (ב) סך כל ההכנסות - הכנסות ריבית נטו והכנסות שאינן מריבית.
 (ג) על בסיס שנתי.
 (ד) כולל פעילות חוץ מאזנית.
 (ה) הנכסים הממוצעים הינם סך הנכסים המאזניים המניבים והאחרים.

מידע צופה פני עתיד בדוח הדירקטוריון וההנהלה

דוח הדירקטוריון וההנהלה כולל, בנוסף לנתונים המתייחסים לעבר, גם מידע והערכות המתייחסים לעתיד, המוגדרים בחוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968 (להלן - החוק) כ"מידע צופה פני עתיד". מידע צופה פני עתיד מתייחס לאירוע או לעניין עתידיים שהתממשותם אינה ודאית ואינה בשליטתו של הבנק בלבד.

מידע צופה פני עתיד מנוסח בדרך כלל באמצעות מילים או ביטויים כגון "הבנק מאמין", "הבנק צופה", "הבנק מצפה", "הבנק מתכוון", "הבנק מתכנן", "הבנק מעריך", "מדיניות הבנק", "תכניות הבנק", "תחזית הבנק", "צפוי", "אסטרטגיה", "יעדים", "עלול להשיע", "תרחישים", "תרחישי קיצון", "הערכה" וביטויים נוספים המעידים על כך שמדובר בתחזית לעתיד ולא בעובדות עבר.

מידע צופה פני עתיד הנכלל בדוח הדירקטוריון וההנהלה נסמך, בין השאר, על תחזיות לעתיד בנושאים שונים הקשורים להתפתחות הכלכלית בארץ ובעולם ובמיוחד לשוקי המטבע ושוקי ההון, לחקיקה, להוראות גורמי פיקוח, להתנהגות המתחרים, להתפתחויות טכנולוגיות ולנושאי כח אדם.

כתוצאה מאי היכולת לחזות בוודאות שאמנם תחזיות אלה תתממשנה ומכך שבפועל האירועים יכולים להיות שונים מאלו שנחזו, קוראי הדוח צריכים להתייחס בזהירות למידע המוגדר כ"צופה פני עתיד", שכן הסתמכות על מידע כאמור כרוכה בסיכונים ובאי ודאות והתוצאות הכספיות והעסקיות העתידיות של קבוצת לאומי עשויות להיות שונות באופן מהותי.

הבנק אינו מתחייב לפרסם עדכון למידע צופה פני עתיד הכלול בדוחות אלה. האמור אינו גורע מחובות הדיווח של הבנק על פי כל דין.

שינויים עיקריים בתקופה החולפת

תכנית פרישה מרצון

ביום 11 ביולי 2017 אישר דירקטוריון הבנק תכנית פרישה מרצון חדשה.

להלן עיקרי תכנית הפרישה מרצון שאישר הדירקטוריון (להלן: "התכנית"):

1. בהתאם לתכנית יתאפשר לכ-600-500 עובדים לפרוש מהבנק בפרישה מוקדמת.
 2. ההטבות המוצעות, כתלות בגיל וותק העובדים, הינן בעיקרן: (א) הסדר פנסיה מוקדמת עד לגיל הפרישה על פי דין, וזאת לזכאים לפנסיה תקציבית מהבנק אשר עומדים בפרמטרים שמוגדרים בתכנית או (ב) פיצויים מוגדלים בשיעור של כ-245% עד 265%, בכפוף לפרמטרים שהוגדרו בתכנית.
 3. הפרישה המוקדמת תבוצע, ככל הניתן, עד סוף 2017.
- העלות הכוללת של התכנית מוערכת על ידי הבנק בכ-500 מיליון ש"ח (להלן: "עלות ההתייעלות").
- להלן עיקרי הטיפול החשבונאי:

1. עלות ההתייעלות מהווה הפסד אקטוארי שנזקף לרווח כולל אחר ברבעון שני 2017.
 2. בתקופות עוקבות יופחתו לרווח והפסד עלויות התוכנית כחלק מיתרת "רווחים והפסדים אקטואריים" בשיטת הקו הישר על פני תקופת השירות הממוצעת הנותרת של העובדים הפעילים בתכנית.
- השפעת תוכנית ההתייעלות על הלימות ההון מוערכת בכ-0.2%, אשר תיגרע בהדרגה מהלימות ההון על פני חמש שנים.
- חלק מהמידע המובא בפרק זה הינו "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה לעיל.

סקת מכירת נכס

ביום 18 ביוני 2017 אישר דירקטוריון הבנק את התקשרות הבנק בהסכם עם קנדה אקרו בסיטי שותפות מוגבלת למכירת נכס המצוי ברח' יהודה הלוי פינת רח' הרצל בתל אביב, המשמש כיום כסניף המרכזי של הבנק בתל אביב. תמורת המכירה הינה כ-277 מיליון ש"ח והרווח הצפוי עם השלמת העסקה ברבעון רביעי 2017 הינו כ-260 מיליון ש"ח לפני השפעת המס.

PEPPER

בחודש יוני 2017 לאומי השיק לקהל הרחב את PEPPER, בנקאות דיגיטלית שכולה במובייל, וזאת לאחר שבמהלך רבעון ראשון 2017, הושק PEPPER PAY המשמש כפתרון תשלומים ללקוחות כל הבנקים.

זוהי קפיצת מדרגה חשובה בייסודה של הבנקאות הדיגיטלית בישראל שתנוהל רובה ככולה באמצעות המובייל. האפליקציות החדשות מאפשרות למשתמשים ליהנות מחוויית לקוח פרסונלית, פשוטה ונוחה, כזו המושתתת על מענה לצרכיהם, באופן ידידותי, בעיצוב ייחודי, ללא עמלות עו"ש, מותאמת אישית, "בכל זמן ומכל מקום".

מגמות, תופעות, התפתחויות ושינויים מהותיים התפתחויות עיקריות במשק¹

בתשעת החודשים הראשונים של השנה צמח המשק הישראלי בקצב שנתי, של כ-3.3%, במונחים ריאליים, בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. ברבעון השלישי של השנה הסתכמה צמיחת המשק בכ-4.1%, במונחים שנתיים, בהשוואה לרבעון השני. מרבית רכיבי התוצר התרחבו ברבעון השלישי בקצב מהיר, למעט הצריכה הציבורית, אשר הצטמצמה.

המשק העולמי

בחודש אוקטובר 2017, עדכנה קרן המטבע הבינלאומית (IMF), את התחזית להתפתחות הצמיחה בעולם בשנת 2017 לפיה המשק העולמי צפוי להתרחב בשנת 2017 בכ-3.6%, במונחים ריאליים, עליה של 0.1% בהשוואה לתחזיתה מחודש יולי ולעומת כ-3.2% בשנת 2016. הצמיחה בארה"ב בשנת 2017 עודכנה אף היא כלפי מעלה (מ-2.1% ל-2.2%). באזור גוש האירו נרשם עדכון כלפי מעלה בתחזית הצמיחה ל-2017 (מ-1.9% ל-2.1%) על רקע נתונים חיוביים באשר לפעילות הכלכלית, שפורסמו בשלהי 2016 ובמהלך 2017.

תקציב המדינה ומימון

בחודשים ינואר-ספטמבר 2017, הסתכם הגירעון בתקציב המדינה בכ-5.0 מיליארד ש"ח בהשוואה לכ-6.3 מיליארד ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. זאת, כאשר בתקציב לשנת 2017 כולה מתוכנן גירעון שנתי בסך של כ-36.6 מיליארד ש"ח שהם כ-2.9% תוצר. הגירעון המצטבר ב-12 החודשים האחרונים המסתיימים בספטמבר 2017, הסתכם על פי אומדני משרד האוצר בכ-1.9% תוצר. שיעור נמוך זה ביחס ליעד השנתי, מקורו בגידול ניכר בהכנסות ממיסים ברבעון השלישי של השנה, כתוצאה ממכירת חברות ובעקבות מבצע מס דיבידנד לבעלי מניות מהותיים.

ב-18 באפריל 2017, הודיע משרד האוצר על תכנית "נטו משפחה" הכוללת הטבות במיסוי למשפחות עובדות, סכסוד צהרונים והפחתת מכסים. עלות התכנית נאמדת בכ-4 מיליארד ש"ח לשנה והיא שומרת, על פי הודעת האוצר, על מסגרות התקציב מבלי להגדיל את הגירעון.

סחר חוץ ותנועות הון

הגירעון המסחרי של ישראל הסתכם בתשעת החודשים הראשונים של השנה, בכ-10.5 מיליארד דולר, עליה של כ-0.6 מיליארד דולר בהשוואה לגרעון שהיה בתקופה המקבילה אשתקד. העלייה בגירעון המסחרי מקורה בעליה גדולה יותר ביבוא ביחס ליצוא.

בחודשים ינואר-ספטמבר 2017, הסתכמו ההשקעות הישירות בישראל של תושבי חוץ, דרך המערכת הבנקאית, בכ-6.0 מיליארד דולר ואילו ההשקעות הפיננסיות של תושבי חוץ בישראל הסתכמו בכ-5.5 מיליארד דולר. לעומת זאת, היקף ההשקעות של תושבי ישראל בחו"ל (ההשקעות הישירות באמצעות הבנקים בישראל וההשקעות הפיננסיות) הסתכם בכ-2.9 מיליארד דולר, כך שהיקף ההשקעות הנכנסות לישראל גבוה באופן משמעותי מהיקף ההשקעות היוצאות במט"ח.

שער החליפין ויתרות המט"ח

בתשעת החודשים הראשונים של השנה, יוסף השקל ביחס לדולר בשיעור של כ-8.2% וביחס לאירו הוא פחת בשיעור של כ-2.8%.

יתרות מטבע החוץ בבנק ישראל עמדו בסוף חודש ספטמבר 2017, על כ-111.1 מיליארד דולר, בהשוואה לכ-98.4 מיליארד דולר בסוף חודש דצמבר 2016.

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2017 הסתכמו רכישות המט"ח על ידי בנק ישראל, במסגרת תכנית הרכישות לקיזוז השפעת הפקת הגז על שער החליפין, בכ-1.24 מיליארד דולר. בסך הכל, בנק ישראל רכש מט"ח בהיקף של כ-6.24 מיליארד דולר במהלך תקופה זו.

אינפלציה ומדיניות מוניטרית

מדד המחירים לצרכן (המדד "בגין") עלה בתשעת החודשים הראשונים של השנה בכ-0.3% ואילו ב-12 החודשים האחרונים אשר הסתיימו בחודש ספטמבר 2017 הסתכמה עלייתו בכ-0.1%. שיעור זה מצוי מתחת לגבול התחתון של יעד יציבות המחירים של הממשלה, 1% עד 3%, ומשקף סביבת אינפלציה נמוכה מאד.

מדד המחירים לצרכן ("הידוע") עלה ב-0.2% בחודשים ינואר-ספטמבר 2017.

¹ מקורות הנתונים: פרסומי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בנק ישראל, משרד האוצר, הבורסה לניירות ערך.

בתשעת החודשים הראשונים של השנה, לא חל שינוי בריבית בנק ישראל והיא עומדת על 0.1%, רמה שנשמרה גם בהודעת הריבית אשר פורסמה בחודש אוקטובר 2017. הועדה המוניטרית ציינה כי בכוונתה להותיר את המדיניות המרחיבה על כנה, כל עוד הדבר יידרש כדי לבסס את סביבת האינפלציה בתוך תחום היעד.

שוק ההון הישראלי

מדד המניות וניירות הערך הניתנים להמרה ירד בתשעת החודשים הראשונים של השנה, בכ-5.6%, כתוצאה מירידות שערים של כ-6.1% ברבעון השלישי על רקע מגמה דומה בעולם וכן בעקבות ירידה במניות הפארמה.

מחזור המסחר היומי הממוצע של המניות וניירות הערך הניתנים להמרה עלה בחודשים ינואר-ספטמבר בשיעור של כ-15.1% בהשוואה לממוצע 2016 והסתכם בכ-1.46 מיליארד ש"ח.

שוק אגרות החוב הממשלתיות התאפיין בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2017, בעליות שערים. מדד אגרות החוב הממשלתיות צמודות המדד עלה בשיעור של כ-1.9% ואילו מדד אגרות החוב הממשלתיות הלא-צמודות עלה בשיעור של כ-2.8% (מדד האגרות בריבית קבועה עלה בכ-3.3% ואילו במדד האגרות בריבית משתנה, "גילון", נרשמה עליה קלה של 0.5%).

במדד אגרות החוב הלא-ממשלתיות (אג"ח חברות) צמודות המדד, נרשמו בחודשים ינואר-ספטמבר עליות שערים של כ-4.3%. זאת, בהמשך לעליות שערים של כ-4.1% בשנת 2016.

הנכסים הכספיים שבידי הציבור

שווי תיק הנכסים הכספיים שבידי הציבור הסתכם בסוף חודש ספטמבר 2017, בכ-3,490 מיליארד ש"ח, עליה של כ-1.4% מאז ראשית השנה, כאשר ברבעון השלישי נרשמה יציבות בשווי התיק. משקל המניות (בארץ ובחו"ל) בתיק הנכסים הכספיים של הציבור הישראלי הגיע בסוף חודש ספטמבר 2017 לכ-21.2%, לעומת כ-22.4% בסוף חודש דצמבר 2016.

שינויים מהותיים בסעיפים בדוחות הכספיים

הרווח הנקי המיוחס לבעלי המניות (להלן "הרווח הנקי") בתשעה חודשים ראשונים של שנת 2017 (להלן - "התקופה המדווחת") הסתכם לסך של כ-2,318 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של כ-2,348 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. יצוין כי הרווח הנקי אשתקד הושפע ממספר סעיפים חד פעמיים מהותיים בסך כולל נטו ממש של כ-464 מיליון ש"ח - הכנסה ממכירת ויזה אירופה, הכנסה מהחזר ביטוחי בגין ההסדר עם הרשויות בחו"ל בגין הלקוחות האמריקאים, הוצאות שכר חד פעמיות, הכנסת מס בשל תהליכי פירוק ומכירה של חברות בנות וקישון במס הנדחה בשל ירידת שיעור מס החברות. עיקר ההשפעות החד פעמיות אשתקד מקורם במחצית הראשונה של שנת 2016 למטט החזר הביטוחי שהתקבל ברבעון השלישי לשנת 2016.

התשואה להון בתקופה המדווחת עמדה על שיעור של כ-9.7% בהשוואה לכ-10.7% בתשעה חודשים ראשונים אשתקד. התשואה להון בתקופה המקבילה אשתקד, בניכוי הסעיפים החד פעמיים כמפורט לעיל, עמדה על שיעור של 8.6%. השיפור בתשואה בניכוי הסעיפים החד פעמיים אשתקד מקורו בגידול בהכנסות ריבית, בגידול בעמלות ובירידה בהוצאות בעיקר בהוצאות השכר.

התשואה להון ברבעון השלישי של השנה הסתכמה לשיעור של 10.3%, בהשוואה לשיעור של 12.7% ברבעון המקביל אשתקד. התשואה להון ברבעון המקביל אשתקד בניכוי החזר הביטוחי בגין ההסדר עם הרשויות בחו"ל בגין הלקוחות האמריקאים עמדה על שיעור של 9.4%.

יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון עמד ליום 30 בספטמבר 2017 על שיעור של 11.35% בהשוואה לשיעור של 11.15% ליום 31 בדצמבר 2016. לפרטים נוספים ראה [ביאור 9](#).

ביום 20 בנובמבר 2017 אישר דירקטוריון הבנק שינוי במדיניות חלוקת הדיבידנד משיעור של 20% כל רבעון לשיעור של עד 40% כל רבעון מהרווח הנקי בגין אותו רבעון החל מרווחי הרבעון השלישי של שנת 2017.

בהתאם למדיניות המעודכנת, אישר הדיסקטוריון בגין הרבעון השלישי של שנת 2017 דיבידנד בשיעור של 40% מהרווח הנקי של הרבעון. סכום הדיבידנד שאושר הסתכם לסך של כ-328 מיליון ש"ח. הדיבידנד המצטבר בגין תשעת החודשים הראשונים של השנה הסתכם בכ-628 מיליון ש"ח.

הכנסות הריבית נטו בתשעת החודשים הראשונים של השנה עלו בכ-297 מיליון ש"ח, גידול בשיעור של כ-5.2% בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד. הגידול בהכנסות הריבית נטו נובע מעליה בפערי הריבית ומגידול ביתרה הממוצעת של הנכסים הכספיים נושאי הריבית (אשראי לציבור ופיקדונות בבנקים).

ההוצאות בגין הפסדי אשראי לתשעת החודשים הראשונים של השנה משקפת שיעור הוצאה של כ-0.07% מהאשראי לציבור נטו בהשוואה להכנסה בשיעור של כ-0.09% בתקופה המקבילה אשתקד. ההכנסה מהפסדי אשראי בתקופה המקבילה אשתקד נבעה בעיקרה מגביות גדולות.

שיעור ההוצאה להפסדי אשראי ברבעון שלישי 2017 עמד על אפס.

הכנסות מימון שאינן מריבית הסתכמו לסך של כ-674 מיליון ש"ח בהשוואה לסך 1,057 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. הירידה נובעת בעיקר מכך שבתקופה המקבילה אשתקד נכללה הכנסה ממכירת ויזה אירופה בסך של כ-378 מיליון ש"ח.

העמלות התפעוליות עלו בתשעת החודשים הראשונים של השנה בכ-95 מיליון ש"ח בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, בעיקר לאור גידול במחזורי הפעילות בכרטיסי אשראי ובניירות ערך.

ההוצאות התפעוליות ירדו בתשעת החודשים הראשונים של השנה בכ-154 מיליון ש"ח בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, קישון בשיעור של כ-2.4%. בתקופה המקבילה אשתקד נרשמה במסגרת ההוצאות הכנסה בסך של כ-235 מיליון ש"ח בגין החזר ביטוחי בגין ההסדר עם הרשויות בחו"ל בגין הלקוחות האמריקאים וכן הוצאת שכר חריגה כמפורט להלן. בנטרול סעיפים אלו ירדו ההוצאות ביחס לתקופה המקבילה אשתקד בשיעור של כ-5.3%.

הוצאות השכר ירדו בכ-311 מיליון ש"ח, ירידה בשיעור של כ-7.5%. בנטרול הוצאות שכר חד פעמיות, ירדו הוצאות השכר בשיעור של כ-6.4%. עיקר הירידה מקורה בירידה במצבת העובדים על רקע תהליכי ההתייעלות בבנק.

ההוצאות התפעוליות האחרות, בניכוי החזר הביטוחי כמפורט לעיל, ירדו בשיעור של כ-3.3%.

הוצאות המס הסתכמו לסך של כ-1,220 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של כ-1,292 מיליון ש"ח אשתקד. הוצאות המס אשתקד הושפעו מרישום הכנסה בסך של כ-174 מיליון ש"ח בגין תהליכי פירוק ומכירה של חברות בנות ומהוצאת מס בסך של 122 מיליון ש"ח בשל הקישון ביתרת המסים הנדחים אשתקד כתוצאה מירידת שיעור מס החברות.

הרווח הבסיסי הנקי למניה המיוחס לבעלי המניות בתקופה המדווחת הסתכם לכ-1.50 ש"ח לעומת 1.55 ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

התפתחויות מהותיות בהכנסות, בהוצאות וברווח כולל אחר

להלן השינוי ברווח הנקי ברבעון שלישי 2017 לעומת התקופה המקבילה אשתקד:

		לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		
השינוי		2016	2017	
באחוזים	במיליוני ש"ח			
				הכנסות ריבית, נטו
(2.6)	(52)	1,970	1,918	
				הוצאות בגין הפסדי אשראי
(97.2)	(103)	106	3	
				הכנסות שאינן מריבית
(13.7)	(208)	1,514	1,306	
				הוצאות תפעוליות ואחרות
6.2	121	1,955	2,076	
				רווח לפני מיסים
(19.5)	(278)	1,423	1,145	
				הפרשה למס
(26.8)	(138)	514	376	
				רווח לאחר מס
(15.4)	(140)	909	769	
				חלק הבנק ברווחי חברות כלולות
+	39	21	60	
				רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
18.2	2	(11)	(9)	
				רווח נקי המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי
(10.8)	(99)	919	820	
				תשואה להון (באחוזים)
		12.7	10.3	
				רווח בסיסי למניה (ש"ח)
		0.60	0.52	

להלן השינוי ברווח הנקי בתשעה חודשים ראשונים של 2017 לעומת התקופה המקבילה אשתקד:

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		
השינוי		2016	2017	
באחוזים	במיליוני ש"ח			
				הכנסות ריבית, נטו
5.2	297	5,659	5,956	
				הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
+	317	(174)	146	
				הכנסות שאינן מריבית
(6.6)	(271)	4,084	3,813	
				הוצאות תפעוליות ואחרות
(2.4)	(154)	6,300	6,146	
				רווח לפני מיסים
(3.8)	(137)	3,614	3,477	
				הפרשה למס
(5.6)	(72)	1,292	1,220	
				רווח לאחר מס
(2.8)	(65)	2,322	2,257	
				חלק הבנק ברווחי חברות כלולות
51.8	29	56	85	
				רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה
20.0	6	(30)	(24)	
				רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק
(1.3)	(30)	2,348	2,318	
				תשואה להון (באחוזים)
		10.7	9.7	
				רווח בסיסי למניה (ש"ח)
		1.55	1.50	

להלן התפתחות הרווח הנקי לפי רבעונים:

		2016			2017		
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	
במיליוני ש"ח							
1,655	2,034	1,970	1,867	1,873	2,165	1,918	
הכנסות ריבית, נטו							
(123)	(154)	106	46	101	42	3	
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי							
1,032	1,538	1,514	1,324	1,287	1,220	1,306	
הכנסות שאינן מריבית							
1,990	2,355	1,955	2,280	2,050	2,020	2,076	
הוצאות תפעוליות ואחרות							
820	1,371	1,423	865	1,009	1,323	1,145	
רווח לפני מיסים							
371	407	514	425	388	456	376	
הפרשה למס							
449	964	909	440	621	867	769	
רווח לאחר מס							
19	16	21	10	10	15	60	
חלק הבנק ברווחי חברות כלולות							
(9)	(10)	(11)	(7)	(9)	(6)	(9)	
רווח נקי המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה							
459	970	919	443	622	876	820	
רווח נקי המיוחס לבעלי מניות הבנק							
6.6	13.7	12.7	5.8	8.1	11.3	10.3	
תשואה להון (באחוזים)							
0.31	0.64	0.60	0.29	0.41	0.57	0.52	
רווח בסיסי למניה (ש"ח)							

הכנסות ריבית, נטו

הכנסות הריבית, נטו של קבוצת לאומי הסתכמו בתשעת החודשים הראשונים של השנה ב-5,956 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-5,659 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של 5.2%.

הגידול בהכנסות ריבית נטו נובע מעליה בפער הריבית ומגידול בנכסים נושאי ריבית.

ברבעון השלישי של 2017 הסתכמו הכנסות הריבית נטו בסך 1,918 מיליון ש"ח לעומת 1,970 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, קיטון בשיעור של 2.6%. הקיטון בהכנסות ריבית נטו הושפע מגידול בנכסים נושאי ריבית מחד, ומירידת המדד ברבעון השלישי של השנה בשיעור של כ-0.5% בהשוואה לעליה בשיעור של כ-0.4% ברבעון המקביל אשתקד.

היחס של הכנסות ריבית, נטו לבין היתרה הממוצעת של נכסים נושאי ריבית (התשואה נטו על נכסים נושאי ריבית) בתשעת החודשים הראשונים של השנה הינו 2.03% לעומת 1.95% בתקופה המקבילה אשתקד.

פער הריבית הכולל בתקופה המדווחת הינו 1.83% לעומת פער של 1.76% בתקופה המקבילה אשתקד.

להלן נתונים על פערי הריבית בחלוקה למגזרים:

במגזר המדדי פער הריבית בתקופה המדווחת עמד על שיעור של 0.74% בדומה לתקופה המקבילה אשתקד. במגזר המט"ח פער הריבית 1.00% לעומת 1.14% בתקופה המקבילה אשתקד. במגזר השקלי הלא צמוד פער הריבית 2.10% לעומת 2.06% בתקופה המקבילה אשתקד.

למידע נוסף בנוגע להכנסות והוצאות ריבית ראה נספח 1 - [שיעורי הכנסות והוצאות וניתוח השינויים בהכנסות והוצאות ריבית](#).

הוצאות בגין הפסדי אשראי

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		
		2016	2017	
באחוזים	השינוי במיליוני ש"ח			במיליוני ש"ח
68.6	439	(640)	(201)	הכנסה פרטנית בגין הפסדי אשראי
(26.0)	(122)	469	347	הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי
+	317	(171)	146	סך כל ההוצאה (ההכנסה) בגין הפסדי אשראי
יחסים באחוזים:				
		(0.33)	(0.10)	שיעור ההכנסה הפרטנית בגין הפסדי אשראי מסך האשראי לציבור, נטו
		0.24	0.17	שיעור ההוצאה הקבוצתית בגין הפסדי אשראי מסך האשראי לציבור, נטו
		(0.09)	0.07	שיעור ההוצאה (ההכנסה) הכולל בגין הפסדי אשראי מסך האשראי לציבור, נטו

		2016			2017			
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי		
במיליוני ש"ח								
(275)	(254)	(111)	(117)	(31)	(40)	(130)	הכנסה פרטנית בגין הפסדי אשראי	
152	100	217	163	132	82	133	הוצאה קבוצתית בגין הפסדי אשראי	
(123)	(154)	106	46	101	42	3	סך כל ההוצאה (ההכנסה) בגין הפסדי אשראי	
יחסים באחוזים:								
(0.42)	(0.38)	(0.17)	(0.18)	(0.05)	(0.06)	(0.20)	שיעור ההכנסה הפרטנית בגין הפסדי אשראי מסך האשראי לציבור, נטו	
0.23	0.15	0.33	0.25	0.20	0.12	0.20	שיעור ההוצאה הקבוצתית בגין הפסדי אשראי מסך האשראי לציבור, נטו	
(0.19)	(0.23)	0.16	0.07	0.15	0.06	-	שיעור ההוצאה (ההכנסה) הכולל בגין הפסדי אשראי מסך האשראי לציבור, נטו	

למידע נוסף בנוגע להוצאות הפסדי אשראי ראה [ביאור 6](#) ו**ביאור 13**.

הכנסות שאינן מריבית

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		
		2016	2017	
באחוזים	השינוי במיליוני ש"ח			במיליוני ש"ח
(36.2)	(383)	1,057	674	הכנסות מימון שאינן מריבית
3.2	95	2,973	3,068	עמלות
31.5	17	54	71	הכנסות אחרות
(6.6)	(271)	4,084	3,813	סך הכל

		2016				2017		
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי		
במיליוני ש"ח								
24	534	499	225	255	197	222	הכנסות מימון שאינן מריבית	
988	989	996	994	1,018	1,007	1,043	עמלות	
20	15	19	105	14	16	41	הכנסות אחרות	
1,032	1,538	1,514	1,324	1,287	1,220	1,306	סך הכל	

משקל ההכנסות שאינן מריבית מסך כל ההכנסות (קרי, הכנסות מריבית, נטו והכנסות שאינן מריבית) בתשעת החודשים הראשונים של השנה עמד על שיעור של 39.0% לעומת 41.9% בתקופה המקבילה אשתקד ו-41.8% בכל שנת 2016.

להלן פירוט הכנסות מימון שאינן מריבית:

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר			
		2016	2017		
		השינוי		במיליוני ש"ח	
		במיליוני ש"ח		באחוזים	
הכנסות בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו	515	115	400	+	
רווחים ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו	82	345	(263)	(76.2)	
רווחים מהשקעות במניות כולל דיבידנדים ^(ב)	103	538	(435)	(80.9)	
רווחים נטו בגין הלוואות שנמכרו	9	45	(36)	(80.0)	
רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)	(35)	14	(49)	-	
סך הכל	674	1,057	(383)	(36.2)	

		2016				2017		
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי		
במיליוני ש"ח								
(54)	(92)	261	372	390	121	4	הכנסות (הוצאות) נטו בגין מכשירים נגזרים והפרשי שער, נטו	
9	50	286	12	5	30	47	רווחים ממכירת אג"ח זמינות למכירה, נטו	
83	427	28	(28)	46	42	15	רווחים (הפסדים) מהשקעות במניות כולל דיבידנדים ^(ב)	
-	14	31	(1)	-	-	9	רווחים (הפסדים) נטו בגין הלוואות שנמכרו	
(14)	135	(107)	(130)	(186)	4	147	רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו ^(א)	
24	534	499	225	255	197	222	סך הכל	

(א) רווחים (הפסדים) שמומשו ושטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן של אג"ח ומניות למסחר, נטו כוללים גם השפעת הפרשי שער.
 (ב) ברבעון שני 2016 כולל הכנסה ממכירת ויזה אירופה בסך 378 מיליון ש"ח.

להלן פירוט העמלות:

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	
		2016	2017
באחוזים	השינוי במיליוני ש"ח		
			במיליוני ש"ח
		537	519
ניהול חשבון	(18)		
		449	502
פעילות בניירות ערך ובמכשירים נגזרים מסוימים	53		
		766	797
כרטיסי אשראי	31		
		135	135
טיפול באשראי	-		
		210	225
עמלות הפצת מוצרים פיננסיים	15		
		246	244
הפרשי המרה	(2)		
		398	408
עמלות מעסקי מימון	10		
		232	238
עמלות אחרות	6		
סך כל העמלות	95	2,973	3,068

הגידול בעמלות בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2017 בשיעור של כ-3.2% בהשוואה לתקופה המקבילה אשתקד, נובע בעיקר מגידול במחזורי הפעילות בכרטיסי אשראי ובניירות ערך.

		2016		2017	
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני
במיליוני ש"ח					
					170
ניהול חשבון	178	180	178	178	171
					170
פעילות בניירות ערך ובמכשירים נגזרים מסוימים	144	143	143	169	163
					277
כרטיסי אשראי	258	268	257	255	265
					44
טיפול באשראי	45	42	42	49	42
					78
עמלות הפצת מוצרים פיננסיים	70	72	77	73	74
					83
הפרשי המרה	82	82	81	84	77
					140
עמלות מעסקי מימון	136	130	136	135	133
					81
עמלות אחרות	76	79	80	75	82
סך כל העמלות	989	996	994	1,018	1,007

להלן פירוט ההכנסות האחרות:

		לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר	
		2016	2017
באחוזים	השינוי במיליוני ש"ח		
			במיליוני ש"ח
		20	30
רווחים מיעודה לפיצויים	10		
		34	41
הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וציוד	7		
		54	71
סך הכל	17		

2017							2016							
רבעון שלישי							רבעון ראשון							
רבעון שני							רבעון שלישי							
במיליוני ש"ח														
רווחים מיעודה לפיצויים							11	12	7	14	15	5	-	
הכנסות אחרות כולל מכירת בניינים וציוד							30	4	7	91	4	10	20	
סך הכל							41	16	14	105	19	15	20	

הוצאות תפעוליות ואחרות

לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר													
2017							2016						
במיליוני ש"ח							השינוי						
במיליוני ש"ח							באחוזים						
משכורות והוצאות נלוות							3,831	4,142	(311)	(7.5)			
פחת והפחתות							497	492	5	1.0			
הוצאות אחזקת בניינים וציוד							742	762	(20)	(2.6)			
הוצאות אחרות							1,076	904	172	19.0			
סך כל הוצאות התפעוליות והאחרות							6,146	6,300	(154)	(2.4)			

2017							2016						
רבעון שלישי							רבעון ראשון						
רבעון שני							רבעון שלישי						
במיליוני ש"ח													
משכורות והוצאות נלוות							1,264	1,276	1,291	1,280	1,354	1,546	1,242
פחת והפחתות							155	159	183	171	172	175	145
הוצאות אחזקת בניינים וציוד							251	239	252	272	263	250	249
הוצאות אחרות							406	346	324	557	166	384	354
סך כל הוצאות התפעוליות והאחרות							2,076	2,020	2,050	2,280	1,955	2,355	1,990

הוצאות שכר

לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר													
2017							2016						
במיליוני ש"ח							השינוי						
במיליוני ש"ח							באחוזים						
שכר ונלוות							3,053	3,322	(269)	(8.1)			
הוצאות פנסיה, פיצויים ופרישה מרצון בניכוי רווחי קופות							735	727	8	1.1			
סך כל הוצאות שכר שוטפות							3,788	4,049	(261)	(6.4)			
מענקים שאינם במהלך העסקים הרגיל וביטול מענקי יובל אשתקד							43	93	(50)	(53.8)			
סך הכל הוצאות שכר							3,831	4,142	(311)	(7.5)			

סך כל הוצאות השכר השוטפות ירדו בכ-261 מיליון ש"ח, המשקפים ירידה בשיעור של כ-6.4%. הירידה מקורה בירידה במצבת כח אדם.

		2016			2017		
רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון רביעי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	
במיליוני ש"ח							
1,077	1,140	1,105	1,052	1,002	1,036	1,015	
שכר ונלוות							
227	251	249	228	246	240	249	
הוצאות פנסיה, פיצויים ופרישה מרצון בניכוי רווחי קופות							
1,304	1,391	1,354	1,280	1,248	1,276	1,264	
סך כל הוצאות שכר שוטפות							
(62)	155	-	-	43	-	-	
מענקים שאינם במהלך העסקים הרגיל וביטול מענקי יובל אשתקד							
1,242	1,546	1,354	1,280	1,291	1,276	1,264	
סך הכל הוצאות שכר							

הוצאות שכר ונלוות מהוות כ-62.3% מסך כל ההוצאות התפעוליות לעומת 65.7% בתקופה המקבילה אשתקד ו-63.2% בכל שנת 2016.

הוצאות תפעוליות ואחרות (למעט שכר)

ההוצאות התפעוליות והאחרות למעט שכר הסתכמו בתקופה המדווחת בסך של 2,315 מיליון ש"ח לעומת 2,158 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול בשיעור של 7.3%. ההוצאות התפעוליות האחרות, בניכוי ההחזר הביטוחי בגין ההסדר עם הרשויות בחו"ל בגין הלקוחות האמריקאים, ירדו בשיעור של כ-3.3%.

ההוצאות התפעוליות מהוות 62.9% מסך כל ההכנסות לעומת 64.7% בתקופה המקבילה אשתקד ו-66.3% בכל שנת 2016.

סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות (במונחים שנתיים) מהווה 1.87% מסך כל המאזן, לעומת 1.95% בתקופה המקבילה אשתקד ולעומת 1.96% בכל שנת 2016.

רווחי חברות כלולות

רווחי חברות כלולות הסתכמו בתקופה המדווחת בסך של 85 מיליון ש"ח לעומת 56 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. רווחי חברות כלולות הסתכמו ברבעון שלישי 2017 בסך של 60 מיליון ש"ח לעומת 21 מיליון ש"ח ברבעון מקביל אשתקד. הגידול נובע מרווח ממכירת פעילות בחברה כלולה, בחברת הבת לאומי פרטנרס.

הוצאות מס

ההפרשה למס על הרווח של קבוצת לאומי הסתכמה בתקופה המדווחת ב-1,220 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-1,292 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. שיעור ההפרשה למס בתקופה המדווחת הינו כ-35.1% מהרווח לפני מס לעומת 35.7% בתקופה המקבילה אשתקד, קיטון של כ-0.6 נקודות האחוז. שיעור המס בתקופה המדווחת דומה לשיעור המס הסטטוטורי (35.0%). שיעור המס בתקופה המקבילה אשתקד היה נמוך משיעור המס הסטטוטורי (35.9%) בעיקר עקב רישום הכנסת מס (נטו) בסך של 174 מיליון ש"ח בשל תהליכי פירוק ומכירה של חברות בנות, ומנגד רישום הוצאת מס בסך של 122 מיליון ש"ח בשל הקיטון ביתרת המסים הנדחים נטו כתוצאה מירידת שיעור מס החברות מ-26.5% ל-25% החל מ-1 בינואר 2016.

להלן תמצית דוח על הרווח הכולל:

רווח כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה						
הפסד כולל אחר המיוחס לבעלי מניות הבנק	הפסד כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל	חלק התאגיד הבנקאי ברווח כולל אחר של חברות מוחזקות		התאמות מתרגום נטו לאחר השפעת גידורים ⁽²⁾	התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
			התאמות בגין הטבות לעובדים ⁽¹⁾	התאמות בגין הטבות לעובדים ⁽¹⁾		
(1,448)	(4)	(1,452)	(1,490)	38	(67)	67
(523)	-	(523)	(619)	(15)	(43)	154
(1,971)	(4)	(1,975)	(2,109)	23	(110)	221
(2,312)	(4)	(2,316)	(2,169)	18	(79)	(86)
(583)	-	(583)	(621)	(17)	(104)	159
(2,895)	(4)	(2,899)	(2,790)	1	(183)	73

רווח כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה						
רווח (הפסד) כולל אחר המיוחס לבעלי מניות הבנק	הפסד כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל	חלק התאגיד הבנקאי ברווח כולל אחר של חברות מוחזקות		התאמות מתרגום נטו לאחר השפעת גידורים ⁽²⁾	התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
			התאמות בגין הטבות לעובדים ⁽¹⁾	התאמות בגין הטבות לעובדים ⁽¹⁾		
(2,216)	(4)	(2,220)	(2,616)	37	(79)	438
245	-	245	507	(14)	(31)	(217)
(1,971)	(4)	(1,975)	(2,109)	23	(110)	221
(2,522)	(4)	(2,526)	(2,254)	11	(192)	(91)
(373)	-	(373)	(536)	(10)	9	164
(2,895)	(4)	(2,899)	(2,790)	1	(183)	73

רווח כולל אחר לפני ייחוס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה						
הפסד כולל אחר המיוחס לבעלי מניות הבנק	הפסד כולל אחר המיוחס לבעלי זכויות שאינן מקנות שליטה	סך הכל	חלק התאגיד הבנקאי ברווח כולל אחר של חברות מוחזקות		התאמות מתרגום נטו לאחר השפעת גידורים ⁽²⁾	התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן
			התאמות בגין הטבות לעובדים ⁽¹⁾	התאמות בגין הטבות לעובדים ⁽¹⁾		
(1,448)	(4)	(1,452)	(1,490)	38	(67)	67
(864)	-	(864)	(679)	(20)	(12)	(153)
(2,312)	(4)	(2,316)	(2,169)	18	(79)	(86)

(א) התאמות מתרגום דוחות כספיים של פעילויות חוץ שמתבע הפעילות שלהן שונה ממתבע הפעילות של התאגיד הבנקאי.

(ב) רווחים (הפסדים) נטו בגין גידור השקעה נטו במטבע חוץ.

(ג) ההתאמות בגין הטבות לעובדים בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2017 כוללות את אומדן עלות תכנית הפרישה מרצון שפורסמה בחודש יולי 2017.

המבנה וההתפתחות של הנכסים, ההתחייבויות, ההון והלימות ההון

המאזן של קבוצת לאומי הסתכם ב-30 בספטמבר 2017 ב-439.2 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-438.6 מיליארד ש"ח בסוף 2016 - גידול של 0.1%, ובהשוואה לספטמבר 2016 גידול של 1.7%.

ערך הנכסים הנקובים במטבע חוץ והצמודים למטבע חוץ מסך מאזן הקבוצה הינו כ-88.2 מיליארד ש"ח, כ-20.1% מסך הנכסים. בתשעה חודשים ראשונים של 2017 יוסף השקל ביחס לדולר של ארה"ב ב-8.2% ופוחת ביחס לאירו ב-2.8%. השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ תרם לירידה בשיעור של כ-1.3% בסך כל המאזן של הקבוצה, כך שבנטרול השפעת ייסוף השקל סך המאזן גדל לכ-444.9 מיליארד ש"ח.

סך כל הנכסים בניהול הקבוצה - סך כל המאזן וכן תיקי ניירות ערך של הלקוחות וקופות גמל וקרנות השתלמות לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי וניהול פיקדון, מסתכמים בכ-1,374 מיליארד ש"ח, בהשוואה לסך של כ-1,262 מיליארד ש"ח בסוף 2016 (כ-389 מיליארד דולר וכ-328 מיליארד דולר בהתאמה).

1. להלן ההתפתחות בסעיפי המאזן העיקריים:

		30 בספטמבר		31 בדצמבר		השינוי	
		2017		2016		מספטמבר 2016	
		במיליוני ש"ח		באחוזים		באחוזים	
סך כל המאזן	439,232	438,603	0.1	1.7			
מזומנים ופיקדונות בבנקים	66,134	74,757	(11.5)	12.0			
ניירות ערך	82,098	77,201	6.3	(0.5)			
אשראי לציבור, נטו	266,358	261,957	1.7	0.8			
בניינים וציוד	2,931	3,147	(6.9)	(3.7)			
פיקדונות הציבור	350,201	346,854	1.0	4.0			
פיקדונות מבנקים	4,460	3,394	31.4	24.3			
אגרות חוב, שטרי התחייבות וכתבי התחייבות נדחים	16,407	22,640	(27.5)	(31.0)			
הון המיוחס לבעלי המניות הבנק	32,793	31,347	4.6	5.0			

2. להלן התפתחות בסעיפים חוץ מאזניים עיקריים:

		30 בספטמבר		31 בדצמבר		השינוי	
		2017		2016		מספטמבר 2016	
		במיליוני ש"ח		באחוזים		באחוזים	
אשראי תעודות, נטו	1,204	1,418	(15.1)	(23.1)			
ערביות להבטחת אשראי, נטו	5,202	5,730	(9.2)	(9.7)			
ערביות לרוכשי דירות, נטו	19,103	19,538	(2.2)	(1.2)			
ערביות והתחייבויות אחרות, נטו	15,311	15,623	(2.0)	(2.0)			
מכשירים נגזרים ^(א)	683,594	644,454	6.1	(0.2)			
אופציות מכל הסוגים	121,855	91,986	32.5	(3.3)			

(א) כולל עסקאות "פורוורד", חוזי החלפות פיננסיות, swaps, futures ונגזרי אשראי. למידע נוסף ראה [ביאור 11](#).

3. להלן התפתחות ביתרות הנכסים הכספיים החוץ מאזניים של הלקוחות בקבוצת לאומי:

	30 בספטמבר		31 בדצמבר	
	2017	2016	השינוי	באחוזים
	במיליוני ש"ח		במיליוני ש"ח	
תיקי ניירות ערך ^(א)	665,825	613,213	52,612	8.6
נכסים בגינם ניתנים שירותי תפעול: ^{(א)(ב)(ג)}				
קרנות נאמנות	49,555	47,636	1,919	4.0
קופות גמל ופנסיה	112,817	78,189	34,628	44.3
קרנות השתלמות	106,541	84,774	21,767	25.7

- (א) לרבות שינוי בשווי השוק של ניירות ערך ושווי הניירות שבמשמרת (custody) של קרנות נאמנות וקופות גמל, לגביהם ניתנים שירותי ניהול תפעולי ומשמורת.
 (ב) הקבוצה בארץ אינה מנהלת קרנות נאמנות, קופות גמל וקרנות השתלמות.
 (ג) נכסי לקוחות לגביהם מעניקה הקבוצה שרותי ניהול תפעולי, כולל יתרות הקופות של לקוחות מיועצים בלאומי.

האשראי לציבור, נטו

האשראי לציבור נטו בקבוצת לאומי הסתכם ב-30 בספטמבר 2017 ב-266.4 מיליארד ש"ח לעומת 262.0 מיליארד ש"ח בסוף 2016, גידול של 1.7%.

השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ תרם לירידה בשיעור של 0.9% בסך האשראי לציבור. בנטרול השפעת השינוי חלה עלייה בשיעור של 2.6% בסך האשראי לציבור.

בנוסף לאשראי לציבור משקיעה הקבוצה בניירות ערך של חברות המסתכמים ב-30 בספטמבר 2017 ב-13,585 מיליון ש"ח בהשוואה ל-13,968 מיליון ש"ח בסוף 2016, והמגלמים גם כן סיכוני אשראי.

האשראי לציבור בשקלים לא צמודים מהווה ליום 30 בספטמבר 2017 כ-69.6% מסך האשראי, כאשר ליום 31 בדצמבר 2016 הוא היווה 68.6% מסך האשראי. כנגד העלייה במשקל האשראי הלא צמוד, חלה ירידה בעיקר באשראי צמוד מדד שהיווה ליום 30 בספטמבר 2017 16.1% מסך האשראי, בהשוואה לכ-16.9% ביום 31 בדצמבר 2016.

להלן התפתחות האשראי לציבור, לאחר הפרשה להפסדי אשראי לפי ענפי משק עיקריים:

	30 בספטמבר		31 בדצמבר	
	2017	2016	השינוי	שינוי ללא השפעת הפרשי שער
	במיליוני ש"ח		באחוזים	
אנשים פרטיים - הלוואות לדיור	77,687	78,658	(971)	(1.2)
אנשים פרטיים - אחר	38,276	37,770	506	1.3
בינוי ונדל"ן	51,121	48,308	2,813	5.8
מסחרי	27,677	26,980	697	2.6
תעשייה	19,114	18,053	1,061	5.9
אחר	52,483	52,188	295	(0.3)
סך הכל	266,358	261,957	4,401	1.7

למידע נוסף בנוגע להתפתחות האשראי וסיכוני האשראי לפי ענפי משק ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

סיכון אשראי בעייתי

להלן סיכון אשראי בעייתי לאחר הפרשות פרטניות וקבוצתיות:

31 בדצמבר			30 בספטמבר			
2016			2017			
סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	סך הכל	חוץ מאזני	מאזני	
במיליוני ש"ח						
3,118	176	2,942	2,737	129	2,608	סיכון אשראי פגום, נטו
1,087	74	1,013	988	61	927	סיכון אשראי נחות, נטו
3,423	1,190	2,233	3,142	935	2,207	סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת, נטו
7,628	1,440	6,188	6,867	1,125	5,742	סך הכל

31 בדצמבר		30 בספטמבר		
2016		2017		
במיליוני ש"ח				
7,984	6,885			סיכון אשראי בעייתי מסחרי
1,427	1,376			סיכון אשראי בעייתי קמעונאי
9,411	8,261			סך הכל
1,783	1,394			יתרת ההפרשה להפסדי אשראי
7,628	6,867			אשראי בעייתי לאחר הפרשה להפסדי אשראי

למידע נוסף בנוגע לאשראי בעייתי ראה פרק [סיכונים אשראי וביאור 13](#).

ניירות ערך

השקעות הקבוצה בניירות ערך ב-30 בספטמבר 2017 הסתכמו ב-82.1 מיליארד ש"ח, בהשוואה ל-77.2 מיליארד ש"ח בסוף 2016, גידול של 6.3%.

ניירות הערך בקבוצה מסווגים לשלוש קטגוריות: ניירות ערך למסחר, ניירות ערך זמינים למכירה וניירות ערך מוחזקים לפדיון.

סיווג נייר ערך הנרכש על ידי הבנק לתיק ניירות ערך למסחר, לתיק ניירות ערך זמינים למכירה או לתיק ניירות ערך מוחזקים לפדיון מתבצע במועד רכישתו ונעשה בהתאם לכוונת הבנק לשימוש בנייר. ניירות שנרכשים לצורכי מסחר (או במטרה לגדר רכיבים אחרים של התיק למסחר), לצורכי עשיית שוק או במסגרת חדר עסקאות מסווגים לתיק ניירות ערך למסחר, ניירות הנרכשים במסגרת ניהול הנכסים וההתחייבויות של הבנק מסווגים בתיק הזמין למכירה ואילו ניירות ערך הנרכשים על מנת להחזיקם עד לפדיונם מסווגים בתיק המוחזק לפדיון.

ניירות ערך למסחר מוצגים במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת נזקף לדוח רווח והפסד. ניירות ערך זמינים למכירה מוצגים במאזן לפי שווי הוגן, וההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת מוצג בסעיף נפרד בהון ברווח כולל אחר שנקרא "התאמות בגין הצגת ניירות ערך זמינים למכירה לפי שווי הוגן" בניכוי המס המתייחס. בכל מקרה שבו קיימת ירידת ערך שהינה בעלת אופי אחר מזמני ההפרש נזקף לחשבון רווח והפסד. ניירות ערך מוחזקים לפדיון מוצגים במאזן לפי עלות מופחתת.

ביום 1 בינואר 2017 סווגה יתרה של 957 מיליון ש"ח מתיק ניירות ערך זמינים למכירה לתיק ניירות ערך מוחזקים לפדיון.

למידע נוסף בנוגע לסיווג מחדש בתיק המוחזק לפדיון ראה [ביאור 1.א.3](#).

להלן סיווג סעיף ניירות הערך במאזן המאוחד:

30 בספטמבר 2017		31 בדצמבר 2016					
ניירות ערך	ניירות ערך	ניירות ערך	ניירות ערך	ניירות ערך	ניירות ערך	ניירות ערך	ניירות ערך
מוחזקים לפדיון	זמינים למכירה ^(א)	זמינים למכירה ^(א)	מוחזקים לפדיון	זמינים למכירה ^(א)	מוחזקים לפדיון	זמינים למכירה ^(א)	מוחזקים לפדיון
למסחר ^(ב)		למסחר ^(ב)		למסחר ^(ב)		למסחר ^(ב)	
סך הכל		סך הכל		סך הכל		סך הכל	
במיליוני ש"ח							
אגרות חוב							
של ממשלת ישראל	36	39,004	4,760	43,800	-	35,409	5,091
של ממשלות זרות	-	13,378	473	13,851	-	11,449	2,458
של מוסדות פיננסיים בישראל	-	23	55	78	-	23	159
של מוסדות פיננסיים זרים ^(ג)	-	8,554	197	8,751	-	7,460	104
מגובי נכסים (ABS) או מגובי משכנתאות (MBS)	408	8,613	288	9,309	-	9,749	280
של אחרים בישראל	-	82	157	239	-	296	132
של אחרים זרים	370	2,567	334	3,271	-	2,362	286
מניות וקרנות נאמנות	-	2,795	4	2,799	-	1,942	1
סך כל ניירות הערך	814	75,016	6,268	82,098	-	68,690	8,511

(א) כולל רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 154 מיליון ש"ח שנרשמו ברווח כולל אחר (31 בדצמבר 2016 - (92) מיליון ש"ח).
 (ב) כולל רווחים (הפסדים) שטרם מומשו מהתאמות לשווי הוגן בסך 14 מיליון ש"ח שנרשמו ברווח והפסד (31 בדצמבר 2016 - 9 מיליון ש"ח).
 (ג) מרבית אגרת החוב של מוסדות פיננסיים זרים הינם מסוג supranational או עם גיבוי מדינות.

ליום 30 בספטמבר 2017 כ-91.4% מתיק הנוסטרו של הקבוצה סווג כזמין למכירה וכ-7.6% כתיק למסחר. כ-3.4% משווי ניירות הערך הינן השקעות במניות של חברות שאינן מוצגות על כסיס השווי המאזני, אלא לפי עלות או שווי שוק של המניות הנסחרות בבורסה.

למידע בנוגע לשווי ניירות ערך לפי אופן המדידה ראה [ביאור 15.א](#).

התיק הזמין למכירה

- בתשעה חודשים ראשונים של 2017 היה גידול ברווח כולל אחר בגין ניירות ערך זמינים למכירה בסך 256 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בהשוואה לגידול בסך של 210 מיליון ש"ח (לפני השפעת המס) בתקופה המקבילה אשתקד.
- לרווח והפסד נזקפו רווחים נטו ממכירת אגרות חוב זמינות למכירה בסך של 82 מיליון ש"ח בהשוואה לרווחים בסך 345 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, ורווחים נטו מהשקעות במניות בסך 88 מיליון ש"ח בהשוואה לסך של 507 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

היתרה המצטברת נטו של התאמות לשווי הוגן של ניירות ערך המוחזקים בתיק הזמין למכירה ליום 30 בספטמבר 2017 מסתכמת בסכום של 73 מיליון ש"ח (לאחר השפעת המס), לעומת סכום שלילי של 86 מיליון ש"ח בסוף 2016. סכומים אלה מייצגים רווחים (הפסדים) נטו שטרם מומשו לתאריכי הדוחות.

למידע בנוגע להתאמות לשווי הוגן של ניירות זמינים למכירה שנזקפו להון ראה [ביאור 5](#).

התיק למסחר

ב-30 בספטמבר 2017, בתיק למסחר יש כ-6.3 מיליארד ש"ח אגרות חוב, לעומת 8.5 מיליארד ש"ח אגרות חוב ב-31 בדצמבר 2016. נכון ל-30 בספטמבר 2017 התיק למסחר מהווה כ-7.6% מסך תיק הנוסטרו של הקבוצה לעומת 11.0% ב-31 בדצמבר 2016.

בגין אגרות חוב למסחר נרשמו בדוח רווח והפסד הפסדים שמומשו וטרם מומשו בסך של 78 מיליון ש"ח לעומת רווחים בסך 46 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד. ההפסדים בתשעת החודשים הראשונים 2017 נובעים מהפרשי שער שנזקפו לניירות הערך בתיק למסחר, והם מתקזזים אל מול רווחים מהפרשי שער.

למידע נוסף בנוגע להרכב התיק ראה [ביאור 5](#).

השקעות בניירות ערך שהונפקו בחו"ל

א. השקעות בניירות ערך מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל

תיק ניירות ערך מגובי נכסים של הקבוצה (משכנתאות ושאינם משכנתאות), שכולו מדורג בדרוג השקעה (Investment Grade), מסתכם בכ-9.3 מיליארד ש"ח (כ-2.6 מיליארד דולר) ל-30 בספטמבר 2017 לעומת 10.0 מיליארד ש"ח בסוף 2016. מתוך התיק הנ"ל ל-30 בספטמבר 2017 כ-8.6 מיליארד ש"ח (כ-2.4 מיליארד דולר) מסווג בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון.

התיק הזמין למכירה של השקעות בניירות ערך מגובי נכסים בחו"ל ליום 30 בספטמבר 2017 כולל השקעה באגרות חוב מגובות משכנתאות בסכום של כ-7.1 מיליארד ש"ח. 87% מסך אגרות החוב המגובות משכנתאות שבתיק הזמין הונפקו על ידי סוכנויות פדראליות בארה"ב (FNMA, FHLMC, GNMA) ומדורגות, נכון למועד הדוח, בדירוג AAA.

נכון ליום 30 בספטמבר 2017 הסתכמה ירידת הערך המצטברת נטו שנזקפה להון עצמי הנובעת מתיק אגרות החוב המגובות משכנתאות בכ-64 מיליון ש"ח.

סך אגרות החוב המגובות משכנתאות שאינן בערבות מדינה (ארה"ב) ואינן בחסות מוסדות פדרליים אמריקאים, מסתכם בכ-1,526 מיליון ש"ח.

התקופה החזויה לפדיון של כל תיק אגרות החוב המגובות משכנתאות היא כ-4.96 שנים בממוצע (מח"מ). בנוסף לאגרות החוב המגובות משכנתאות, כולל התיק הזמין למכירה של הקבוצה גם אגרות חוב אחרות מגובות נכסים שאינם משכנתאות בסך של 1.5 מיליארד ש"ח, מתוכן אגרות חוב מסוג CLO בסך של כ-1.3 מיליארד ש"ח. התקופה החזויה לפדיון של תיק אגרות החוב המגובות נכסים שאינם משכנתאות היא כ-3.7 שנים בממוצע.

למידע נוסף בנוגע להשקעות באגרות חוב מגובות נכסים ראה [ביאור 5](#).

ב. השקעות בניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל

בתיק ניירות הערך של הקבוצה ב-30 בספטמבר 2017 כ-29.8 מיליארד ש"ח (8.4 מיליארד דולר) ניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל. 28.4 מיליארד ש"ח (8.0 מיליארד דולר) מניירות הערך הללו מסווגים בתיק הזמין למכירה והיתרה בתיק למסחר ובתיק לפדיון. 99.3% מסך ניירות הערך הינם בדירוג השקעה והם כוללים בעיקר ניירות ערך של ממשלת ארה"ב, בנקים ומוסדות פיננסיים, אגרות חוב של חברות בדרוג השקעה והיתר בעיקר ניירות ערך של ממשלת ישראל.

למידע נוסף בנוגע לחשיפה מוסדות פיננסיים זרים ראה פרק [סיכוני אשראי](#).

ליום 30 בספטמבר 2017 הסתכמה יתרת עלית הערך המצטברת בהון העצמי בגין ניירות ערך שאינם מגובי נכסים שהונפקו בחו"ל, ושהם בתיק הזמין למכירה ב-77 מיליון ש"ח (שהם 50 מיליון ש"ח לאחר מס).

כאמור, בנוסף לתיק הזמין למכירה קיימים ניירות ערך שאינם מגובים בנכסים גם בתיק למסחר ובתיק לפדיון. התיק למסחר כולל בעיקר ניירות ערך של מדינות, בנקים ומוסדות פיננסיים. 95.4% מניירות הערך שבתיק למסחר הינם בדירוג השקעה (Investment Grade).

שווי התיק למסחר שאינו מגובה בנכסים ב-30 בספטמבר 2017 הסתכם ב-1.0 מיליארד ש"ח (0.3 מיליארד דולר). ההפרש בין השווי ההוגן לעלות המופחתת, במידה שיש הפרש כזה, נזקף לחשבון הרווח והפסד.

השקעות באגרות חוב - שהונפקו בישראל

ההשקעות באגרות חוב שהונפקו בישראל הסתכמו ב-30 בספטמבר 2017 ב-42.5 מיליארד ש"ח, מזה סך של 42.2 מיליארד ש"ח אגרות חוב שהונפקו על ידי ממשלת ישראל בשקלים, והיתר אגרות חוב של ממשלת ישראל במט"ח ואגרות חוב שהונפקו על ידי חברות. כ-33.1% מההשקעות באגרות חוב חברות שהם כ-0.1 מיליארד ש"ח נכללו בתיק הזמין למכירה, והיתר בתיק למסחר.

תיק אגרות החוב של חברות, שבתיק הזמין למכירה בהיקף של 0.1 מיליארד ש"ח כולל קרן הון בסך של 7 מיליון ש"ח.

כל אגרות החוב של החברות שבתיק למסחר רשומות למסחר וסחירות בבורסה.

השקעות במניות ובקרנות

סך כל ההשקעות במניות ובקרנות מסתכמות ליום 30 בספטמבר 2017 בכ-2,799 מיליון ש"ח, מזה מניות סחירות 1,848 מיליון ש"ח ושאינן סחירות 951 מיליון ש"ח. מסך כל ההשקעה 2,795 מיליון ש"ח מסווגים בתיק הזמין למכירה ו-4 מיליון ש"ח מסווגים בתיק למסחר.

ההון הנדרש בגין השקעות אלה עומד ליום 30 בספטמבר 2017 על סך של 350 מיליון ש"ח.

למידע נוסף ראה [ביאור 5](#).

השינויים העיקריים בהשקעה במניות

במהלך הרבעון הראשון של שנת 2017 מכר הבנק את יתרת החזקותיו בחברת Kenon Holdings Ltd, כ-3.7 מיליון מניות, שמהוות כ-7.0% מהונה המונפק והנפרע של קנון. הרווח לפני מס שרשם הבנק בגין מכירת המניות הינו כ-13.5 מיליון ש"ח.

פיקדונות הציבור

פיקדונות הציבור בקבוצה הסתכמו ב-30 בספטמבר 2017 ב-350.2 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-346.9 מיליארד ש"ח בסוף 2016, גידול בשיעור של 1.0% ובהשוואה לספטמבר 2016 גידול של 4.0%.

השינוי בשערי החליפין של השקל מול כלל מטבעות החוץ הקטין בשיעור של 2.0% את סך כל פיקדונות הציבור כך שבנטרול השפעת השינוי היה גידול בפיקדונות הציבור בשיעור של 2.9%.

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבות נדחים

אגרות חוב, שטרי הון וכתבי התחייבות נדחים הסתכמו ב-30 בספטמבר 2017 ב-16.4 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-22.6 מיליארד ש"ח בסוף 2016, קיטון בשיעור של 27.5%.

פדיון מוקדם של פיקדונות/שטרי הון נדחים

ביום 26 בינואר 2017 החליט דירקטוריון הבנק לפדות במהלך יוני-יולי 2017 בפדיון מוקדם מלא 400,000,000 ש"ח ע.נ. פקדונות/שטרי הון נדחים (לא סחירים) צמודים למדד אשר הוצעו בשנת 2002. בהתאם לכך, במהלך החודשים יוני ויולי 2017 נפרעו שטרי ההון בסכום כולל של כ-534 מיליון ש"ח.

הון והלימות ההון

ההון המיוחס לבעלי מניות הבנק הסתכם ב-30 בספטמבר 2017 ב-32,793 מיליון ש"ח, לעומת 31,347 מיליון ש"ח בסוף 2016, גידול של 4.6%. העלייה נובעת בעיקרה מהרווח הנקי לתקופה.

הון זה מהווה בסיס לחישוב ההון הפיקוחי המשמש לחישוב יחס הלימות ההון של הבנק בתוספת מכשירים הוניים והתאמות פיקוחיות כפי שנקבע בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 של הפיקוח על הבנקים.

יחס הון למאזן ב-30 בספטמבר 2017 הגיע ל-7.5% בהשוואה ל-7.1% ב-31 בדצמבר 2016.

מבנה הלימות ההון

31 בדצמבר		30 בספטמבר	
2016	2016	2017	2017
מבוקר		בלתי מבוקר	
		במיליוני ש"ח	
הון לצורך חישוב יחס ההון			
32,586	32,255	34,180	הון עצמי רובד 1, לאחר התאמות פיקוחיות וניכויים
11,850	12,405	11,243	הון רובד 2, לאחר ניכויים
44,436	44,660	45,423	סך הכל הון כולל
יתרות משוקללות של נכסי סיכון			
266,534	271,243	275,318	סיכון אשראי
4,788	5,212	5,018	סיכונים שוק
20,843	20,518	20,867	סיכון תפעולי
292,165	296,973	301,203	סך הכל יתרות משוקללות של נכסי סיכון
יחס ההון לרכיבי סיכון			
11.15%	10.86%	11.35%	יחס הון עצמי רובד 1 לרכיבי סיכון
15.21%	15.04%	15.08%	יחס ההון הכולל לרכיבי סיכון

יישום הוראות באזל 3 בישראל

במאי 2013 פרסם הפיקוח על הבנקים את ההוראות הסופיות ליישום באזל 3 בישראל, וזאת על ידי תיקון הוראות ניהול בנקאי תקין 201-211. הוראות אלה נכנסו לתוקף ביום 1 בינואר 2014 בכפוף להוראות המעבר שנכללו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299 של הפיקוח על הבנקים.

על פי הוראות אלו, רכיבי ההון בקבוצה לצורך חישוב הלימות ההון משויכים לשני רבדים:

1. הון רובד 1, הכולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף.

2. הון רובד 2.

סיכום הרבדים האלו מכונה "בסיס ההון לצורך הלימות ההון" או "ההון הפיקוחי" או "ההון הכולל".

הון רובד 1 כולל הון עצמי רובד 1 והון רובד 1 נוסף:

הון עצמי רובד 1 כולל את ההון המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי בתוספת חלק מזכויות המיעוט (זכויות שאינן מקנות שליטה בהון של חברות בת שאוחדו) ובניכוי מוניטין, נכסים בלתי מוחשיים אחרים, והתאמות פיקוחיות וניכויים נוספים, והכל כמפורט בהוראת ניהול בנקאי תקין 202 "מדידה והלימות הון - ההון הפיקוחי", ובכפוף להוראות המעבר שבהוראת ניהול בנקאי תקין 299 "מדידה והלימות ההון - ההון הפיקוחי - הוראות מעבר".

בנוסף לאלו, נכללות התאמות להון עצמי רובד 1, אשר נובעות מיישום תוכנית התייעלות תפעולית וכן מאופן חישוב ריבית ההיוון שמשמשת לחישוב ההתייבות לזכויות עובדים, כמפורט בהמשך.

הון רובד 1 נוסף, מורכב ממכשירי הון העומדים בקריטריונים שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין 202. בקבוצת לאומי לא קיימים מכשירי הון ברובד זה. ככל שיונפקו בעתיד מכשירי הון רובד 1 נוסף, הם יידרשו לעמוד בכל הקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין 202.

הון רובד 2:

הון רובד 2 כולל בעיקר מכשירי הון ויתרת הפרשה קבוצתית להפסדי אשראי לפני השפעת המס המתייחס עד לתקרה של 1.25% מסך נכסי סיכון האשראי.

לגבי מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 בתאריך 31 בדצמבר 2013 נקבעו הוראות מעבר ותקרת הכרה, כך שהסכום המוכר בגינם בפועל הינו הנמוך מבין סכומם המופחת של המכשירים עצמם ותקרת הכרה המתבססת על יתרת מכשירי ההון שהיו כלולים בהון רובד 2 ביום 31 בדצמבר 2013 אשר מופחתת בתחילת כל שנה ב-10% עד ליום 1 ינואר 2022. בשנת 2017 תקרת ההכרה הינה 50%.

מתחילת שנת 2014 מכשירי הון שיונפקו לצורך הכללתם בהון נדרשים לעמוד בקריטריונים המפורטים בהוראת ניהול בנקאי תקין 202. הקריטריונים העיקריים שעל המכשיר לכלול: (1) מנגנון לספיגת הפסדי קרן על ידי המרה למניות רגילות או הפחתת המכשיר כאשר יחס הון עצמי רובד 1 של התאגיד הבנקאי יורד מ-5%; (2) סעיף הקובע שבהתרחש האירוע המכונן לאי-קיימות (כמוגדר בנספח ה' להוראת ניהול בנקאי תקין 202), יומר המכשיר באופן מיידי למניות רגילות או יימחק.

תיאור המאפיינים העיקריים של מכשירי הון פיקוחי שהונפקו מוצג באתר האינטרנט של הבנק בכתובת: www.leumi.co.il בפרק אודות > מידע כספי > גילוי לפי נדבך 3 של באזל ומידע נוסף על סיכונים.

מגבלות על מבנה ההון

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 202 נקבעו מגבלות על מבנה ההון:

- הון רובד 2 לא יעלה על 100% מהון רובד 1, לאחר הניכויים הנדרשים מהון זה.
- מכשירי הון הכשירים להיכלל בהון רובד 2 לא יעלו על 50% מהון רובד 1 לאחר הניכויים הנדרשים מהון רובד 1. מגבלה זו אינה כוללת את מכשירי ההון שנכללו קודם לתחילת הוראה זו בהון רובד 2 עליון, וזאת בגובה יתרת אותם מכשירים ליום 31 בדצמבר 2013 ובהתאם להוראות המעבר שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299 "מדידה והלימות הון - ההון הפיקוחי - הוראות מעבר".

יעדי הלימות ההון

יחסי ההון מחושבים כיחס שבין ההון לנכסי הסיכון המשוקללים. יחס הון עצמי רובד 1 מחושב כיחס שבין סכום הון עצמי רובד 1 לנכסי הסיכון המשוקללים, ויחס ההון הכולל מחושב כיחס שבין סכום ההון הכולל לנכסי הסיכון המשוקללים.

יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי בנק ישראל:

לפי הוראת ניהול בנקאי תקין 201 "מדידה והלימות הון - מבוא, תחולה וחישוב דרישות", תאגיד בנקאי גדול, שסך נכסיו המאזניים על בסיס מאוחד מהווה לפחות 20% מסך הנכסים המאזניים במערכת הבנקאית בישראל, נדרש לעמוד ביחס הון עצמי רובד 1 מזערי בשיעור של 10%, וביחס הון כולל מזערי של 13.5% וזאת החל מיום 1 בינואר 2017. דרישה זו חלה על לאומי.

כמו כן, על פי תיקון הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 329 "מגבלות למתן הלוואות לדיר" התאגיד הבנקאי נדרש להגדיל את יעד הון עצמי רובד 1 ויעד הון כולל, בשיעור המבטא 1% מיתרת הלוואות לדיר. דרישה זו יושמה בהדרגה על פני שמונה רבעונים עד ליום 1 בינואר 2017 והשפעתה כ-0.26% ביחס ההון.

לאור זאת, דרישות ההון המינימליות שחלות על הבנק ליום 30 בספטמבר 2017 הינן 10.26% ליחס הון עצמי רובד 1 ו-13.76% ליחס ההון הכולל.

יעדי הלימות ההון שנקבעו על ידי הבנק:

תכנון ההון בקבוצת לאומי משקף ראייה צופה פני עתיד של תיאבון ופרופיל הסיכון, האסטרטגיה העסקית ושל הלימות ההון הנדרשת כתוצאה מכך. תכנון ההון לוקח בחשבון את הצמיחה בפעילות של מרכזי הרווח השונים בקבוצה וגורמים נוספים המשפיעים על עמידת הבנק בדרישות ההון, כגון: תחזיות רווח, שינויים הכלולים ברווח כולל אחר, התאמות פיקוחיות והשפעת הוראות המעבר, ושיעור הגידול בנכסי הסיכון.

למידע נוסף בנוגע לתהליך תכנון ההון בקבוצה ראה [דוח על הסיכונים לשנת 2016](#).

מדיניות הקבוצה שאושרה על ידי הדירקטוריון, הינה להחזיק רמת הלימות הון הגבוהה מהסף המזערי שיוגדר מעת לעת על ידי בנק ישראל ואשר לא תפחת משיעור ההון הנדרש לכיסוי הסיכונים כפי שהם מוערכים בתהליך ה-ICAAP. בנוסף, הוגדרו יעדים שהקבוצה תרצה לעמוד בהם בעת אירוע תרחיש קיצוני.

במסגרת הליך הסקירה הפיקוחי, הנחה הפיקוח על קביעת יעדי הון פנימיים אשר יהלמו את פרופיל הסיכון של הבנק. בהמשך לכך, דירקטוריון הבנק אישר להגדיל את יעד ההון העצמי רובד 1 הפנימי של הבנק באופן שמיום 31 בדצמבר 2017 יעמוד על 10.5%.

התאמות להון עצמי רובד 1:

מדידת ההתייבבות בגין זכויות עובדים

התקינה בדבר זכויות עובדים אשר יושמה לראשונה בינואר 2015, הינה גורם המשפיע באופן מהותי על הון עצמי רובד 1 של לאומי, בעיקר בשל העובדה שמדידת ההתייבבות הינה בהתאם לריביות שוק שהינן ברמות נמוכות היסטוריות וכן בשל התנודתיות הרבה שמדידה מעין זו יוצרת בהון הפיקוחי של הבנק.

ביולי 2016 קיבל הבנק אישור פרטני מאת בנק ישראל לענין אופן חישוב ריבית ההיוון שתשמש לחישוב ההתייבבות לזכויות עובדים לצורך מדידת ההון הפיקוחי. בהתאם לאישור, ריבית ההיוון מחושבת על פי ממוצע נע של תשואות השוק, לתקופה של שמונה רבעונים שהסתיימה במועד הדיווח. השינוי מיושם החל מהדוחות הכספיים לתקופה שהסתיימה ביום 30 ביוני 2016 ועד לדוחות הכספיים ליום 31 בדצמבר 2020 (כולל). שינוי השיטה ממתן באופן משמעותי את התנודתיות בהון הפיקוחי של הבנק הנובעת משינויים בריבית להיוון.

למידע נוסף בנוגע למתודולוגית ההיוון ראה פרק [מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים](#).

הקלה בגין תוכניות התייעלות תפעולית

בינואר 2016 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל". על פי מכתב זה, תאגיד בנקאי שיעמוד בתנאים שהוגדרו, יקבל הקלה לפיה יוכל לפרוס את השפעת התוכנית על יחסי ההון ויחס המינוף על פני חמש שנים בקו ישר.

ביוני 2016 אישר דירקטוריון הבנק תוכנית התייעלות שעלותה הסתכמה בכ-438 מיליון ש"ח (לאחר מס). בספטמבר 2017 מיוחסים להון הפיקוחי 25% מעלויות תוכנית זו.

ביוני 2017 פרסם הפיקוח על הבנקים מכתב נוסף בנושא "התייעלות תפעולית של המערכת הבנקאית בישראל - התייעלות בתחום הנדל"ן". המכתב האריך את תוקף ההקלה בגין התייעלות בכח אדם עד לסוף יוני 2018. ביולי 2017, אישר דירקטוריון הבנק תוכנית התייעלות נוספת שעלותה הוערכה בכ-330 מיליון ש"ח (לאחר מס) והשפעתה על יחסי ההון ויחס המינוף תיפרס על פני חמש שנים בקו ישר, מדי רבעון. בספטמבר 2017 מיוחסים להון הפיקוחי 5% מעלויות תוכנית זו.

• שינויים רגולטוריים נוספים:

דרישות הון בגין חשיפות לצדדים נגדיים מרכזיים

באוקטובר 2015 פרסם הפיקוח על הבנקים חוזר בנושא "דרישות הון בגין חשיפות לצדדים נגדיים מרכזיים". חוזר זה מפרט את ההנחיות החדשות, אשר יחולו על חשיפות לצדדים נגדיים מרכזיים הנגרמות מנגזרי OTC, עסקות נגזרים סחירים בבורסה ועסקות מימון ניירות ערך. ההנחיות אינן משנות בשלב זה טיפול בחשיפות הבנק ללקוחות בגין עסקאות בנגזרים סחירים בבורסה בישראל אשר בהן ממשיך הבנק ליישם את שיטת התרחישים.

ביולי 2017 אישר הפיקוח על הבנקים את מסלוקת הבורסה ומסלוקת המעוף לצדדים נגדיים מרכזיים כשירים לצרכי חישוב דרישות הון בגין חשיפות לצדדים נגדיים מרכזיים, כאמור בנספח ג' להוראה 203.

למידע נוסף ראה [ביאור 39](#).

להלן ניתוח רגישות לגורמים העיקריים המשפיעים על הלימות ההון של קבוצת לאומי:

- שינוי היקף נכסי סיכון - נכסי הסיכון של לאומי מסתכמים לסוף ספטמבר 2017 בכ-301.2 מיליארד ש"ח. כל גידול של 1% בנכסי הסיכון (כ-3 מיליארד ש"ח), יקטין את יחס הון עצמי רוברד 1 ב-0.11% ואת יחס ההון הכולל ב-0.15%.
- רווח שייצבר או שינוי בקרן ההון - הון עצמי רוברד 1 של לאומי לסוף ספטמבר 2017 מסתכם ב-34.2 מיליארד ש"ח. ההון הכולל מסתכם ב-45.4 מיליארד ש"ח. כל צבירת רווח נקי ו/או תנועה חיובית בקרן ההון בהיקף של 1 מיליארד ש"ח, תשפר את יחס הון עצמי רוברד 1 ואת יחס ההון הכולל ב-0.33%.
- התחייבויות בדבר זכויות עובדים - ההתחייבות האקטוארית לעובדים מהוונת על פי ממוצע נע של שמונה רבעונים של תשואות השוק המושפעות מעקום אג"ח ממשלת ישראל ומרווח אג"ח קונצרני AA בארה"ב. שינוי של 0.1% לאורך עקום הריבית להיוון, בהנחה שהעקום עולה ויורד בצורה אחידה, משמעותה השפעה מצטברת של 0.07% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל. מזה על פי חישוב ממוצע נע לשמונה רבעונים, עליה של כ-0.01% ביחס הון עצמי רוברד 1 וביחס ההון הכולל, לרבעון השוטף.

המידע הנ"ל לגבי הלימות ההון וניהולה מתייחס לפעולות עתידיות של הבנק, והוא בגדר "מידע צופה פני עתיד". למשמעות מושג זה ראה פרק [מידע צופה פני עתיד](#).

מדיניות חלוקת דיבידנד

ביום 29 במרס 2017 אישר דירקטוריון הבנק מדיניות חלוקת דיבידנד, החל ממועד פרסום הדוחות הכספיים לרבעון הראשון של שנת 2017. בהתאם למדיניות זו, הבנק יחלק מדי רבעון, דיבידנד בגובה 20% מהרווח הנקי של הבנק בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף ובכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד.

ביום 20 בנובמבר 2017 אישר דירקטוריון הבנק שינוי במדיניות חלוקת הדיבידנד משיעור של 20% כל רבעון לשיעור של עד 40% כל רבעון מהרווח הנקי בגין אותו רבעון החל מרווחי הרבעון השלישי של שנת 2017. בהתאם למדיניות זו, הבנק יחלק מדי רבעון, דיבידנד בשיעור של עד 40% מהרווח הנקי של הבנק בהתאם לדוחות הכספיים של הבנק לרבעון שחלף ובכפוף, בין היתר, לכך שהבנק יעמוד ביעדי הלימות ההון שלו, גם לאחר חלוקת הדיבידנד. חלוקת הדיבידנד בפועל כפופה להחלטות פרטניות של הדירקטוריון בטרם כל חלוקה, ובכפוף להוראות הדין שחלות על חלוקת דיבידנד ובכלל זה הוראות חוק החברות והוראות בנק ישראל.

בהתאם למדיניות המעודכנת, אישר הדירקטוריון בגין הרבעון השלישי של שנת 2017 דיבידנד בשיעור של 40% מהרווח הנקי של הרבעון. סכום הדיבידנד שאושר הסתכם לסך של כ-328 מיליון ש"ח. הדיבידנד המצטבר בגין תשעת החודשים הראשונים של השנה הסתכם בכ-628 מיליון ש"ח.

פרטים בדבר דיבידנד ששולם

מועד ההכרזה	מועד תשלום	דיבידנד למניה	דיבידנד ששולם במזומן
		באגורות	במיליוני ש"ח
25 במאי 2017	22 ביוני 2017	8.168	124
15 באוגוסט 2017	11 בספטמבר 2017	11.504	175

למידע נוסף ראה [ביאור 39](#).

מגזרי פעילות - גישת הנהלה

דיווח מגזרי פעילות על פי גישת הנהלה מציג את תוצאות הבנק בחלוקה לקווי עסקים, בהתאם למבנה הארגוני של הבנק.

קווי העסקים מתמחים במתן שירות למגזרי לקוחות בעלי מאפיינים וצרכים דומים.

למידע נוסף בדבר קווי עסקים בגישת הנהלה ראה פרק [מגזרי פעילות בדוחות הכספיים לשנת 2016](#).

להלן תמצית תוצאות הפעילות לפי גישת הנהלה:

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2017									
במיליוני ש"ח									
בנק	בנקאית	מסחרית	עסקית ^(א)	נדל"ן ^(א)	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות	חברות	סך הכל
							בנות בארץ	בנות בחו"ל	
הכנסות ריבית נטו	1,007	265	151	117	53	(3)	81	247	1,918
הכנסות (הוצאות) שאינן מריבית	454	106	64	79	128	(13)	313	175	1,306
סך כל ההכנסות (ההוצאות)	1,461	371	215	196	181	(16)	394	422	3,224
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	116	17	(23)	(140)	1	(8)	19	21	3
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	1,057	192	67	31	68	202	246	213	2,076
רווח (הפסד) לפני מס	288	162	171	305	112	(210)	129	188	1,145
הוצאות מס (הטבה)	101	56	60	107	39	(51)	40	24	376
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי	187	106	111	198	74	(159)	139	164	820

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2016									
במיליוני ש"ח									
בנק	בנקאית	מסחרית	עסקית ^(א)	נדל"ן ^(א)	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות	חברות	סך הכל
							בנות בארץ	בנות בחו"ל	
הכנסות ריבית נטו	954	229	123	132	225	15	63	229	1,970
הכנסות (הוצאות) שאינן מריבית	444	100	49	79	506	66	297	(27)	1,514
סך כל ההכנסות	1,398	329	172	211	731	81	360	202	3,484
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	226	(19)	(32)	(78)	(12)	(7)	9	19	106
סך כל ההוצאות (ההכנסות) התפעוליות	1,136	181	102	45	148	(106)	226	223	1,955
הוצאות מס (הפסד) לפני מס	36	167	102	244	595	194	125	(40)	1,423
הוצאות מס	11	56	32	81	206	81	33	14	514
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי	25	111	70	163	392	113	99	(54)	919

(א) בשנת 2017 בוצעה סגמנטציה של לקוחות ממגזר הנדל"ן למגזר העסקי.

לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2017

במיליוני ש"ח

בנק	מסחרית	עסקית	נדל"ן	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות	חברות	סך הכל	
						בנות בארץ	בנות בחו"ל		
הכנסות ריבית נטו	3,026	748	435	337	468	(2)	210	734	5,956
הכנסות שאינן מריבית	1,351	312	173	244	508	91	915	219	3,813
סך כל ההכנסות	4,377	1,060	608	581	976	89	1,125	953	9,769
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	325	26	(88)	(175)	(15)	(16)	50	39	146
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	3,136	524	204	96	212	623	737	614	6,146
רווח (הפסד) לפני מס	916	510	492	660	779	(518)	338	300	3,477
הוצאות מס (הטבה)	321	178	172	231	273	(129)	94	80	1,220
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי	595	332	320	429	506	(389)	305	220	2,318
יתרות ליום 30 בספטמבר 2017									
אשראי לציבור, נטו	137,651	36,454	32,960	20,056	4,079	3,443	8,805	22,910	266,358
פיקדונות הציבור	191,263	41,736	20,901	5,484	66,066	52	88	24,611	350,201
נכסים בנייהול	188,514	24,693	21,016	1,694	410,990	23,114	245,875	18,842	934,738

לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2016

במיליוני ש"ח

בנק	מסחרית	עסקית ^(א)	נדל"ן ^(א)	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות	חברות	סך הכל	
						בנות בארץ	בנות בחו"ל		
הכנסות ריבית נטו	2,790	667	384	400	543	15	169	691	5,659
הכנסות (הוצאות) שאינן מריבית	1,319	302	160	255	603	600	858	(13)	4,084
סך כל ההכנסות	4,109	969	544	655	1,146	615	1,027	678	9,743
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	521	(20)	(335)	(309)	(41)	(13)	24	2	(171)
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	3,323	520	279	134	296	426	671	651	6,300
רווח לפני מס	265	469	600	830	891	202	332	25	3,614
הוצאות מס (הטבה)	93	164	210	291	312	(21)	191	52	1,292
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי	172	305	390	539	583	223	163	(27)	2,348
יתרות ליום 30 בספטמבר 2016									
אשראי לציבור, נטו	140,511	34,036	29,507	22,283	3,342	3,401	7,452	23,836	264,368
פיקדונות הציבור	187,440	39,458	18,077	6,887	57,867	42	110	26,970	336,851
נכסים בנייהול	178,603	26,297	18,402	1,812	356,959	24,178	185,614	20,094	811,959

(א) בשנת 2017 בוצעה סגמנטציה של לקוחות ממגזר הנדל"ן למגזר העסקי.

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016									
במיליוני ש"ח									
בנק	מסחרית	עסקית ^(א)	נדל"ן ^(א)	שוקי הון	אחר והתאמות	חברות כרות	חברות כרות בחו"ל	סך הכל	
						בארץ	בנות	סך הכל	
הכנסות ריבית נטו	3,761	895	521	526	650	(1)	237	937	7,526
הכנסות שאינן מריבית	1,768	401	209	343	863	686	1,130	8	5,408
סך כל ההכנסות	5,529	1,296	730	869	1,513	685	1,367	945	12,934
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	755	(72)	(376)	(392)	(55)	(20)	37	(2)	(125)
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	4,505	701	356	176	368	625	905	944	8,580
רווח לפני מס	269	667	750	1,085	1,200	80	425	3	4,479
הוצאות מס	96	240	269	389	431	5	218	69	1,717
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות התאגיד הבנקאי	173	427	481	696	774	75	231	(66)	2,791
יתרות ליום 31 בדצמבר 2016									
אשראי לציבור, נטו	138,496	34,089	30,238	21,229	3,779	3,152	7,407	23,567	261,957
פיקדונות הציבור	191,156	41,698	19,772	7,702	59,696	40	68	26,722	346,854
נכסים בניהול	176,638	26,781	18,607	1,814	365,544	25,503	189,681	19,244	823,812

(א) בשנת 2017 בוצעה סגמנטציה של לקוחות ממגזר הנדל"ן למגזר העסקי.

מגזרי פעילות פיקוחיים

לגבי תיאור מגזרי הפעילות העיקריים ראה פרק [מגזרי פעילות פיקוחיים בדוחות הכספיים לשנת 2016](#).

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2017										
במיליוני ש"ח										
פעילות ישראל	משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	פעילות	
									חו"ל	
סך הכל									סך הכל	
הכנסות ריבית נטו	645	21	486	181	306	17	3	-	259	1,918
הכנסות שאינן מריבית	451	42	186	83	173	46	204	37	84	1,306
סך כל ההכנסות	1,096	63	672	264	479	63	207	37	343	3,224
הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	75	(1)	63	11	(161)	(8)	7	-	17	3
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	958	27	346	135	122	67	25	183	213	2,076
רווח (הפסד) לפני מס	63	37	263	118	518	4	175	(146)	113	1,145
הוצאות מס (הטבה)	13	13	87	41	185	2	46	(43)	32	376
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	38	24	175	76	332	2	190	(99)	82	820

לשלושה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2016

במיליוני ש"ח

סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	
1,970	229	-	207	14	290	150	429	21	630	הכנסות ריבית נטו
1,514	68	21	479	40	159	80	185	39	443	הכנסות שאינן מריבית
3,484	297	21	686	54	449	230	614	60	1,073	סך כל ההכנסות
106	30	-	2	(1)	(90)	(26)	60	-	131	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
1,955	276	(109)	37	78	168	116	361	31	997	סך כל ההוצאות (ההכנסות) התפעוליות והאחרות
1,423	(9)	130	647	(23)	371	140	193	29	(55)	רווח (הפסד) לפני מס
514	12	27	253	(9)	130	50	68	10	(27)	הוצאות מס (הטבה)
919	(21)	106	416	(12)	238	90	123	19	(40)	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק

לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2017

במיליוני ש"ח

סך הכל	פעילות חו"ל	פעילות ישראל								
		משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים קטנים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	אחר	
5,956	734	-	340	51	875	499	1,431	67	1,959	הכנסות ריבית נטו
3,813	194	73	669	134	502	240	560	127	1,314	הכנסות שאינן מריבית
9,769	928	73	1,009	185	1,377	739	1,991	194	3,273	סך כל ההכנסות
146	39	-	(4)	(6)	(196)	(18)	197	1	133	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי
6,146	616	575	80	203	388	375	1,056	92	2,761	סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות
3,477	273	(502)	933	(12)	1,185	382	738	101	379	רווח (הפסד) לפני מס
1,220	88	(120)	305	(4)	416	134	254	36	111	הוצאות מס (הטבה)
2,318	186	(372)	714	(8)	767	247	482	65	237	רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק

יתרה ליום 30 בספטמבר 2017

269,630	23,277	-	-	1,303	55,196	25,711	54,626	503	109,014	אשראי לציבור, ברוטו
350,201	24,612	-	-	62,563	49,546	32,353	40,674	28,616	111,837	פיקדונות הציבור
934,738	18,842	-	38,275	620,564	80,238	15,867	31,314	51,487	78,151	נכסים בניהול

לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר 2016

במיליוני ש"ח

פעילות ישראל	משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	פעילות חו"ל		סך הכל
								אחר		
הכנסות ריבית נטו	1,846	63	1,266	430	857	40	482	-	675	5,659
הכנסות שאינן מריבית	1,279	120	547	238	480	124	1,042	39	215	4,084
סך כל ההכנסות הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	3,125	183	1,813	668	1,337	164	1,524	39	890	9,743
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	329	1	126	(66)	(527)	(12)	(53)	-	31	(171)
רווח (הפסד) לפני מס	2,897	96	1,056	356	467	213	100	410	705	6,300
הוצאות מס (הטבה)	(101)	86	631	378	1,397	(37)	1,477	(371)	154	3,614
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	(62)	31	223	134	496	(14)	577	(144)	51	1,292
	(74)	55	404	243	898	(21)	957	(217)	103	2,348

יתרה ליום 30 בספטמבר 2016

אשראי לציבור, כרוטו	112,958	616	50,460	23,334	55,126	1,168	-	-	24,233	267,895
פיקדונות הציבור	113,950	28,921	36,996	31,163	43,904	54,948	-	-	26,969	336,851
נכסים בניהול	78,539	50,464	28,708	20,031	64,876	511,216	38,031	-	20,094	811,959

לשנה שהסתיימה ביום 31 בדצמבר 2016

במיליוני ש"ח

פעילות ישראל	משקי בית	בנקאות פרטית	עסקים וזעירים	עסקים בינוניים	עסקים גדולים	גופים מוסדיים	ניהול פיננסי	פעילות חו"ל		סך הכל
								אחר		
הכנסות ריבית נטו	2,496	86	1,699	571	1,146	57	565	-	906	7,526
הכנסות שאינן מריבית	1,712	161	725	318	641	163	1,306	139	243	5,408
סך כל ההכנסות הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	4,208	247	2,424	889	1,787	220	1,871	139	1,149	12,934
סך כל ההוצאות התפעוליות והאחרות	447	1	184	(120)	(573)	(33)	(64)	-	33	(125)
רווח (הפסד) לפני מס	3,927	131	1,430	501	578	285	177	605	946	8,580
הוצאות מס (הטבה)	(166)	115	810	508	1,782	(32)	1,758	(466)	170	4,479
רווח נקי (הפסד) המיוחס לבעלי מניות הבנק	(91)	42	287	179	633	(11)	675	(67)	70	1,717
	(117)	73	519	327	1,145	(21)	1,150	(385)	100	2,791

יתרה ליום 31 בדצמבר 2016

אשראי לציבור, כרוטו	110,719	615	50,847	24,178	53,659	1,486	-	-	23,946	265,450
פיקדונות הציבור	114,948	28,696	39,866	33,026	47,735	55,862	-	-	26,721	346,854
נכסים בניהול	76,872	49,663	28,851	20,484	66,710	528,324	33,664	-	19,244	823,812

חברות מוחזקות עיקריות

קבוצת לאומי פועלת בארץ ובחו"ל באמצעות חברות בנות שהינן: בנקים, חברות למימון וחברות לשירותים פיננסיים. כמו כן משקיעה הקבוצה בתאגידים ריאליים העוסקים בפעילות לא בנקאית.

סך כל השקעות הבנק בחברות מוחזקות (כולל השקעות בשטרי הון) הסתכם ב-30 בספטמבר 2017 בכ-11.5 מיליארד ש"ח בהשוואה ל-11.4 מיליארד ש"ח ב-31 בדצמבר 2016 והתרומה של החברות המוחזקות לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה ברווח בסך 484 מיליון ש"ח לעומת רווח בסך 136 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

חברות מאוחדות בארץ

סך כל השקעות הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בחברות המאוחדות בארץ הסתכם ב-30 בספטמבר 2017 בכ-7,117 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-6,832 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2016. התרומה שלהן לרווח הנקי של הקבוצה הסתכמה בתשעה חודשים ראשונים של 2017 בכ-299 מיליון ש"ח, בהשוואה ל-175 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד, גידול של 70.9%. תשואת הקבוצה על ההשקעה בחברות מאוחדות בארץ היתה בתשעה חודשים ראשונים של 2017 6.8% לעומת 4.0% בתקופה המקבילה אשתקד.

לאומי פרטנרס

ביום 7 במאי 2017 התקשרה לאומי פרטנרס במזכר הבנות לא מחייב¹ (להלן: "מזכר הבנות") עם ביטוח ישיר השקעות פיננסיות בע"מ (להלן: "השקעות פיננסיות"), לפיו, בכפוף להשלמת הפיכתה של השקעות פיננסיות לחברה פרטית, ירכשו לאומי פרטנרס ומשקיעים נוספים מניות רגילות של השקעות פיננסיות בסכום של 480 מיליון ש"ח בדרך של הקצאה פרטית, כאשר חלקה של לאומי פרטנרס יהיה עד 10% מהונה המונפק והנפרע של השקעות פיננסיות, בתמורה לכ-150 מיליון ש"ח.

בנוסף יוקצו למשקיעים אופציות לא רשומות למסחר, הניתנות למימוש ממועד השלמת העסקה ועד לחלוף 3 שנים ממועד הקצאתן, לרכישת כ-5% מהונה המונפק והנפרע של השקעות פיננסיות כדי לול מלא. למשקיעים תינתן הזכות לבקש המרה או פדיון מניותיו עד לתום השנה השביעית ממועד השלמת העסקה והשקעות פיננסיות תעשה מאמצים לפעול בהתאם לבקשה כאמור. אולם ככל שלא תצליח לבצע את הפדיון ו/או ההמרה כאמור, לא יהא בכך כדי להוות עילה לתביעה כנגדה.

ביצועה של העסקה מותנה בתנאים מתלים וסכום העסקה יותאם לדיבידנדים ותנועות הון בהשקעות פיננסיות לאחר 31 במרס 2017. כמו כן נקבע, כי אם שווי השקעות פיננסיות יפחת מ-1.43 מיליארד ש"ח (מותאם לדיבידנדים ותנועות הון), ניתן יהיה לבטל את ההסכם.

לאומי קארד

בשנת 2006 התקשרה לאומי קארד עם חברת שופרסל בע"מ (להלן - "שופרסל") בהסכם להנפקת כרטיסי אשראי ללקוחות שופרסל. לצורך תפעול המיזם, על פי ההסכם, הוקמה "שופרסל פיננסיים שותפות מוגבלת" (להלן - "שופרסל פיננסיים") ובה רוכזה הפעילות הקשורה לכרטיסי אשראי שופרסל. ההסכם פירט, בין היתר, את חלוקת ההכנסות בין הצדדים. חלקה של לאומי קארד בשותפות - 16%.

בהמשך לדיווח שופרסל מיום 12 ביולי 2017 לפיו היא הודיעה לפז חברת נפט בע"מ (להלן - "פז") על מימוש אופציית ה-CALL לרכישת החזקותיה של פז בשופרסל פיננסיים, וכן כי ללאומי קארד זכות להודיע לשופרסל על רצונה להשתתף ברכישת החזקות פז, ובמקרה כאמור שופרסל ולאומי קארד ירכשו את החזקות פז פרו-ראטה ביניהם בהתאם לשיעור חלקם בשופרסל פיננסיים, הודיעה לאומי קארד לשופרסל ביום 26 ביולי 2017 כי בכוונתה להשתתף ברכישת החזקות פז בשופרסל פיננסיים. ביום 29 באוגוסט 2017 הודיעה שופרסל ללאומי קארד כי אין ברצונה לחדש את הסכם הנפקת כרטיסי אשראי ובהמשך דיווחה שופרסל לבורסה כי חתמה על מסמך עקרונות עם חברה אחרת להנפקה ותפעול של כרטיסי אשראי ללקוחות המועדון. בהתאם להסכם בין שופרסל ללאומי קארד, מועד סיום ההסכם הינו ביום 18 בינואר 2018 כאשר לאומי קארד תמשיך להפעיל את כרטיסי המועדון עד תום תוקף הכרטיס בהתאם להוראות ההסכם. נכון ליום 30 בספטמבר 2017 הסתכם מספר כרטיסי האשראי התקפים בידי לקוחות המועדון בכ-516 אלפי כרטיסים.

בנוסף, ביום 19 באוקטובר 2017 הודיעה שופרסל על כוונתה לפעול למימוש אופציית Call לרכישת כל החזקות לאומי קארד בשופרסל פיננסיים וזאת בהתאם להערכת שווי לשופרסל פיננסיים שתבוצע על ידי מעריך מוסכם שנקבע. ההפרש בין מחיר המימוש לבין הערך בספרים יזקף לרווח והפסד.

חברות מאוחדות בחו"ל

סך כל ההשקעות של הבנק (כולל השקעות בשטרי הון) בשלוחות בחו"ל ב-30 בספטמבר 2017 הסתכם ב-4,239 מיליון ש"ח בהשוואה ל-4,416 מיליון ש"ח בסוף 2016.

התרומה של השלוחות בחו"ל לרווח הנקי בשקלים של הקבוצה בתשעה חודשים ראשונים של 2017 הסתכמה ברווח בסך 183 מיליון ש"ח לעומת הפסד בסך 44 מיליון ש"ח בתקופה המקבילה אשתקד.

בקשר לתביעות משפטיות ונושאים אחרים הקשורים לחברות מאוחדות ראה [ביאור 10](#) לדוחות הכספיים.

¹ חתימת הסכם השקעה מחייב כפופה לגיוס המשקיעים כאמור לעיל ולהשלמת בדיקת נאותות של המשקיעים בהשקעות פיננסיות

החשיפה לסיכונים ודרכי ניהולם

פרק זה נכתב בפירוט רב [בדוח הדירקטוריון והנהלה לשנת 2016](#) ו**בדוח על הסיכונים השנתי 2016** על כן יש לקרוא את הפרק בהמשך לכתוב בדוחות אלו.

ניהול סיכונים והשאת תשואה הולמת כנגדם עומדים בבסיס הפעילות העסקית של הבנק. הסיכונים המרכזיים אותם מנהל הבנק הינם סיכונים פיננסיים: ניהול סיכוני אשראי הינו עיסוק הליכה של הבנק ולצדו ניהול סיכוני הנזילות וניהול סיכוני השוק. לצד ניהול הסיכונים העסקיים, פעילות הבנק מייצרת סיכונים נלווים נוספים אשר ניהולם הנו תנאי הכרחי לעמידה במטרות השוטפות ובמטרות ארוכות הטווח של הקבוצה. בין סיכונים אלה נכללים סיכונים תפעוליים, לרבות סיכונים טכנולוגיים וסייבר, סיכונים משפטיים, סיכוני רגולציה, סיכוני מוניטין, סיכוני ציות, סיכוני conduct (התנהלות הוגנת מול לקוחות) וסיכוני אסטרטגיה. המטרות העיקריות של ניהול הסיכונים בלאומי הינן שמירה על יציבות הקבוצה ותמיכה בהשגת היעדים העסקיים. מטרות אלו מושגות תוך עמידה בתיאבון הסיכון שהוגדר, במדיניות ובמגבלות הנגזרות מהם, אשר יוצרים גבולות גזרה לפעילות העסקית. מסגרת זו מנוהלת תחת מנגנוני בקרה ודיווח נאותים. בבנק מתבצעת פעילות מתמדת לשדרוג תשתית ניהול הסיכונים וניתוח תמונת הסיכון, דבר המאפשר קבלת החלטות באופן מושכל.

הבנק הגדיר את הסיכונים הבאים כסיכונים עיקריים: סיכוני אשראי, סיכון שוק, סיכון נזילות וסיכונים תפעוליים. למידע בנוגע לכלל הסיכונים של הבנק לרבות פירוט והרחבה לגבי כל סוג סיכון ורמת המהותיות שלהם ראה [פרק סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון והנהלה לשנת 2016](#).

חומרת גורמי הסיכון

לא חלו שינויים בחומרת גורמי הסיכון ביחס [לטבלה שפורסמה בדוח השנתי לשנת 2016](#).

סיכוני אשראי

סיכון האשראי הינו סיכון של הבנק להפסד כתוצאה מהאפשרות שצד נגדי לא יעמוד בהחייביותו כלפי התאגיד הבנקאי, כפי שסוכמו. הבנק מיישם מדיניות כוללת לניהול סיכון האשראי בהתאם לנדרש בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311.

מתן אשראי הינו פעילות הליכה המרכזית של הבנק והקבוצה, וסיכון האשראי מנוהל בהתאמה באמצעות שלושת קווי ההגנה. העקרונות המרכזיים בניהול הסיכון ערוכים במסמך "מדיניות האשראי וסיכוני האשראי" הנסקר מידי שנה ומתעדכן בהתאם לצורך באישור הנהלת הבנק.

במסגרת ניהול סיכוני אשראי מנטר הבנק את איכות תיק האשראי, לרבות נאותות כוללת של הפרשה להפסדי אשראי לכיסוי ההפסדים הגלומים בתיק האשראי, ריכוזיות תיק האשראי ופעילות לפי מוצרים עיקריים. כגון: אשראי לענף בינוי ונדל"ן, אשראי צרכני, הלוואות לדירור ואשראי ממונף.

מתחילת השנה לא חל שינוי מהותי בפרופיל הסיכון של תיק האשראי.

לפירוט נוסף לגבי התפתחויות שחלו בתיק האשראי ומדדים איכותיים המאפיינים את התיק ניתן לראות בהמשך לפרק זה וכן [בדוח על הסיכונים](#).

סיכון אשראי בעייתי

30 בספטמבר 2017		
מאזני	חוץ מאזני	כולל
במיליוני ש"ח		
1. סיכון אשראי בעייתי^(א):		
סיכון אשראי פגום	3,154	282
סיכון אשראי נחות	1,079	66
סיכון אשראי בהשגחה מיוחדת ^(ב)	2,670	1,010
סך הכל אשראי בעייתי	6,903	1,358
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר ^(ב)	909	-
2. נכסים שאינם מבצעים:		
חובות פגומים	2,557	-
נכסים שהתקבלו בגין אשראים שסולקו	14	-
סך הכל נכסים שאינם מבצעים	2,571	-

הערה: סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני מוצג לפני השפעת הפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

(א) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(ב) לרבות בגין הלוואות לדירור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדירור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

סיכון אשראי בעייתי (המשך)

30 בספטמבר 2016		
מאזני	חוץ מאזני	כולל
במיליוני ש"ח		
1. סיכון אשראי בעייתי:^(א)		
4,078	260	4,338
1,229	182	1,411
2,840	1,258	4,098
סך הכל אשראי בעייתי		
961	1,700	9,847
961	-	961
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר^(ב)		
2. נכסים שאינם מבצעים:		
3,551	-	3,551
12	-	12
3,563	-	3,563
סך הכל נכסים שאינם מבצעים		

31 בדצמבר 2016		
מאזני	חוץ מאזני	כולל
במיליוני ש"ח		
1. סיכון אשראי בעייתי:^(א)		
3,657	331	3,988
1,271	81	1,352
2,787	1,284	4,071
סך הכל אשראי בעייתי		
1,003	1,696	9,411
1,003	-	1,003
מזה: חובות שאינם פגומים, בפיגור של 90 ימים או יותר^(ב)		
2. נכסים שאינם מבצעים:		
3,223	-	3,223
14	-	14
3,237	-	3,237
סך הכל נכסים שאינם מבצעים		

הערה: סיכון אשראי מאזני וחץ מאזני מוצג לפני השפעת הפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת ביטחונות המותרים לניכוי לצורך חבות של לווה ושל קבוצת לווים.

(א) סיכון אשראי פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת.

(ב) לרבות בגין הלוואות לדיוור שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור ובגין הלוואות לדיוור שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.

להלן פירוט מדדי סיכון האשראי

31 בדצמבר		30 בספטמבר		
2016	2016	2017		
באחוזים				
1.38	1.52	1.16		שיעור יתרת אשראי לציבור פגום מיתרת האשראי לציבור
0.38	0.36	0.34		שיעור יתרת אשראי לציבור שאינו פגום שנמצא בפיגור של 90 ימים או יותר מיתרת האשראי לציבור
2.90	3.03	2.55		שיעור סיכון אשראי בעייתי בגין הציבור מסיכון אשראי כולל בגין הציבור
1.21	1.33	0.95		שיעור אשראי לציבור פגום שאינו צובר הכנסות ריבית (NPL) מסך האשראי לציבור
(0.05)	(0.06)	0.05		שיעור ההוצאות (ההכנסות) בגין הפסדי אשראי מהיתרה הממוצעת של האשראי לציבור
(0.02)	0.01	(0.13)		שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור הממוצעת

להלן פירוט מדדי סיכון הפרשה להפסדי אשראי:

31 בדצמבר		30 בספטמבר		
2016	2016	2017		
באחוזים				
1.5	1.5	1.4		שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת האשראי לציבור
109.0	98.5	120.1		שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור מיתרת אשראי לציבור פגום
85.5	79.7	93.1		שיעור יתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור, מיתרת אשראי לציבור פגום בתוספת יתרת אשראי לציבור אשר נמצא בפיגור של 90 ימים או יותר
(1.2)	0.9	(9.2)		שיעור המחיקות נטו בגין אשראי לציבור מיתרת הפרשה להפסדי אשראי בגין אשראי לציבור

ריכוזיות האשראי

פיזור תיק האשראי בין ענפי המשק השונים

תיק האשראי של הבנק מפוצל בין ענפי המשק השונים במטרה לפזר את הסיכון הגלום במצב של ריכוז גבוה בענף אחד. בענפי משק המאופיינים ברמת סיכון נמוכה יחסית, אנו שואפים להגיע לשיעור מימון גבוה מחלקנו במערכת.

מדיניות האשראי של הבנק לגבי מגזרי פעילות שונים ולגבי ענפי משק שונים משתנה מעת לעת בהתאם לסביבה העסקית, למיקוד העסקי של הבנק, לתיאבון הסיכון של הבנק ולהנחיות כלליות וספציפיות של בנק ישראל.

בנוסף למגבלת הפיזור הענפי שהוטלה על ידי בנק ישראל לגבי 20 ענפי המשק הראשיים, מגדיר הבנק כחלק ממדיניות הסיכון שלו מגבלות פנימיות לפיזור תיק האשראי על בסיס ענפי משק ותת הענפים, הן כאחוז מההון הרגולטורי והן כאחוז מסיכון האשראי.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק

30 בספטמבר 2017										
הפסדי אשראי ^(ד)			חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(א)			סיכון אשראי כולל ^(א)				
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מזה:			סך הכל ¹	בעייתיות ^(ה)	דירוג ביצועי ^(ו) אשראי	סך הכל	במיליוני ש"ח
			פגום	חובות ^(ב)	סך הכל ¹					
בנין פעילות לווים בישראל										
ציבור-מסחרי										
(53)	3	3	71	142	1,899	2,218	142	2,077	2,219	חקלאות
(1)	-	-	-	1	425	897	1	919	920	כרייה וחציבה
(453)	148	98	597	1,076	15,180	22,550	1,080	21,738	22,818	תעשייה
(364)	33	76	304	1,373	17,623	48,855	1,373	47,590	48,963	בינוי ונדל"ן - בינוי ^(ז)
(390)	(131)	(186)	705	862	24,087	27,115	866	26,346	27,212	בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן
(53)	6	(7)	242	351	2,904	4,297	351	4,011	4,362	אספקת חשמל ומים
(269)	66	20	205	802	23,718	28,423	810	27,747	28,557	מסחר
(27)	(5)	(4)	60	169	2,542	2,977	169	2,828	2,997	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(56)	13	24	152	220	6,879	8,180	233	8,013	8,246	תחבורה ואחסנה
(33)	2	(33)	85	95	3,497	4,982	95	5,196	5,291	תקשורת ושרותי מחשב
(191)	(51)	(67)	4	11	10,482	13,360	32	20,241	20,273	שרותים פיננסיים
(139)	34	24	52	127	7,031	9,723	127	9,617	9,744	שרותים עסקיים ואחרים
(57)	13	17	23	67	7,371	8,713	67	8,668	8,735	שרותים ציבוריים וקהילתיים
(2,086)	131	(35)	2,500	5,296	123,638	182,290	5,346	184,991	190,337	סך הכל מסחרי^(ח)
(442)	5	(15)	-	704	77,608	79,141	705	78,436	79,141	אנשים פרטיים - הלוואות לדיר
(794)	172	149	136	625	38,533	68,675	625	68,054	68,679	אנשים פרטיים - אחר
(3,322)	308	99	2,636	6,625	239,779	330,106	6,676	331,481	338,157	סך הכל ציבור - פעילות בישראל
(1)	-	-	-	-	1,589	1,683	-	4,189	4,189	בנקים בישראל
-	-	-	-	-	150	150	-	44,821	44,821	ממשלת ישראל
(3,323)	308	99	2,636	6,625	241,518	331,939	6,676	380,491	387,167	סך הכל פעילות בישראל

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 241,518, 97,260, 3,457, 872, 44,060 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ה) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ו) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ז) כולל הלוואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בניה.
- (ח) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיר, בסך 983 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישת הנמצאות בהליכי בנייה.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

30 בספטמבר 2017										
הפסדי אשראי ^(ד)			חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)				סיכון אשראי כולל ^(א)			
מזה:										
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	פגום	בעייתיות ^(ה)	חובות ^(ב)	סך הכל ¹	בעייתיות ^(ה)	דירוג ביצוע אשראי ^(ו)	סך הכל	במיליוני ש"ח
(1)	-	-	1	1	46	73	1	75	76	בקני פעילות לווים בחו"ל ציבור-מסחרי
-	-	-	-	-	11	24	-	24	24	חקלאות
(37)	1	(2)	109	459	4,347	6,248	459	7,026	7,485	כרייה וחציבה
(177)	8	5	405	801	10,070	14,134	801	14,078	14,879	תעשייה
-	-	-	-	-	23	79	-	229	229	בינוי ונדל"ן ^(ז)
(81)	4	19	21	21	4,284	6,279	21	6,521	6,542	אספקת חשמל ומים
(12)	1	2	-	3	1,720	1,784	3	1,798	1,801	מסחר
(19)	19	18	22	22	83	103	22	104	126	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(6)	-	5	13	13	956	1,648	13	1,961	1,974	תחבורה ואחסנה
(45)	2	(3)	120	120	1,505	2,089	118	16,273	16,391	תקשורת ושרותי מחשב
(38)	3	7	32	101	5,379	6,081	101	6,241	6,342	שרותים פיננסיים
(17)	-	-	-	-	396	600	-	602	602	שרותים עסקיים ואחרים
(433)	38	51	723	1,541	28,820	39,142	1,539	54,932	56,471	שרותים ציבוריים וקהילתיים
(7)	1	(3)	29	30	528	529	30	499	529	סך הכל מסחרי
(2)	-	(1)	16	16	503	595	16	579	595	אנשים פרטיים - הלואות לדויר
(442)	39	47	768	1,587	29,851	40,266	1,585	56,010	57,595	אנשים פרטיים - אחר
-	-	-	-	-	8,737	9,860	-	29,412	29,412	סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל
-	-	-	-	-	545	1,218	-	15,069	15,069	בנקים בחו"ל
(442)	39	47	768	1,587	39,133	51,344	1,585	100,491	102,076	ממשלות בחו"ל
(3,765)	347	146	3,404	8,212	280,651	383,283	8,261	480,982	489,243	סך הכל פעילות בחו"ל
										סך הכל

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 35,239,39,133 ש"ח, 7,503,20,201 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.

(ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ה) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלואות לדויר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדויר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות כפיגור של 90 ימים או יותר.

(ו) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ז) כולל הלוואות לדויר, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בניה.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

30 בספטמבר 2016										
חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(א)					סיכון אשראי כולל ^(א)					
הפסדי אשראי ^(ד)			מזה:							
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	פגום	בעייתי ^(ה)	חובות ^(ב)	סך הכל ¹	בעייתי ^(ה)	דירוג ביצועי אשראי ^(ו)	סך הכל	
במיליוני ש"ח										
בנין פעילות לווים בישראל										
ציבור-מסחרי										
										בנין פעילות לווים בישראל
										ציבור-מסחרי
										בנין ונדל"ן - בינוי^(ז)
										בנין ונדל"ן - פעילות בנדל"ן
										אספקת שחמל ומים
										מסחר
										בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
										תחבורה ואחסנה
										תקשורת ושרותי מחשב
										שרותים פיננסיים
										שרותים עסקיים ואחרים
										שרותים ציבוריים וקהילתיים
										סך הכל מסחרי^(ח)
										אנשים פרטיים - הלוואות לדיר
										אנשים פרטיים - אחר
										סך הכל ציבור - פעילות בישראל
										בנקים בישראל
										ממשלת ישראל
										סך הכל פעילות בישראל

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 239,794,590,47,896,5,046,96,122 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ה) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ו) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע המדיניות הבנק.
- (ז) כולל הלוואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בניה.
- (ח) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיר, בסך 1,044 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישה הנמצאות בהליכי בנייה.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

30 בספטמבר 2016										
סיכון אשראי כולל ^(א)			חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)							
הפסדי אשראי ^(ד)			מזה:				סך הכל			
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	פגום	בעייתי ^(ה)	חובות ^(ב)	סך הכל ¹	בעייתי ^(ה)	דירוג ביצוע אשראי ^(ו)	סך הכל	במיליוני ש"ח
כגון פעילות לווים בחו"ל										
ציבור-מסחרי										
(1)	-	(1)	1	1	50	67	1	68	69	חקלאות
-	-	-	-	-	26	32	-	41	41	כרייה וחציבה
(42)	18	(23)	47	266	4,333	6,806	265	8,064	8,329	תעשייה
(198)	(2)	(26)	340	534	9,755	13,122	534	12,994	13,528	בינוי ונדל"ן ^(ז)
-	-	-	-	-	46	93	-	179	179	אספקת חשמל ומים
(91)	6	23	67	78	4,598	6,577	78	6,598	6,676	מסחר
(9)	-	(1)	-	6	1,645	1,961	6	1,955	1,961	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(15)	19	13	61	61	97	102	61	57	118	תחבורה ואחסנה
(1)	-	-	-	-	877	1,826	-	2,078	2,078	תקשורת ושרותי מחשב
(48)	(3)	(7)	119	119	1,735	2,420	119	16,955	17,074	שרותים פיננסיים
(24)	-	8	21	39	5,240	6,219	39	6,314	6,353	שרותים עסקיים ואחרים
(18)	-	(1)	8	8	492	692	8	1,107	1,115	שרותים ציבוריים וקהילתיים
(447)	38	(15)	664	1,112	28,894	39,917	1,111	56,410	57,521	סך הכל מסחרי
(11)	6	1	47	47	1,054	1,062	46	1,016	1,062	אנשים פרטיים - הלוואות לדיר
(5)	-	-	5	5	558	632	6	629	635	אנשים פרטיים - אחר
(463)	44	(14)	716	1,164	30,506	41,611	1,163	58,055	59,218	סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל
-	-	-	-	-	9,617	11,516	-	25,022	25,022	בנקים בחו"ל
-	-	-	-	-	397	843	-	13,121	13,121	ממשלות בחו"ל
(463)	44	(14)	716	1,164	40,520	53,970	1,163	96,198	97,361	סך הכל פעילות בחו"ל
(4,016)	(37)	(171)	4,333	9,808	280,314	384,199	9,847	476,963	486,810	סך הכל

(א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 32,785,40,520.-, 17,471,6,586 מיליון ש"ח בהתאמה.

(ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.

(ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.

(ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").

(ה) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות כפיגור של 90 ימים או יותר.

(ו) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.

(ז) כולל הלוואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בניה.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

31 בדצמבר 2016											
סיכון אשראי כולל ^(א)										חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(ג)	
הפסדי אשראי ^(ד)			מזה:							פגום	סך הכל
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבוניות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	סך הכל ¹	בעייתיות ^(ה)	חובות ^(ב)	בעייתיות ^(ה)	דירוג ביצועי אשראי ^(ו)	סך הכל	במיליוני ש"ח		
בנין פעילות לווים בישראל											
ציבור-מסחרי											
(53)	9	23	93	192	1,863	2,165	193	1,975	2,168	חקלאות	
-	-	-	-	9	290	703	9	717	726	כרייה וחציבה	
(521)	(202)	(189)	460	1,281	13,941	20,531	1,278	19,559	20,837	תעשייה	
(327)	26	(7)	380	1,556	15,576	45,588	1,556	44,106	45,662	בינוי ונדל"ן - בינוי ^(ז)	
(426)	(65)	(303)	751	1,127	23,878	26,373	1,127	25,313	26,440	בינוי ונדל"ן - פעילות בנדל"ן	
(67)	4	23	269	366	3,060	4,569	366	4,483	4,849	אספקת חשמל ומים	
(315)	15	33	252	1,033	22,685	27,842	1,051	26,960	28,011	מסחר	
(28)	(76)	(74)	94	223	2,307	2,566	223	2,364	2,587	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל	
(39)	(52)	(52)	169	254	6,789	7,739	259	7,613	7,872	תחבורה ואחסנה	
(68)	(1)	(15)	197	208	4,067	5,445	212	5,495	5,707	תקשורת ושרותי מחשב	
(218)	(23)	(82)	476	482	10,854	14,605	483	19,037	19,520	שרותים פיננסיים	
(140)	43	95	50	146	6,264	8,876	146	8,762	8,908	שרותים עסקיים ואחרים	
(48)	(3)	5	13	55	7,148	8,500	55	8,469	8,524	שרותים ציבוריים וקהילתיים	
(2,250)	(325)	(543)	3,204	6,932	118,722	175,502	6,958	174,853	181,811	סך הכל מסחרי^(ח)	
(462)	25	(10)	-	719	78,645	80,570	720	79,850	80,570	אנשים פרטיים - הלוואות לדיר	
(818)	293	458	108	656	38,141	67,683	656	67,035	67,691	אנשים פרטיים - אחר	
(3,530)	(7)	(95)	3,312	8,307	235,508	323,755	8,334	321,738	330,072	סך הכל ציבור - פעילות בישראל	
(1)	-	(2)	-	-	1,742	1,801	-	4,370	4,370	בנקים בישראל	
-	-	-	-	-	206	206	-	41,992	41,992	ממשלת ישראל	
(3,531)	(7)	(97)	3,312	8,307	237,456	325,762	8,334	368,100	376,434	סך הכל פעילות בישראל	

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 237,456, 4,1059, 1,284, 3,298, 93,337 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן) בסעיף "התחייבויות אחרות".
- (ה) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות בפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ו) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ז) כולל הלוואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בניה.
- (ח) יתרת החובות המסחריים כוללת יתרת הלוואות לדיר, בסך 909 מיליון ש"ח שהועמדו לקבוצות רכישת הנמצאות בהליכי בנייה.

סיכון האשראי הכולל לציבור לפי ענפי משק (המשך)

31 בדצמבר 2016										
הפסדי אשראי ^(ד)			חובות ^(ב) וסיכון אשראי חוץ מאזני (למעט נגזרים) ^(א)				סיכון אשראי כולל ^(א)			
יתרת הפרשה להפסדי אשראי	מחיקות חשבונאיות נטו	הוצאות (הכנסות) בגין הפסדי אשראי	מזה:				סך הכל ^(ה)	בעייתיות ^(ה)	דירוג ביצועי אשראי ^(ו)	סך הכל
			פגום	בעייתיות ^(ה)	חובות ^(ב)	סך הכל ^(ה)				
במיליוני ש"ח										
בגין פעילות לווים בחו"ל										
ציבור-מסחר										
(1)	-	(1)	1	1	58	83	1	84	85	חקלאות
-	-	-	-	-	5	11	-	12	12	כרייה וחציבה
(45)	18	(18)	45	205	4,613	7,229	203	8,427	8,630	תעשייה
(189)	2	(34)	326	529	9,540	13,342	529	13,193	13,722	בינוי ונדל"ן ^(ז)
-	-	-	-	-	45	80	-	169	169	אספקת חשמל ומים
(89)	2	16	39	46	4,659	6,888	46	6,969	7,015	מסחר
(9)	-	(1)	-	4	1,705	1,978	4	1,991	1,995	בתי מלון, שרותי הארחה ואוכל
(5)	33	13	43	52	101	115	52	79	131	תחבורה ואחסנה
(1)	-	-	-	-	898	1,810	-	2,011	2,011	תקשורת ושרותי מחשב
(53)	(3)	(7)	104	104	1,465	1,972	104	16,201	16,305	שרותים פיננסיים
(24)	-	8	18	45	5,488	6,330	45	6,357	6,402	שרותים עסקיים ואחרים
(19)	(4)	(4)	42	42	463	824	42	1,269	1,311	שרותים ציבוריים וקהילתיים
(435)	48	(28)	618	1,028	29,040	40,662	1,026	56,762	57,788	סך הכל מסחרי
(11)	6	1	46	46	486	494	46	448	494	אנשים פרטיים - הלוואות לדיר
(5)	-	(1)	5	5	416	486	5	481	486	אנשים פרטיים - אחר
(451)	54	(28)	669	1,079	29,942	41,642	1,077	57,691	58,768	סך הכל ציבור - פעילות בחו"ל
-	-	-	-	-	9,654	10,385	-	25,423	25,423	בנקים בחו"ל
-	-	-	-	-	436	833	-	14,740	14,740	ממשלות בחו"ל
(451)	54	(28)	669	1,079	40,032	52,860	1,077	97,854	98,931	סך הכל פעילות בחו"ל
(3,982)	47	(125)	3,981	9,386	277,488	378,622	9,411	465,954	475,365	סך הכל

- (א) סיכון אשראי מאזני וסיכון אשראי חוץ מאזני, לרבות בגין מכשירים נגזרים. כולל: חובות, אג"ח, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים בגין מכשירים נגזרים וסיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה בסך 34,200,40,032, -17,338,7,361 מיליון ש"ח בהתאמה.
- (ב) אשראי לציבור, אשראי לממשלות, פיקדונות בבנקים וחובות אחרים, למעט אג"ח וניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר.
- (ג) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, למעט בגין מכשירים נגזרים.
- (ד) כולל בגין מכשירי אשראי חוץ מאזניים (מוצגים במאזן בסעיף "התחייבויות אחרות").
- (ה) סיכון אשראי מאזני וחוץ מאזני פגום, נחות או בהשגחה מיוחדת, לרבות בגין הלוואות לדיר שבגינן קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור והלוואות לדיר שבגינן לא קיימת הפרשה לפי עומק הפיגור הנמצאות כפיגור של 90 ימים או יותר.
- (ו) סיכון אשראי אשר דירוג האשראי שלו במועד הדוח תואם את דירוג האשראי לביצוע אשראי חדש בהתאם למדיניות הבנק.
- (ז) כולל הלוואות לדיר, שהועמדו לקבוצות רכישת מסוימות הנמצאות בהליכי בניה.

הפעילות ומגבלות הסיכון בענף הבינוי והנדל"ן

ענף הבינוי והנדל"ן הינו תחום הפעילות שבו לבנק החשיפה הגדולה ביותר מבין ענפי המשק העסקיים. בדומה ליתר ענפי המשק, מוגדרים במדיניות האשראי מתודולוגיות ופרמטרים למימון עסקאות בכל אחד מענפי המשנה של תחום הנדל"ן.

המעקב אחר תיק האשראי בתחום הנדל"ן מבוצע באופן הדוק. בנוסף לבחינת העמידה במגבלות הפנימיות והרגולטוריות, נבחנות המגמות והתפתחות הסיכון, ובכלל זה המאפיינים המקרו-כלכליים של המשק, הענף וענפי המשנה לרבות התפלגות הדירוגים הפנימיים, החלוקה בין קווי העסקים השונים, פרמטרים מרכזיים, הערכה צופה פני עתיד לגבי רמת הסיכון הצפויה ועוד. בנוסף למגבלה הרגולטורית ובמטרה לנהל באופן אפקטיבי את התמהיל הפנימי של סיכון האשראי, הבנק מקפיד על פיזור בין איזורים גיאוגרפיים שבהם מוקמים הפרויקטים בהתאם לביקושים, ובין ענפי המשנה השונים.

להלן התפלגות האשראי לבינוי ונדל"ן בבנק, לפי היקף האשראי ללווה בודד:

31 בדצמבר		30 בספטמבר			
2016	2016	2017			
			היקף האשראי ללווה בודד באלפי ש"ח		
			יתרת האשראי		
			במיליוני ש"ח		
			ט	מ-	
1,512	1,497	1,740	300	-	
1,762	1,745	1,868	600	300	
3,141	3,124	3,057	1,200	600	
2,332	2,433	2,354	2,000	1,200	
3,468	3,582	3,543	4,000	2,000	
4,432	4,250	4,283	8,000	4,000	
6,547	6,494	6,417	20,000	8,000	
5,826	5,662	6,317	40,000	20,000	
21,264	22,127	22,949	200,000	40,000	
10,501	12,196	11,574	400,000	200,000	
11,995	12,227	11,352	800,000	400,000	
2,787	1,964	4,797	1,200,000	800,000	

קבוצות לווים

הבנק מנהל מעקב אחר חשיפות האשראי של קבוצות הלווים הגדולות, לצורכי דיווח לבנק ישראל, בחינת עמידת היקף החבות במגבלות הרגולטוריות ולצרכי מעקב פנימי.

החל מ-1 בינואר 2016 נכנס לתוקף עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313 בנושא "מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים". עיקר עדכון ההוראה הינו בצמצום הדרגתי (עד ל-31 בדצמבר 2018) של הגדרת ההון שביחס אליו מוגדרת המגבלה, מההון הכולל להון רובד 1 בלבד. הבנק עומד בכל הדרישות של העדכון הנ"ל.

מגבלות על חבות של לווה ושל קבוצת לווים

1. ליום 30 בספטמבר 2017 אין לקבוצה חשיפת אשראי לקבוצת לווים אשר חבותם עולה על 15% מהון הבנק (כהגדרתו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 313).
2. ליום 30 בספטמבר 2017 אין לקבוצה חשיפת אשראי ללווים גדולים. קבוצות לווים וקבוצות לווים בנקאיות אשר חבותם עולה על שיעור של 10% מהון הבנק. המגבלה הרגולטורית המצרפית בגין חשיפות אלה הינה בשיעור 120% מהון הבנק.

חשיפה למדינות זרות

חלק א' - מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות, ובדבר חשיפות למדינות סכך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך הנכסים או מעל 20% מסך ההון לצורך חישוב יחס ההון, לפי הנמוך ביניהם:

30 בספטמבר 2017						
חשיפה מאזנית ^(א)						
חשיפה מאזנית של שלוחות התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים			חשיפה מאזנית מעבר לגבול			
חשיפה מאזנית נטו לאחר ניכוי התחייבויות מקומיות	ניכוי בגין התחייבויות מקומיות	חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות	לאחרים	לבנקים	למשלוחות ^(ב)	במיליוני ש"ח
11,245	11,296	22,541	9,963	2,539	4,156	המדינה
4,110	1,938	6,048	3,964	3,178	176	ארצות הברית
-	-	-	249	1,673	4,578	בריטניה
18	62	80	581	626	-	צרפת
-	-	-	425	3,278	1,278	שוויץ
555	522	1,077	5,675	5,350	3,627	גרמניה
15,928	13,818	29,746	20,857	16,644	13,815	אחרות
543	519	1,062	948	1,191	219	סך כל החשיפה למדינות זרות
-	-	-	314	15	329	סך כל החשיפה למדינות LDC
-	-	-	-	-	-	סך כל החשיפה למדינות ה-GIIPS ^(ג)

30 בספטמבר 2017						
חשיפה מאזנית ^(א)			חשיפה חוץ מאזנית ^{(א)(ב)}			
מעבר לגבול			מעבר לגבול			
תקופת פרעון			תקופת פרעון			
מזל: סך כל החשיפה המאזנית	סיכון מאזני בעייתי	מזל: סך החשיפה החוץ מאזנית	מזל: יתרת חובות פגומים	סיכון אשראי מאזני בעייתי	מזל: סך החשיפה המאזנית	מזל: סך החשיפה המאזנית
12,126	4,532	-	6,504	468	1,291	27,903
3,726	3,592	-	7,220	180	180	11,428
839	5,661	-	2,113	12	13	6,500
641	566	-	1,929	-	-	1,225
2,468	2,513	-	2,133	-	-	4,981
6,996	7,656	-	2,880	108	115	15,207
26,796	24,520	-	22,779	768	1,599	67,244
1,968	390	-	2,022	96	100	2,901
65	593	-	214	-	-	658

[ראה הערות בעמוד 48](#)

חלק א' - מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות, ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך הנכסים או מעל 20% מסך ההון לצורך חישוב יחס ההון, לפי הנמוך ביניהם (המשך):

30 בספטמבר 2016						
חשיפה מאזנית ^(א)						
חשיפה מאזנית של שלוחות התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים			חשיפה מאזנית מעבר לגבול			
חשיפה מאזנית נטו לאחר ניכוי התחייבויות מקומיות	ניכוי בגין התחייבויות מקומיות	חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות	לאחרים	לבנקים	למשלות ^(ב)	במיליוני ש"ח
המדינה						
11,462	13,230	24,692	9,794	2,937	8,707	ארצות הברית
5,339	1,759	7,098	3,804	3,130	246	בריטניה
-	-	-	993	471	1,452	צרפת
20	49	69	893	850	-	שוויץ
-	-	-	708	2,009	-	גרמניה
542	631	1,173	4,923	5,014	2,041	אחרות
17,363	15,669	33,032	21,115	14,411	12,446	סך כל החשיפה למדינות זרות
520	630	1,150	740	1,068	292	סך כל החשיפה למדינות LDC
-	-	-	357	8	374	סך כל החשיפה למדינות ה-GIIPS ^(ג)

30 בספטמבר 2016						
חשיפה חוץ מאזנית ^(אוב)			חשיפה מאזנית ^(א)			
חשיפה מאזנית מעבר לגבול			חשיפה מאזנית מעבר לגבול			
תקופת פרעון			מזה: סיכון אשראי חוץ מאזני בעייתי	סך החשיפה החוץ מאזנית ^(ב)	מזה: יתרת חובות פגומים	סך כל החשיפה המאזנית
מעל שנה	עד שנה	מזה: סיכון אשראי חוץ מאזני בעייתי	סך החשיפה החוץ מאזנית ^(ב)	מזה: יתרת חובות פגומים	סך כל החשיפה המאזנית	במיליוני ש"ח
המדינה						
16,152	5,286	-	7,386	328	762	32,900
4,253	2,927	-	3,357	225	226	12,519
1,035	1,881	-	2,039	6	6	2,916
662	1,081	-	1,995	-	-	1,763
961	1,756	-	2,120	-	-	2,717
7,808	4,170	-	2,927	194	212	12,520
30,871	17,101	-	19,824	753	1,206	65,335
1,796	304	-	1,965	154	169	2,620
202	537	-	175	-	-	739
סך כל החשיפה למדינות זרות						
סך כל החשיפה למדינות LDC						
סך כל החשיפה למדינות ה-GIIPS ^(ג)						

[ראה הערות בעמוד 48](#)

חלק א' - מידע בדבר סך כל החשיפות למדינות זרות, ובדבר חשיפות למדינות שסך סכום החשיפה לכל אחת מהן הוא מעל 1% מסך הנכסים או מעל 20% מסך ההון לצורך חישוב יחס ההון, לפי הנמוך ביניהם (המשך):

31 בדצמבר 2016					
חשיפה מאזנית ^(א)					
חשיפה מאזנית של שלוחות התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים			חשיפה מאזנית מעבר לגבול		
חשיפה מאזנית נטו לאחר ניכוי התחייבויות מקומיות	ניכוי בגין התחייבויות מקומיות	חשיפה מאזנית לפני ניכוי התחייבויות מקומיות	לאחרים	לבנקים	למשלות ^(ב)
במיליוני ש"ח					
המדינה					
12,968	13,879	26,847	9,193	2,003	10,013
ארצות הברית					
5,271	1,567	6,838	3,656	2,534	252
בריטניה					
-	-	-	304	1,350	810
צרפת					
33	29	62	888	576	-
שוויץ					
-	-	-	354	2,201	-
גרמניה					
531	633	1,164	4,637	5,232	2,726
אחרות					
18,803	16,108	34,911	19,032	13,896	13,801
סך כל החשיפה למדינות זרות					
513	633	1,146	679	1,227	397
סך כל החשיפה למדינות LDC					
-	-	-	328	10	372
סך כל החשיפה למדינות ה-GIIPS ^(ג)					

31 בדצמבר 2016						
חשיפה חוץ מאזנית ^{(א)(ב)}				חשיפה מאזנית ^(א)		
חשיפה מאזנית מעבר לגבול				חשיפה מאזנית		
תקופת פרעון				מזה: יתרת חובות פגומים	מזה: סיכון אשראי מאזני בעייתי	סך כל החשיפה המאזנית
מעל שנה	עד שנה	מזה: סיכון אשראי חוץ מאזני בעייתי	סך החשיפה החוץ מאזנית ^(ה)	מזה: סיכון אשראי חובות פגומים	מזה: סיכון אשראי מאזני בעייתי	סך כל החשיפה המאזנית
במיליוני ש"ח						
המדינה						
16,011	5,198	-	7,816	297	703	34,177
ארצות הברית						
3,941	2,501	-	3,609	229	230	11,713
בריטניה						
1,030	1,434	-	2,168	6	6	2,464
צרפת						
738	726	-	1,949	-	-	1,497
שוויץ						
749	1,806	-	1,990	-	-	2,555
גרמניה						
7,400	5,195	-	2,779	165	172	13,126
אחרות						
29,869	16,860	-	20,311	697	1,111	65,532
סך כל החשיפה למדינות זרות						
1,906	397	-	1,878	119	127	2,816
סך כל החשיפה למדינות LDC						
199	511	-	174	-	-	710
סך כל החשיפה למדינות ה-GIIPS ^(ג)						

[ראה הערות בעמוד 48.](#)

- (א) סיכון אשראי מאזני וחוזי מאזני, סיכון אשראי מסחרי בעייתי וחובות פגומים מוצגים לפני השפעת ההפרשה להפסדי אשראי ולפני השפעת הביטחונות המתירים לניכוי לצורך מגבלות על חבות של לווה וקבוצת לווים ולפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.
- (ב) סיכון אשראי במכשירים פיננסיים חוץ מאזניים כפי שחושב לצורך מגבלות חבות של לווה, לפני השפעת קיזוז דו צדדי בגין נגזרים.
- (ג) כולל ממשלות, מוסדות רשמיים ובנקים מרכזיים.
- (ד) החשיפה למדינות ה-GIIPS כוללת את המדינות: פורטוגל, אירלנד, איטליה, יוון וספרד.
- (ה) הוצג מחדש.

הערות:

1. שורת "סך הכל חשיפה למדינות LDC" כוללת את סך החשיפה למדינות המוגדרות כמדינות פחות מפותחות (LDC), שהינן ארצות המסווגות על ידי הבנק העולמי כבעלות הכנסה נמוכה או בינונית.
2. חשיפה מאזנית למדינה זרה כוללת חשיפה מאזנית מעבר לגבול וחשיפה מאזנית של שלוחות התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים. חשיפה מאזנית מעבר לגבול כוללת חשיפה מאזנית של משרדי התאגיד הבנקאי בישראל לתושבי המדינה הזרה וחשיפה מאזנית של שלוחות בחו"ל של התאגיד הבנקאי לתושבים שאינם תושבי המדינה שבה ממוקמת השלוחה. חשיפה מאזנית של שלוחות התאגיד הבנקאי במדינה זרה לתושבים מקומיים כוללת חשיפה מאזנית של שלוחות התאגיד הבנקאי באותה מדינה זרה לתושביה, בניכוי התחייבויות אותן שלוחות (הניכוי מבוצע עד גובה החשיפה).
3. החשיפה למדינות זרות מוצגת על בסיס סיכון סופי.

חלק ב' - ליום 30 בספטמבר 2017 ולתקופות השוואה אין חשיפה מאזנית מצרפית למדינות זרות שסך החשיפה לכל אחת מהן הינו בין 0.75% לבין 1% מסך הנכסים במאוחד או בין 15% לבין 20% מההון, לפי הנמוך.

חלק ג' - סכום החשיפה למדינות זרות עם בעיות נזילות כפי שהוגדר על ידי בנק ישראל (מדינה אשר מקבלת סיוע כספי מ-IMF או שהתחייבויותיה מדורגות בדירוג אשראי CCC או נמוך יותר) מסתכם בסך 639 מיליון ש"ח ומתייחס ל-10 מדינות (ב-30 בספטמבר 2016 מסתכם בסך 642 מיליון ש"ח והתייחס ל-10 מדינות וב-31 בדצמבר 2016 מסתכם בסך 656 מיליון ש"ח והתייחס ל-11 מדינות).

חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים

חשיפת האשראי למוסדות פיננסיים זרים מתייחסת לבנקים מסחריים, לחברות החזקה בבנקאיות, בנקים להשקעות, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.

החשיפה כוללת בעיקר פיקדונות בבנקים הזרים לתקופות קצרות עד שבוע ואגרות חוב בדרך כלל לתקופה של עד 5 שנים. הבנק מנהל מעקב הדוק אחר מצבם של בנקים בעולם ומנתח באופן תדיר את איתנותם הפיננסית. הבנק מנהל רשימה מצומצמת של בנקים איכותיים שבהם הבנק והשלוחות בחו"ל מבצעים פיקדונות.

להלן חשיפת אשראי למוסדות פיננסיים זרים^(*):

ליום 30 בספטמבר 2017		
חשיפת אשראי נוכחית	סיכון אשראי חוץ מאזני נוכחי ⁽¹⁾	סיכון אשראי מאזני ⁽²⁾
במיליוני ש"ח		
חשיפת אשראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(*)		
14,834	969	13,865
4,722	631	4,091
453	198	255
19	15	4
13	1	12
264	-	264
20,305	1,814	18,491
-	-	-

[ראה הערות בעמוד הבא.](#)

ליום 30 בספטמבר 2016			
סיכון אשׂראי מאזני ^(ב)	סיכון אשׂראי חוץ מאזני נוכחי ^(א)	חשיפת אשׂראי נוכחית	במיליוני ש"ח
חשיפת אשׂראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(ד)			
14,685	2,445	17,130	AA- עד AAA
2,891	123	3,014	A- עד A+
284	347	631	BBB- עד BBB+
3	24	27	B- עד BB+
25	-	25	נמוך מ: B-
255	7	262	ללא דרוג
18,143	2,946	21,089	סך הכל חשיפת אשׂראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים
-	-	-	סיכון אשׂראי בעייתי

ליום 31 בדצמבר 2016			
סיכון אשׂראי מאזני ^(ב)	סיכון אשׂראי חוץ מאזני נוכחי ^(א)	חשיפת אשׂראי נוכחית	במיליוני ש"ח
חשיפת אשׂראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים^(ד)			
13,721	2,508	16,229	AA- עד AAA
1,985	12	1,997	A- עד A+
571	395	966	BBB- עד BBB+
4	27	31	B- עד BB+
18	-	18	נמוך מ: B-
347	-	347	ללא דרוג
16,646	2,942	19,588	סך הכל חשיפת אשׂראי נוכחית למוסדות פיננסיים זרים
-	-	-	סיכון אשׂראי בעייתי

- (א) מוסדות פיננסיים זרים כוללים: בנקים, בנקים להשקעות, דילרים/ברוקרים, חברות ביטוח וגופים מוסדיים.
- (ב) פיקדונות בבנקים, אשׂראי לציבור, ניירות ערך שנשאלו או נרכשו במסגרת הסכמי מכר חוזר, נכסים אחרים בגין מכשירים נגזרים (שווי הוגן של נגזרים) והשקעות באגרות חוב כולל אגרות חוב של בנקים מסוג Subordinated ב-30 בספטמבר 2017 בשווי של 284 מיליון ש"ח (ב-30 בספטמבר 2016 - 430 מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2016 - 478 מיליון ש"ח).
- (ג) בעיקר ערבויות והתחייבויות למתן אשׂראי (ללא נגזרים חוץ מאזניים).
- (ד) הבנק משתמש בדירוג של סוכנות S&P ו-Moody's לבלד לדירוג המוסדות הפיננסיים הזרים אליהם קיימת חשיפת אשׂראי.

הערות:

- חשיפות האשׂראי אינן כוללות השקעות בניירות ערך מגובי נכסים (למידע נוסף ראה [ביאור 5](#)).
- חלק מהבנקים קיבלו תמיכות ממשלתיות באופנים שונים, ובכלל זה בהשקעה ישירה בהון הבנק, בערבות ממשלתית לתיקי נכסים מסוימים של הבנקים, בערבויות לגיוס מקורות לבנקים, וכו'.
- למידע נוסף לגבי הרכב חשיפות האשׂראי בגין מכשירים נגזרים מול בנקים ודילרים/ברוקרים (מקומיים וזרים) ראה [ביאור 11](#) בדוח הכספי.

סיכונים בתיק הלוואות לדיור

התפתחויות בסיכוני אשראי

בשלושת הרבעונים הראשונים של 2017 חלה ירידה בביקושים לאשראי לדיור בישראל הן למטרת מגורים והן למטרת השקעה. לאור המגמות בשנים האחרונות, ועל מנת לוודא ניהול סיכונים אפקטיבי, מנוטר תיק הלוואות לדיור באופן שוטף, תוך ניתוח המגמות במאפייני ובמוקדי הסיכון בעיקר במאפיינים הבאים: שיעורי המימון, יכולת החזר חודשי, דירוגי אשראי בהתאם למודל הסטטיסטי הפנימי של הבנק, הבנק מקפיד על מדיניות חיתום מאוזנת הלוקחת בחשבון את יכולת החזר של הלווה, שיעור המימון, בסיס ההצמדה והריבית, ועוד. זאת, תוך עמידה בכל דרישות הפיקוח על הבנקים. במסגרת העמדת הלוואות לדיור, מועמדות גם הלוואות פרטניות למשתתפים בקבוצת רכישה. מימון במסגרת קבוצת רכישה נותן מענה לביקושי שוק של התארגנויות פרטיות, עמותות, בעלי קרקע היסטוריים וכיו"ב. מהיבט הסיכון, המימון ניתן לאוכלוסיות שונות, בפזורה גיאוגרפית, ולאחר שכל לווה עובר בדיקת יכולת סילוק להלוואה.

להלן נתונים על ביצועי הלוואות חדשות שניתנו והלוואות שמוחזרו לרכישת דירת מגורים ובמשכון דירת מגורים בישראל

שיעור השינוי	לתשעה חודשים שהסתיימו ביום 30 בספטמבר		
	2016	2017	
ב-%	במיליוני ש"ח		
(25.8)	7,932	5,883	מכספי הבנק
			מכספי האוצר:
220.0	10	32	הלוואות מוכוונות
(47.1)	17	9	הלוואות עומדות
(25.6)	7,959	5,924	סך כל הלוואות חדשות
(47.6)	1,589	833	הלוואות שמוחזרו
(29.2)	9,548	6,757	סך כל ביצועים

גילוי על הלוואות לדיור

להלן הנתונים בנוגע למאפייני הסיכון של הלוואות לדיור, ההתפתחויות בסיכוני האשראי ואופן ניהולם, לרבות התייחסות לצעדים שננקטו על ידי הבנק לצורך התמודדות עם מאפייני סיכון אלה.

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו בישראל

שיעור השינוי	יתרת תיק האשראי	
ב-%	במיליוני ש"ח	
9.1	80,136	31 בדצמבר 2015
(2.4)	78,183	31 בדצמבר 2016
(1.3)	77,167	30 בספטמבר 2017

בתשעת החודשים הראשונים של שנת 2017 המשיכה מגמת הקיטון בהיקף האשראי לדיור שמעמיד הבנק, וזאת הן בשל קיטון כמות הלוואות המועמדות והן בשל שיתוף גוף מוסדי בהלוואות שמועמדות.

התפתחות יתרת האשראי לדיור נטו לפי בסיסי הצמדה בישראל

סך הכל התיק	שיעור מתיק האשראי	מט"ח	שיעור מתיק האשראי	צמוד מדד	שיעור מתיק האשראי	לא צמוד	סך התיק
80,136	1.8	1,456	43.1	34,511	55.1	44,169	31 בדצמבר 2015
78,183	1.6	1,243	40.9	31,986	57.5	44,954	31 בדצמבר 2016
77,167	1.4	1,050	39.8	30,726	58.8	45,391	30 בספטמבר 2017

התפתחות יתרת תיק האשראי לדיור נטו, בריבית משתנה וקבועה בישראל

סך תיק האשראי	משתנה		קבועה		סך תיק האשראי
	מט"ח	צמוד	לא צמוד	צמוד	
80,136	1,456	22,034	31,076	12,477	13,093
78,183	1,243	20,194	30,776	11,792	14,178
77,167	1,050	18,512	32,159	12,214	13,232

התפתחות האשראי החדש לדיור על פי מסלולי ריבית בישראל

להלן התפתחות ביצועי האשראי החדש על פי מסלולי ריבית משתנה וקבועה (הלוואה בריבית משתנה הינה הלוואה שהריבית שהיא נושאת עשויה להשתנות לאורך תקופת חיי הלוואה):

2015	2016				2017		
	ממוצע שנת	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי	רבעון ראשון	רבעון שני	רבעון שלישי
18.6	19.4	18.9	17.6	18.3	16.7	15.1	15.9
13.3	13.9	12.1	13.4	14.2	16.2	16.8	16.9
1.2	1.2	0.6	0.3	0.3	0.2	0.1	0.1
32.1	29.0	32.1	29.7	29.4	27.5	29.9	28.5
6.0	6.8	7.7	8.1	8.3	7.3	7.0	6.4
28.3	29.4	28.3	30.5	29.0	31.5	30.9	32.0
0.5	0.3	0.3	0.4	0.5	0.6	0.2	0.2

שיעור האשראי החדש שהעמיד הבנק בהלוואות לדיור בריבית משתנה במהלך התקופה המדווחת עמד על 55.3% לעומת 51.2% בשנת 2016. הנתונים מתייחסים לכל מסלולי הריבית המשתנה ומגזרי ההצמדה השונים לרבות הלוואות בהן הריבית משתנה מדי תקופה של חמש שנים ומעלה. בנטרול הלוואות בהן שיעור הריבית המשתנה, משתנה מדי תקופה של 5 שנים ומעלה, אשר הוראת המפקח מחריגה אותה מהגדרת הלוואות בריבית משתנה, שיעור האשראי לדיור בריבית משתנה שהועמד במהלך התקופה המדווחת הינו 31.8% לעומת 30.2% בכל שנת 2016.

להלן יתרת תיק ההלוואות לדיור והיתרות בפיגור מעל 90 יום פיגור בישראל

שנת	שיעור	סכום בפיגור	יתרת חוב רשומה
בדצמבר	ב-%		במיליוני ש"ח
2015	1.0	768	80,633
2016	1.0	749	78,646
2017 בספטמבר	0.9	734	77,609

ההפרשה להפסדי אשראי ליום 30 בספטמבר 2017, הכוללת את ההפרשה הקבוצתית על הלוואות לדיור (להלן: "ההפרשה הכוללת") הינה 442 מיליון ש"ח המהווה 0.57% מיתרת האשראי לדיור, בהשוואה ל-462 מיליון ש"ח ליום 31 בדצמבר 2016, המהווה 0.59% מיתרת האשראי לדיור.

נתונים המתייחסים לאשראי חדש לדיור בישראל

במהלך התקופה המדווחת הועמדו הלוואות חדשות לדיור בסך של כ-5.9 מיליארד ש"ח מכספי הבנק. במהלך שנת 2016 הועמדו הלוואות חדשות לדיור בסך של כ-9.8 מיליארד ש"ח מכספי הבנק.

ההלוואה הממוצעת שהועמדה מכספי בנק בתקופה המדווחת הייתה 528 אלפי ש"ח זאת לעומת 555 אלפי ש"ח בשנת 2016 ו-623 אלפי ש"ח בשנת 2015.

התפתחות ביתרות אשראי חדש שניתן בישראל בשיעור מימון מעל 60%

להלן התפתחות האשראי החדש שהעמיד הבנק בשיעור מימון הגבוה מ-60% (שיעור מימון הינו היחס בין שיעור האשראי שאושר ללווה, אף אם טרם הועמד כולו או חלקו בפועל, לבין שווי הנכס המשועבד, בעת העמדת מסגרת האשראי):

שיעור מימון	2017						
	רביעי שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון	רבעון רביעי	רבעון שלישי	רבעון שני	רבעון ראשון
מעל 60 ועד 70 כולל	19.8	16.9	15.7	15.6	18.4	16.3	15.5
מעל 70 ועד 80 כולל	15.9	17.8	14.3	14.7	17.8	12.7	13.5
מעל 80	0.08	0.04	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2

(א) מסך האשראי החדש שהעמיד הבנק.

התפתחות שיעור מימון יתרת תיק האשראי בישראל

שיעור המימון הממוצע של יתרת תיק האשראי ליום 30 בספטמבר 2017 עומד על 46.2% לעומת 47.1% בשנת 2016.

התפתחות באשראי חדש, בו יחס ההחזר נמוך מ-2.5 בישראל

שיעור ההלוואות בהן יחס ההחזר נמוך מ-2.5 במועד אישור האשראי שהועמדו בתקופה המדווחת, עמד על 1.5% מסך העמדות האשראי החדשות לעומת 1.8% בשנת 2016.

חישוב זה תואם את הנחיות בנק ישראל לצורך הדיווח על פי הוראה 876.

התפתחות באשראי חדש, בו מועדי הפירעון ארוכים מ-25 שנה בישראל

שיעור האשראי החדש של הלוואות לדיור, בהן מועדי הפירעון על פי חוזי ההלוואה ארוכים מ-25 שנה, עמד בתקופה המדווחת בממוצע על כ-35.0% מסך האשראי החדש שהועמד, לעומת שיעור ממוצע של כ-35.9% במהלך שנת 2016 ושל כ-30.0% בשנת 2015.

סיכון אשראי לאנשים פרטיים (ללא הלוואות לדיור)

היקף האשראי לאנשים פרטיים (להלן: "אשראי פרטי") כמו גם תמהיל האשראי נגזרים מפעילות משקי הבית בישראל. האינדיקטור המרכזי המשקף את רמת פעילות משקי הבית הינו היקף הצריכה הפרטית, אשר נמצא בשנים האחרונות במגמת התרחבות משמעותית.

האשראי הפרטי, אשר יכולת החזר שלו מבוססת בעיקרה על כושר ההשתכרות של משק הבית, מאופיין בפיזור רחב מאוד של לווים, במגוון של מוצרי אשראי (הלוואות לסוגיהן, עו"ש, כרטיסי אשראי) ובהיקף נמוך (בממוצע) של אשראי ללקוח בודד.

על מנת לוודא ניהול סיכונים אפקטיבי, הבנק פועל תחת מגבלות ניהוליות פנימיות הדוקות בעיקר במאפיינים הבאים: שיעורי המימון, יכולת החזר חודשי, דירוגי אשראי בהתאם למודל הסטטיסטי הפנימי של הבנק.

פעילות הלקוחות הפרטיים מרוכזת בחטיבה הבנקאית באמצעות סניפים פזורים ברחבי הארץ ובאמצעות ערוצים ישירים. החטיבה הבנקאית מעניקה שירות מגוון המותאם לכלחי הלקוחות השונים.

במטרה להתמודד עם הגידול בהיקפי האשראי הפרטי ועם מוטת השליטה הרחבה הנדרשת לניהולו, וכן במטרה ליישם ממשל תאגידי נאות, הורחבו וחוזקו מספר פונקציות, הן בקו הראשון בחטיבה הבנקאית, והן בחטיבה לניהול סיכונים המהווה קו הגנה שני.

מדיניות האשראי הפרטי, אותה מגבשת החטיבה לניהול סיכונים בשיתוף החטיבה הבנקאית, מהווה נדבך חשוב בהתוויית תיאבון הסיכון ובהכוונת הניהול השוטף של פעילות זאת.

לאור החלטות הנהלת הבנק והדירקטוריון למתן את שיעור הגידול בתיק האשראי ללקוחות פרטיים, כפועל יוצא מהגדרת תיאבון הסיכון בסגמנט זה, נמשך הניטור ההדוק והמוגבר אחר ההתפתחויות בתיק.

להלן התפתחות יתרות סיכון האשראי הפרטי בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור):

יתרת סיכון אשראי	
במיליוני ש"ח	
46,461	31 בדצמבר 2015
49,987	31 בדצמבר 2016
48,903	30 בספטמבר 2017

להלן התפלגות סיכון האשראי הפרטי בבנק לפי גודל האשראי ללווה בודד:

31 בדצמבר 2016		30 בספטמבר 2017		גודל סיכון האשראי באלפי ש"ח	
שיעור מהתיק	במיליוני ש"ח	שיעור מהתיק	במיליוני ש"ח	מד	-
10.13%	5,062	10.13%	4,971	25	-
14.98%	7,489	14.91%	7,294	50	25
14.05%	7,023	14.05%	6,872	75	50
12.45%	6,221	12.49%	6,108	100	75
17.64%	8,817	17.97%	8,787	150	100
10.70%	5,356	11.24%	5,476	200	150
10.85%	5,423	11.00%	5,378	300	200
9.20%	4,596	8.21%	4,017		300 מעל

להלן התפלגות סיכון האשראי הפרטי בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור):

2016 בדצמבר 31		30 בספטמבר 2017		
ב-%	יתרת סיכון אשראי	ב-%	יתרת סיכון אשראי	
מסיכון האשראי הכולל	במיליוני ש"ח	מסיכון האשראי הכולל	במיליוני ש"ח	
14.8%	7,394	14.9%	7,295	יתרות עובר ושב ויתרות מנוצלת בכרטיסי אשראי
5.2%	2,585	5.0%	2,432	הלוואות לרכישת רכב (ששועבד)
43.5%	21,775	43.4%	21,252	הלוואות אחרות
63.5%	31,754	63.3%	30,979	סך הכל סיכון אשראי מאזני
14.0%	6,992	14.0%	6,832	מסגרת עובר ושב לא מנוצלת
21.8%	10,905	22.0%	10,751	מסגרת כרטיסי אשראי לא מנוצלת
0.7%	336	0.7%	341	סיכון אשראי חוץ מאזני אחר
36.5%	18,233	36.7%	17,924	סך הכל סיכון אשראי חוץ מאזני
100.0%	49,987	100.0%	48,903	סך הכל סיכון אשראי כולל

התפלגות החובות וסיכון אשראי בעייתי מסך החובות לאנשים פרטיים בבנק (פעילות בישראל, ללא הלוואות לדיור):

31 בדצמבר		30 בספטמבר		
2015	2016	2017		
				במיליוני ש"ח
28,166	31,369	30,656		אשראי לא בעייתי
161	294	213		אשראי בעייתי לא פגום
44	91	110		אשראי בעייתי פגום
28,371	31,754	30,979		סך הכל סיכון אשראי מאזני
0.7%	1.2%	1.0%		שיעור סיכון אשראי בעייתי מסך החובות לאנשים פרטיים

למידע נוסף ובכלל זה הנוגע לחובות בעייתיים והוצאות בגין הפסדי אשראי ראה [ביאור 6](#) ו**ביאור 13** ובפרק החשיפה לסיכונים סעיף [סיכון האשראי](#)
הכולל לציבור לפי ענפי משק.

חשיפת הבנק למימון ממונף

בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 311 נקבע כי מדיניות אשראי של בנק תתייחס, בין היתר, למימון ממונף. הבנק פועל על פי עקרונות ייחודיים במדיניות האשראי לסגמנט זה, ובכלל זה בהיבט של פרמטרים פיננסיים, סמכויות אשראי ועוד.

ב-1 בינואר 2016 נכנס לתוקף עדכון להוראת ניהול בנקאי תקין מספר 323 (מגבלות על מימון עסקאות הוניות) וכן הוראת ניהול בנקאי תקין חדשה מספר 327 (ניהול הלוואות ממונפות). הבנק עומד בדרישות הוראות אלה.

מימון ממונף מוגדר ומנוהל על ידי הבנק בהלימה ובהרחבה להוראות העדכניות.

נציין כי באופן כללי היקף האשראי הממונף בבנק נמצא מזה שנים במגמת קיטון.

להלן יתרות האשראי המצרפיות ללווים ממונפים אשר לכל אחד מהם יתרת האשראי בסכום של 0.5% מהון רוברד 1 ומעלה, נכון למועד הדיווח, בחלוקה לפי ענפי משק:

	30 בספטמבר	31 בדצמבר
	2017	2016
	במיליוני ש"ח	
ענף משק		
כרייה וחציבה	380	377
תעשייה וחרושת	462	877
אספקת חשמל, גז, קיטור ומיזוג אוויר	688	601
בינוי ונדל"ן	-	409
מסחר	516	541
תחבורה ואחסנה	233	434
שירותים פיננסיים	496	596
סך הכל	2,775	3,835

סיכוני שוק

סיכון שוק מוגדר כסיכון להפסד בפוזיציות מאזניות וחוץ מאזניות הנובע משינוי בשווי הוגן של מכשיר פיננסי עקב שינוי בתנאי שוק (שינוי ברמת מחירים בשווקים שונים, תנודתיות בשיעורי ריבית, שערי חליפין, אינפלציה, מחירי מניות וסחורות ומדדים כלכליים נוספים). החשיפה לסיכוני שוק מתבטאת בתוצאות העסקיות, בשווי ההוגן של הנכסים וההתחייבויות, בהון העצמי ובתזרימי המזומנים.

הבנק מיישם את הוראות הפיקוח על הבנקים בנושא ניהול סיכוני השוק של הקבוצה, לרבות הוראות ניהול בנקאי תקין מספר 333 בנושא "ניהול סיכון ריבית" ומספר 339 בנושא "ניהול סיכוני שוק". במסגרת יישום הוראות אלה נקבעו עקרונות יסוד לאופן ניהול הסיכונים ובקרתם, ובכלל זה האחריות של ההנהלה והדירקטוריון, הגדרת אמצעי הבקרה והכללים למדידת הסיכונים ואמצעי הבקרה והפיקוח על סיכונים אלה, תוך יישום מממשל תאגידי שכולל שלושה "קווי הגנה".

מדיניות ניהול סיכוני השוק

מדיניות ניהול סיכוני השוק מהווה ביטוי לאסטרטגיית סיכון השוק של הקבוצה. זאת לצד הנהלים הקיימים לזיהוי, מדידה, מעקב, פיתוח ובקרה אחר סיכוני השוק. המדיניות נועדה מחד לתמוך בהשגת היעדים העסקיים תוך הערכת הסיכונים והסיכויים שיכולים לנבוע מהחשיפה לסיכונים וזאת בהשוואה לרווח הצפוי מהם, ומאידך, נועדה להפחית את רמת הסיכון הנובעת מהפעילות השוטפת של הבנק, ובכלל זה לשמור על רמת נזילות גבוהה.

המדיניות מהווה כלי חשוב להגדרת תאבון הסיכון של הבנק בתחום הנוסטרו, חדרי העסקות וחשיפות השוק בכלל קבוצת לאומי. המדיניות מגדירה את הממשל התאגידי, חלוקת האחריות הארגונית ומנגנוני האסקלציה.

החשיפות לסיכוני שוק מנוהלות באופן שוטף ברמת הקבוצה. חברות הבת בחו"ל קובעות מדיניות לניהול סיכוני שוק בהלימה עם המדיניות הקבוצתית ומסגרות הסיכון שאושרו בה. המידע על מצב החשיפות בפועל בהתאם למסגרות שנקבעו מתקבל מחברות הבנות ומובא בחשבון בניהול הכולל של החשיפות בקבוצה.

ניהול סיכוני השוק מתבצע בשני מוקדי סיכון עיקריים - התיק הבנקאי והתיק למסחר. הגדרת התיק למסחר נגזרה מהוראות באזל והיא כוללת את תיק ניירות הערך הסחיר של הבנק ועסקות נגזרים בפעילות הסחירה. הגדרת התיק הבנקאי כוללת את העסקות אשר אינן כלולות בתיק למסחר.

הבנק מיישם את כללי החשבונאות בארה"ב בנושא זכויות עובדים, כפי שנקבעו על ידי בנק ישראל. ניהול סיכוני השוק בגין המחויבות לעובדים מבוצע בחלקו במסגרת התיק הבנקאי ובחלקו הנוסף מנוהל באופן נפרד ועצמאי כחלק מניהול "נכסי התוכנית", אשר נועדו לשאת תשואה לאורך זמן, במטרה לשרת את ערך ההתחייבות. המחויבות האקטוארית לעובדים בעלת מח"מ ארוך ומושפעת באופן משמעותי משינויים בריבית ההיוון. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבויות האקטואריות לזכויות עובדים נעשה על בסיס תשואת אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

מתחילת השנה לא חלו שינויים מהותיים במבנה הארגוני, במדיניות ובממשל התאגידי של ניהול סיכוני השוק.

סיכוני השוק אליהם חשוף הבנק

א. החשיפה בריבית

סיכון הריבית הינו הסיכון להפסד כתוצאה משינויים בשערי ריבית חסרת סיכון אשראי במטבעות השונים, בשל הפערים בין מועדי שינוי הריבית או הפירעון של הנכסים וההתחייבויות בכל אחד ממגזרי הצמדה, כמוקדם מביניהם.

מדיניות החשיפות בריבית הנה להגביל את מידת ההשפעה של שינויים אפשריים בריבית על השחיקה הפוטנציאלית של השווי הכלכלי¹ ושל הרווח המימוני לשנה הקרובה.

סיכון הריבית נמדד ומנוהל בפועל על בסיס הנחות התנהגותיות שונות באשר לזמני הפירעון של הנכסים וההתחייבויות. על פי ניסיון העבר, הבנק מתייחס לחלק מיתרות העו"ש כהתחייבות לזמן ארוך. כמו כן, קיימות הנחות בהתייחס לפרעונות המוקדמים במשכנתאות. להערכות אלו חשיבות גדולה בניהול סיכוני הריבית, בין היתר בשל הגידול המשמעותי ביתרות בשנים האחרונות.

מדידת החשיפה לשינויים בריבית מבוצעת הן לעליה והן לירידת ריבית בכל מגזר הצמדה. מדידה זו נועדה לבחון את רגישות מבנה שווי הנכסים וההתחייבויות הקיים לשינויי ריבית, ולכן החישוב המבוצע נעשה מבלי לשנות את מבנה הנכסים וההתחייבויות.

¹ השווי הכלכלי של ההון מוגדר כהפרש בין הערך הנוכחי של הנכסים וההתחייבויות. בחישוב הערך הנוכחי מנכים את התזרימים בעקום התשואה חסר סיכון אשראי ואת התזרימים המט"חיים בלייבור.

להלן תמצית החשיפות לשינויים בלתי צפויים בריבית ברמת הקבוצה (לפני מס ובמיליוני ש"ח)*:

השינוי הפוטנציאלי בשווי הכלכלי כתוצאה מתרחיש									
ליום 31 בדצמבר 2016			ליום 30 בספטמבר 2016			ליום 30 בספטמבר 2017			
עליה	ירידה	עליה	עליה	ירידה	עליה	עליה	ירידה	עליה	תרחיש
ב-0.1%	ב-1%	ב-1%	ב-0.1%	ב-1%	ב-1%	ב-0.1%	ב-1%	ב-1%	
במט"ח									
10	(227)	(12)	(2)	(97)	(122)	(41)	304	(403)	תיק בנקאי
4	(45)	37	(10)	100	(106)	(9)	81	(83)	תיק למסחר
במט"ח									
-	(143)	(42)	(2)	(29)	(53)	20	(256)	170	תיק בנקאי
5	(49)	52	1	(43)	-	3	87	77	תיק למסחר

* חישוב החשיפה לירידת ריבית ב-1% מבוסס על הורדת שיעור הריבית על האשראי והפיקדונות בשיעור זה. מאחר ושיעור הריבית על רוב הפיקדונות כיום נמוך מ-1%, ומאחר וקיימת הסתברות נמוכה שהריבית על הפיקדונות תרד מתחת ל-0.1%, יש לראות בחישוב החשיפה המוצג לעיל אמת מידה בהתאם לסטנדרטים המקובלים.

להלן חשיפת ההון לעליה/ירידה מיידית בריבית (לפני השפעת המס ובמיליוני ש"ח):

חשיפה במט"ח						חשיפה במט"ח					
ליום 30 בספטמבר 2017											
לעליה	לירידה	לעליה	לירידה	לעליה	לירידה	לעליה	לירידה	לעליה	לירידה	לעליה	לירידה
של 0.1%	של 1%	של 1%	של 0.1%	של 1%	של 1%	של 0.1%	של 1%	של 1%	של 0.1%	של 1%	של 1%
(36)	426	(321)	158	(1,859)	1,403						

ליום 30 בספטמבר 2016											
לעליה	לירידה	לעליה	לירידה	לעליה	לירידה	לעליה	לירידה	לעליה	לירידה	לעליה	לירידה
של 0.1%	של 1%	של 1%	של 0.1%	של 1%	של 1%	של 0.1%	של 1%	של 1%	של 0.1%	של 1%	של 1%
(43)	348	(457)	140	(1,629)	1,213						

ליום 31 בדצמבר 2016											
לעליה	לירידה	לעליה	לירידה	לעליה	לירידה	לעליה	לירידה	לעליה	לירידה	לעליה	לירידה
של 0.1%	של 1%	של 1%	של 0.1%	של 1%	של 1%	של 0.1%	של 1%	של 1%	של 0.1%	של 1%	של 1%
(40)	268	(435)	176	(1,978)	1,537						

* מדידה זו כוללת את החשיפה לשינוי מידי בריבית של תיקי הנוסטרו המשוערכים לפי שווי שוק והמחויבות האקטואריות לעובדים. מדידה זו אינה כוללת את השפעת הרגישות של נכסי התוכנית לשינויים בריבית אשר נאמדת ב-30 בספטמבר 2017 בירידה בשווי הנכסים של כ-111 מיליון ש"ח (ב-30 בספטמבר 2016 כ-120 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2016 כ-117 מיליון ש"ח) בתרחיש עליה של 1% בריבית. כמו כן, המדידה אינה כוללת את ההשפעות של הוראות המעבר של תקן זכויות עובדים, לפיהן מחושב יחס הלימות ההון.

רגישות השווי ההוגן של הנכסים וההתחייבויות לריבית

להלן השווי ההוגן של מכשירים פיננסיים לפני השפעת השינויים בריבית והשפעת שינויים פוטנציאליים בשיעורי הריבית על השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים של הבנק וחברות מאוחדות שלו, למעט פריטים לא כספיים, על פי כללים חשבונאיים:

שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים לפני השפעת השינויים בריבית:

30 בספטמבר 2017						
מטבע ישראל						
מטבע חוץ לרבות מטבעי ישראל צמוד מט"ח						
לא צמוד	צמוד מדד	דולר	אירו	אחרים	סך הכל	
במיליוני ש"ח						
נכסים פיננסיים	279,458	45,507	60,647	16,185	9,560	411,357
סכומים לקבל בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוץ מאזניים	265,030	6,526	197,487	62,375	26,957	558,375
התחייבויות פיננסיות ^(א)	238,255	49,740	91,760	12,813	6,755	399,323
סכומים לשלם בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוץ מאזניים	283,322	11,500	168,010	66,151	30,506	559,489
שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים	22,911	(9,207)	(1,636)	(404)	(744)	10,920
30 בספטמבר 2016						
מטבע ישראל						
מטבע חוץ לרבות מטבעי ישראל צמוד מט"ח						
לא צמוד	צמוד מדד	דולר	אירו	אחרים	סך הכל	
במיליוני ש"ח						
נכסים פיננסיים	265,372	51,873	69,579	9,443	9,369	405,636
סכומים לקבל בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוץ מאזניים	252,994	7,105	228,704	58,479	43,736	591,018
התחייבויות פיננסיות ^(א)	222,530	58,922	90,107	13,638	8,196	393,393
סכומים לשלם בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוץ מאזניים	274,966	8,753	208,751	54,477	45,419	592,366
שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים	20,870	(8,697)	(575)	(193)	(510)	10,895
31 בדצמבר 2016						
מטבע ישראל						
מטבע חוץ לרבות מטבעי ישראל צמוד מט"ח						
לא צמוד	צמוד מדד	דולר	אירו	אחרים	סך הכל	
במיליוני ש"ח						
נכסים פיננסיים	278,940	48,232	69,263	8,061	8,561	413,057
סכומים לקבל בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוץ מאזניים	252,169	6,790	214,767	55,373	28,222	557,321
התחייבויות פיננסיות ^(א)	231,563	55,451	91,577	15,107	7,038	400,736
סכומים לשלם בגין מכשירים פיננסיים נגזרים וחוץ מאזניים	276,575	8,526	193,704	48,587	30,473	557,865
שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים	22,971	(8,955)	(1,251)	(260)	(728)	11,777

(א) כולל שווי הוגן של ההתחייבויות האקטואריות לעובדים ואינו כולל את שווי הנכס התוכנית.

השפעת שינויים פוטנציאליים בשיעורי הריבית על שווי הוגן* נטו של מכשירים פיננסיים:

30 בספטמבר 2017								
שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים לאחר השפעת שינויים בשיעורי הריבית ^(א)								
שינוי בשווי ההוגן								
מטבע ישראל								
מטבע חוץ לרבות מטבע ישראלי								
צמוד מט"ח								
לא צמוד	צמוד מדד	דולר ^(ב)	אירו	אחרים	סך הכל	סך הכל	סך הכל	במיליוני ש"ח באחוזים
21,941	(7,544)	(2,179)	(402)	(751)	11,065	145	1.33	גידול מיידי מקביל של 1%
22,811	(9,022)	(1,689)	(405)	(745)	10,950	30	0.27	גידול מיידי מקביל של 0.1%
23,856	(11,361)	(1,163)	(381)	(736)	10,215	(705)	(6.46)	קטיון מיידי מקביל של 1%

30 בספטמבר 2016								
שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים לאחר השפעת שינויים בשיעורי הריבית ^(א)								
שינוי בשווי ההוגן								
מטבע ישראל								
מטבע חוץ לרבות מטבע ישראלי								
צמוד מט"ח								
לא צמוד	צמוד מדד	דולר ^(ב)	אירו	אחרים	סך הכל	סך הכל	סך הכל	במיליוני ש"ח באחוזים
20,257	(7,180)	(1,182)	(206)	(512)	11,177	282	2.59	גידול מיידי מקביל של 1%
20,814	(8,524)	(632)	(194)	(511)	10,953	58	0.53	גידול מיידי מקביל של 0.1%
21,380	(10,701)	(78)	(180)	(508)	9,913	(982)	(9.01)	קטיון מיידי מקביל של 1%

31 בדצמבר 2016								
שווי הוגן נטו של מכשירים פיננסיים לאחר השפעת שינויים בשיעורי הריבית ^(א)								
שינוי בשווי ההוגן								
מטבע ישראל								
מטבע חוץ לרבות מטבע ישראלי								
צמוד מט"ח								
לא צמוד	צמוד מדד	דולר ^(ב)	אירו	אחרים	סך הכל	סך הכל	סך הכל	במיליוני ש"ח באחוזים
22,574	(7,363)	(1,820)	(281)	(720)	12,390	613	5.21	גידול מיידי מקביל של 1%
22,937	(8,771)	(1,304)	(262)	(728)	11,872	95	0.81	גידול מיידי מקביל של 0.1%
23,260	(11,050)	(849)	(239)	(736)	10,386	(1,391)	(11.81)	קטיון מיידי מקביל של 1%

(א) מדידה זו כוללת את החשיפה לשינוי מיידי בריבית של תיקי הנוסטרו המשוערים לפי שווי שוק והמחויבות האקטוארית לעובדים. מדידה זו אינה כוללת את השפעת הרגישות של נכסי התוכנית לשינויים בריבית אשר נאמדת ב-30 בספטמבר 2017 בירידה בשווי הנכסים של כ-111 מיליון ש"ח (ב-30 בספטמבר 2016 כ-120 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2016 כ-117 מיליון ש"ח) בתרחיש עליה של 1% בריבית. כמו כן, המדידה אינה כוללת את ההשפעות של הוראות המעבר של תקן זכויות עובדים, לפיהן מחושב יחס הלימות ההון.

(ב) מזה: השפעת נכסים פיננסיים מורכבים: גידול מיידי מקביל של 1% - (276) מיליון ש"ח (ב-30 בספטמבר 2016 - (276) מיליון ש"ח וב-31 בדצמבר 2016 - (345) מיליון ש"ח), קטיון מיידי מקביל של 1% - 195 מיליון ש"ח (ב-30 בספטמבר 2016 - 179 מיליון ש"ח ב-31 בדצמבר 2016 - 171 מיליון ש"ח). גידול מיידי מקביל של 2% - (578) מיליון ש"ח (ביום 31 בדצמבר 2016 - (701) מיליון ש"ח), קטיון מיידי מקביל של 2% - 310 מיליון ש"ח (ביום 31 בדצמבר 2016 - 401 מיליון ש"ח בהתאמה).

* לא כולל אומדן שווי הכנסות בגין עמלת פירעון מוקדם.

החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית

30 בספטמבר 2017						
מטב	מטב	מטב	מטב	מטב	מטב	מטב
עד עשרים שנה	עד חמש שנים	עד חמש שנים	עד שלוש שנים	עד שלוש שנים	עד חודשים	עד חודשים
מטב עשר	מטב חמש	מטב שלוש	מטב שנה	מטב שלוש	מטב חודש	מטב עם דרישה
עד עשרים שנה	עד חמש שנים	עד חמש שנים	עד שלוש שנים	עד שלוש שנים	עד חודשים	עד חודש
במיליוני ש"ח						
מטבע ישראלי לא צמוד						
נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
2,109	8,272	8,450	18,543	29,167	9,882	201,925
354	25,591	23,866	40,968	44,053	75,916	46,183
33	36	22	2,180	3,497	1,410	861
-	-	-	-	-	-	-
2,496	33,899	32,338	61,691	76,717	87,208	248,969
התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
59	2,504	4,213	14,595	16,112	6,410	194,362
368	25,497	25,578	41,113	47,279	82,845	53,152
48	6	356	1,130	3,482	1,745	673
-	-	-	-	24	-	-
475	28,007	30,147	56,838	66,897	91,000	248,187
מכשירים פיננסיים, נטו						
2,021	5,892	2,191	4,853	9,820	(3,792)	782
21,767	19,746	13,854	11,663	6,810	(3,010)	782
מטבע ישראלי צמוד למדד						
נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
2,506	4,857	10,016	12,699	10,525	2,516	535
-	1,144	1,001	2,450	1,882	45	4
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-
2,506	6,001	11,017	15,149	12,407	2,561	539
התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
877	3,325	7,313	13,634	4,779	2,009	618
-	1,551	1,511	4,568	2,603	654	484
-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	129	-	-
877	4,876	8,824	18,202	7,511	2,663	1,102
מכשירים פיננסיים, נטו						
1,629	1,125	2,193	(3,053)	4,896	(102)	(563)
6,125	4,496	3,371	1,178	4,231	(665)	(563)

- (א) למעט יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שוויו הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים. בטור "כלא תקופת פרעון" מוצגות היתרות המאזניות שאינן מהוונות, כולל יתרות שזמן פרעונן עבר בסך 1,204 מיליון ש"ח ליום 30 בספטמבר 2017.
- (ב) מוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משר החיים הממוצע האפקטיבי.
- (ג) המח"מ נמוך מ-0.05 שנים.

ליום 31 בדצמבר 2016			ליום 30 בספטמבר 2016							
משך חיים ממוצע אפקטיבי ^(ב)	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	משך חיים ממוצע אפקטיבי ^(ב)	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	משך חיים ממוצע אפקטיבי ^(ב)	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	ללא תקופת פירעון	מעל עשרים שנה
בשנים	באחוזים		בשנים	באחוזים		בשנים	באחוזים			
0.56	3.30	278,940	0.63	2.65	265,372	0.60	3.18	279,458	579	531
1.50	-	247,093	1.53	-	248,030	1.64	-	256,991	-	60
-	-	5,076	-	-	4,964	-	-	8,039	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
0.99	3.30	531,109	1.06	2.65	518,366	1.09	3.18	544,488	579	591
0.42	1.00	231,563	0.45	0.70	222,530	0.31	0.59	238,255	-	-
1.44	-	273,646	1.45	-	272,331	1.53	-	275,858	-	26
-	-	2,905	-	-	2,593	-	-	7,440	-	-
0.50	-	24	0.50	-	42	0.50	-	24	-	-
0.97	1.00	508,138	1.00	0.70	497,496	0.95	0.59	521,577	-	26
									565	
									22,332	
3.82	2.44	48,232	3.90	2.10	51,873	3.88	2.55	45,507	37	1,816
2.65	-	6,790	2.80	-	7,105	2.65	-	6,526	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3.68	2.44	55,022	3.77	2.10	58,978	3.72	2.55	52,033	37	1,816
2.91	0.82	38,888	2.87	1.11	42,433	2.95	0.61	32,555	-	-
2.78	-	8,391	2.75	-	8,634	2.52	-	11,371	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	135	-	-	119	-	-	129	-	-
2.88	0.82	47,414	2.84	1.11	51,186	2.83	0.61	44,055	-	-
									1,816	
									7,941	

החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית

30 בספטמבר 2017						
מלך עשר עד עשרים שנה	מלך חמש עד עשר שנים	מלך שלוש עד חמש שנים	מלך שנה עד שלוש שנים	מלך שלושה חודשים עד שנה	מלך חודש ועד שלושה חודשים	עם דרישה עד חודש שנה
במיליוני ש"ח						
מטבע חוץ וצמוד מטבע חוץ^(ה)						
נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
903	5,200	4,858	7,300	9,416	18,504	39,068
570	1,703	1,737	1,203	372	784	2,912
856	17,739	7,559	20,180	68,446	84,780	76,611
302	54	399	73	4,834	3,091	1,792
-	-	-	-	-	-	-
2,061	22,993	12,816	27,553	82,696	106,375	117,471
התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
39	212	275	1,848	12,406	8,226	86,431
618	20,094	9,235	19,786	69,683	79,961	53,696
931	120	215	1,715	3,763	2,835	1,544
-	-	-	-	20	-	-
1,588	20,426	9,725	23,349	85,872	91,022	141,671
מכשירים פיננסיים, נטו						
473	2,567	3,091	4,204	(3,176)	15,353	(24,200)
(1,688)	(2,161)	(4,728)	(7,819)	(12,023)	(8,847)	(24,200)
חשיפה כוללת לשינויים בשיעורי הריבית						
נכסים פיננסיים, סכומים לקבל בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
5,518	18,329	23,324	38,542	49,108	30,902	241,528
1,210	44,474	32,426	63,598	114,381	160,741	122,798
335	90	421	2,253	8,331	4,501	2,653
-	-	-	-	-	-	-
7,063	62,893	56,171	104,393	171,820	196,144	366,979
התחייבויות פיננסיות, סכומים לשלם בגין מכשירים נגזרים ובגין מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים						
975	6,041	11,801	30,077	33,297	16,645	281,411
986	47,142	36,324	65,467	119,565	163,460	107,332
979	126	571	2,845	7,245	4,580	2,217
-	-	-	-	173	-	-
2,940	53,309	48,696	98,389	160,280	184,685	390,960
מכשירים פיננסיים, נטו						
4,123	9,584	7,475	6,004	11,540	11,459	(23,981)
26,204	22,081	12,497	5,022	(982)	(12,522)	(23,981)
5,627	3,752	1,470	1,247	456	101	52

(א) למטע יתרות מאזניות של מכשירים פיננסיים נגזרים, שוויו הוגן של מכשירים פיננסיים חוץ מאזניים ושווי הוגן של מכשירים פיננסיים מורכבים. בטור "ללא תקופת פרעון" מוצגות היתרות המאזניות שאינן מהוונות, כולל יתרות שזמן פרעונן עבר בכך 1,204 מיליון ש"ח ליום 30 בספטמבר 2017.

(ב) ממוצע משוקלל לפי שווי הוגן של משך החיים הממוצע האפקטיבי.

(ג) כולל פריטים לא כספיים המוצגים בטור "ללא תקופת פרעון".

(ד) המח"מ נמוך מ-0.05 שנים.

(ה) לרבות מטבע ישראלי צמוד למטבע חוץ.

(ו) כולל שווי הוגן של התחייבויות האקטואריות לעובדים ואינו כולל את שווי נכסי התוכנית.

ליום 31 בדצמבר 2016			ליום 30 בספטמבר 2016							
משך חיים ממוצע אפקטיבי ^(ב)	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	משך חיים ממוצע אפקטיבי ^(ב)	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	משך חיים ממוצע אפקטיבי ^(ב)	שיעור תשואה פנימי	סך הכל שווי הוגן	ללא תקופת פירעון	מעל עשרים שנה
בשנים	באחוזים		בשנים	באחוזים		בשנים	באחוזים			
1.26	2.48	85,885	1.30	1.62	88,391	1.16	2.76	86,392	1,114	29
3.44	2.83	10,029	2.95	2.29	10,276	3.49	2.60	9,309	-	28
0.96	-	291,443	0.84	-	324,348	1.02	-	276,274	-	103
-	-	6,919	-	-	6,571	-	-	10,545	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.01	2.48	384,247	0.92	1.62	419,310	1.03	2.76	373,211	1,114	132
0.18	1.08	113,337	0.20	1.54	111,538	0.16	1.17	110,953	1,515	1
1.19	-	263,660	1.03	-	299,876	1.24	-	253,524	-	451
-	-	9,090	-	-	8,764	-	-	11,123	-	-
0.50	-	14	0.50	-	7	0.50	-	20	-	-
0.87	1.08	386,101	0.79	1.54	420,185	0.89	1.17	375,620	1,515	452
										(320)
										(2,008)
1.09	2.78	416,301	1.20	2.21	408,168	1.07	2.86	415,525	5,898	2,376
1.23	-	547,007	1.16	-	580,920	1.34	-	541,924	2,133	163
-	-	12,132	-	-	11,535	-	-	19,021	437	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.15	2.78	975,440	1.16	2.21	1,000,623	1.20	2.86	976,470	8,468	2,539
0.60	0.93	385,128	0.65	0.97	376,976	0.49	0.69	383,224	2,976	1
1.34	-	547,167	1.25	-	582,076	1.41	-	542,623	1,870	477
-	-	11,995	-	-	11,383	-	-	18,643	80	-
0.06	-	353	0.11	-	352	0.08	-	354	181	-
1.02	0.93	944,643	1.00	0.97	970,787	1.01	0.69	944,844	5,107	478
										2,061
										28,265
15.49	2.23	16,948	15.06	2.42	16,892	15.52	2.21	17,560	-	4,855

הערות כלליות:

1. בלוח זה, הנתונים לפי תקופות מציגים את הערך הנוכחי של תזרמים עתידיים כשהם מהווים לפי שיעור התשואה הפנימי שמנכה אותם לשווי ההוגן הכלול בגין המכשיר הפיננסי בעקביות להנחות שלפיהן חושב השווי ההוגן של המכשיר הפיננסי.
לפירוט נוסף בדבר ההנחות ששימשו לחישוב השווי ההוגן של המכשירים הפיננסיים ראה [ביאור 15 א](#).
2. שיעור תשואה פנימי הינו שיעור הריבית המנכה את תזרמי המזומנים הצפויים ממכשיר פיננסי אל השווי ההוגן הכלול בגינו.
3. משך חיים ממוצע אפקטיבי של קבוצת מכשירים פיננסיים מהווה קירוב לשינוי באחוזים בשווי ההוגן של קבוצת המכשירים הפיננסיים שייגרם כתוצאה משינוי קטן (גידול של 0.1%) בשיעור התשואה הפנימי של כל אחד מהמכשירים הפיננסיים.
4. השפעת עסקאות גידור כלולה בסך כל הנכסים או סך ההתחייבויות, לפי העניין.
5. בחישוב מח"מ הנכסים ומח"מ ההתחייבויות נלקח בחשבון אומדן פירעונות מוקדמים במשכנתאות ואומדן משיכות בפיקדונות הציבור בהתאמה. בניטרול ההשפעה של המודלים המח"מ המקורי כלהלן: במגזר הצמוד למדד - מח"מ הנכסים מגיע ל-4.84 שנים, מח"מ ההתחייבויות מגיע ל-2.90 שנים ופער השת"פ מסתכם ב-1.34%. במגזר השקלי הלא צמוד-מח"מ הנכסים מגיע ל-1.09 שנים, מח"מ ההתחייבויות מגיע ל-1.22 שנים ופער השת"פ 2.50%. בנוסף, בניהול חשיפות הריבית הבנק מתייחס לחלק מיתרות העו"ש בשקלים ובמט"ח, כהתחייבות ארוכה (הנפרסת בין שנה לעשר שנים), ולא עד חודש לפי הוראות הדיווח.
6. פירוט נוסף על החשיפה לשינויים בשיעורי הריבית בכל מגזר של הנכסים הפיננסיים ושל ההתחייבויות הפיננסיות, לפי סעיפי המאזן השונים, יימסרו לכל מבקש.

סיכון הנזילות

סיכון הנזילות הוא הסיכון הנוצר בשל אי הוודאות ביחס לאפשרות לגיוס מקורות ו/או למימוש נכסים, באופן בלתי צפוי ותוך פרק זמן קצר, מבלי שיגרם הפסד מהותי. מדיניות ניהול סיכון הנזילות מהווה חלק אינטגרלי מהניהול העסקי האסטרטגי של קבוצת לאומי והיא מותאמת לדרישות הוראת ניהול בנקאי תקין מספר 342 בנושא "ניהול סיכון נזילות" ודרישות הוראה מספר 221 בנושא "יחס כיסוי הנזילות", המאמצת את המלצות ועדת באזל 3, לחישוב יחס מזערי לנזילות (LCR) **Liquidity Coverage Ratio**), תוך ביצוע התאמות למשק הישראלי.

לאומי שומר על רמת נזילות נאותה, באמצעות השקעת תיק הנוסטרו בנכסים איכותיים ומפוזרים בשקלים ובמט"ח אשר תאפשר לו לעמוד בכל צורכי הנזילות במגוון תרחישי קיצון, ובאמצעות מדיניות גיוס של מקורות יציבים ומגוונים ולטווחי זמן שונים בדגש על גיוס פיקדונות מקמעונאים וכן גיוס של אג"ח לתקופות ארוכות.

לאומי מקיים מעקב שוטף אחר מצב הנזילות שלו באמצעות מדדים המיועדים להתריע על שינויים במצב הנזילות, בין היתר באמצעות מודל רגולטורי וכן מודלים פנימיים שפותחו בלאומי בהתאם להוראת בנק ישראל, ובהתאם לסטנדרטים המקובלים בעולם.

יחס כיסוי הנזילות של התאגיד הבנקאי (המודל הרגולטורי) מחושב על בסיס ממוצע תצפיות יומיות.

למידע נוסף בנוגע לסיכון הנזילות ראה [דוח על הסיכונים](#) באתר האינטרנט של הבנק [וביאור 29](#).

סיכונים תפעוליים

סיכון תפעולי מוגדר כסיכון להפסד כתוצאה מאי נאותות או מכשל של תהליכים פנימיים, אנשים ומערכות, או כתוצאה מאירועים חיצוניים.

קבוצת לאומי פועלת במגוון רחב של פעילויות פיננסיות ולפיכך חשופה לסיכונים תפעוליים הכוללים, בין היתר, סיכונים אבטחת מידע וסייבר, סיכונים טכנולוגיים המידע, סיכונים מעילות והונאות וסיכונים המשכיות עסקית.

מדיניות ניהול הסיכונים התפעוליים הקבוצתית מאושרת מידי שנה על ידי הדירקטוריון. המדיניות מעגנת את תפיסת ניהול הסיכון התפעולי בלאומי באמצעות עקרונות וקווים מנחים ובכלל זה: ניהול סיכון מותאם לפעילות בקווי העסקים השונים, ראייה אינטגרטיבית, מיקוד בסיכונים בעלי פוטנציאל להשלכה משמעותית וניהול סיכונים במוצרים ובפרויקטים מהותיים.

מתחילת השנה לא חלו שינויים מהותיים במבנה הארגוני, במדיניות ובממשל התאגידי של ניהול הסיכון התפעולי.

סיכונים אחרים

סיכוני רגולציה וציות

- א. ציות, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור**
- לצורך ניהול אפקטיבי של הנושא פועל בלאומי מערך ציות ואכיפה שבראשו עומד קצין הציות הראשי (Chief Compliance Officer) האחראי, בין היתר, למילוי החובות לפי הוראות החקיקה בנושאי איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור. קצין הציות הראשי משמש גם כממונה על האכיפה בתחום דיני ניירות ערך וגם כ-Responsible Officer בתחום ה-FATCA, כפי שיפורט להלן.
- פעילות מערך הציות מבוצעת באמצעות צוות מקצועי בעל ידע והבנה מעמיקה בתחומי הציות ומבוססת על תהליכי עבודה, בקרה ומערכות ממוכנות. המערך נמצא בקשר שוטף עם חברות הבנות בארץ ובח"ל לצורך מעקב ליישום נושאי הציות בכללותם ויישום מדיניות הציות הקבוצתית.
- בהתאם למגמות המתפתחות בעולם, מטפל הבנק במגוון נושאים בתחום הציות, איסור הלבנת הון ואיסור מימון טרור ובהיבטי מיסוי ודיווח לרשויות המס הרלוונטיות ללקוח.
- ב. אכיפה**
- בינואר 2011 התקבל בכנסת חוק ייעול הליכי האכיפה ברשות ניירות ערך (תיקוני חקיקה), התשע"א-2011. במסגרת חקיקה זו ניתן יהיה להטיל סנקציות שונות על תאגיד, וכן על עובדי התאגיד, לרבות נושאי המשרה. בהמשך לחוק פרסמה הרשות לניירות ערך מסמך קריטריונים להכרה בתכנית אכיפה פנימית בתחום.
- קצין הציות הראשי של הקבוצה משמש גם כממונה על האכיפה. הדירקטוריון אישר את תכנית האכיפה הפנימית לאחר שתוקפה על ידי מומחה חיצוני ולאחר שנהלי האכיפה המרכזיים נסקרו על ידו.
- ג. FATCA – Foreign Account Tax Compliance Act**
- על פי החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 227) ותקנות מס הכנסה (יישום הסכם FATCA), התשע"ו-2016 נדרש הבנק לבצע הליכי זיהוי לקוחות ולהעביר מידע לרשות המסים בישראל אודות חשבונות המוחזקים על ידי לקוחות אמריקאים לצורך העברתו לרשות המסים האמריקאית.
- הבנק פועל במספר נדבכים על מנת לוודא ציות של קבוצת לאומי ויחידים בה להוראות החקיקה, בהם: מינוי קצין הציות כממונה לנושא, אימוץ מדיניות ונהלי עבודה מתאימים, פיתוח כלים ממוכנים תומכים בתהליכי העבודה, גיבוש מנגנוני הדרכה והטמעה, בדיקה, בקרה ותפעול הנדרשים למילוי ההנחיות והנחיית החברות הבנות בקבוצה להיערכות מתאימה.
- ד. OECD – Common Reporting Standard (CRS) Standards for Automatic Exchange of Financial Account Information**
- ארגון ה-OECD פרסם תקן אחיד ליישום חילופי מידע אוטומטיים לגבי חשבונות פיננסיים בין מדינות (להלן: "התקן"). התקן נבנה ברוח ה-FATCA האמריקאי ונועד להגביר את השקיפות והפיקוח על דיווחי המס של תושבי המדינות המחזיקים חשבונות פיננסיים מחוץ למדינת התושבות שלהם. ביולי 2016 פורסם החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מספר 227) בנושא יישום ה-FATCA והתקן. תקנות ליישום התקן טרם פורסמו.
- לאומי נערך לעמידה בדרישות החקיקה. שלוחות בנק לאומי באנגליה וברומניה החלו ביישום התקן ביום 1 בינואר 2016 בהתאם להוראות הרגולציה המקומית החלות עליהן.

סיכונים משפטיים

פרק זה נכתב בפירוט רב **בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2016 (עמודים 92-91)** על כן יש לקרוא את הפרק בהמשך לכתוב בדוח השנתי.

קיימת חשיפה כללית, אשר לא ניתן להעריכה או לכמתה, הנובעת, בין היתר, ממורכבותם של השירותים הניתנים על ידי הבנק והחברות המאוחדות ללקוחותיהם. מורכבות שירותים אלו צופנת בחובה, בין היתר, פוטנציאל לטענות, פרשנויות ואחרות, הנוגעות לשורה ארוכה של תנאים מסחריים ורגולטורים. לא ניתן לצפות מראש את כל סוגי הטענות שיועלו בתחום זה ואת החשיפה הנובעת מטענות אלו ואחרות בקשר עם שירותי הבנק והחברות המאוחדות, המועלות, בין היתר, באמצעות המנגנון הדיוני הקבוע בחוק תובענות ייצוגיות.

כמו כן, קיימת חשיפה בשל שינויים רגולטורים והנחיות של המפקח על הבנקים. ההתקשרויות עם הלקוחות הינו, בחלקן, התקשרויות הנמשכות לאורך שנים רבות, במהלכן עשויים להתרחש שינויים במדיניות, ברגולציה ובמגמות הדין, לרבות בפסיקת בתי המשפט. הבנק והחברות המאוחדות פועלים באמצעות מערכות מיכוניות מורכבות, אשר לאור השינויים כאמור, יש צורך להתאימן באופן שוטף. כל אלו יוצרים חשיפה תפעולית ומשפטית מוגברת.

בנוסף קיימת חשיפה כללית הנובעת מכך שכנגד הבנק והחברות המאוחדות מוגשות מעת לעת תלונות למפקח על הבנקים, שעלולות בנסיבות מסוימות להביא לנקיטת הליכים משפטיים נגד הבנק. לעת הזו, לא ניתן להעריך האם קיימת חשיפה בגין תלונות אלו ולא ניתן להעריך אם תינתן הכרעה רוחבית של הפיקוח בעניין תלונות כנ"ל ו/או אם תוגשנה תביעות ייצוגיות או אחרות כתוצאה מהליכים שכאלו, וכן לא ניתן להעריך את החשיפה הפוטנציאלית לתלונות כנ"ל. לפיכך, לא נכללה הפרשה בגין החשיפה האמורה.

מאז תחילת השנה לא חלו שינויים משמעותיים בחשיפות.

סיכונים מתפתחים

סיכונים מתפתחים הינם סיכונים שהמאפיינים שלהם ורמת החומרה שלהם משתנים בהתאם לתמורות שחלות בשנים האחרונות בסביבה התחרותית, בסביבת הצרכן, בסביבה הרגולטורית ובסביבה הטכנולוגית. בין סיכונים אלה ניתן לציין את סיכון הסייבר, הסיכון הטכנולוגי וסיכון ה-conduct.

כמו כן, סביבת הפעילות של הבנק מושפעת מאד בשנים האחרונות מסיכונים הקשורים לרגולציה ולחקיקה, לסביבה מאקרו-כלכלית תנודתית, לשינויים החלים במודל העסקי, ובכלל זה המעבר ל"בנקאות החדשה" המבוססת על הדיגיטל ולמגמות חברתיות וצרכניות.

מתחילת השנה לא חלו שינויים משמעותיים במפת הסיכונים והאיומים ובסביבה העסקית בה פועל הבנק בארץ ובעולם.

למידע נוסף ראה פרק [סקירת הסיכונים בדוח הדירקטוריון וההנהלה לשנת 2016](#).

מדיניות חשבונאית ואומדנים בנושאים קריטיים

כללי

הדוחות הכספיים ערוכים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים והנחיותיו בדבר עריכת דוח כספי שנתי ורבעוני של תאגיד בנקאי כמפורט **בביאור 1 בדוחות הכספיים השנתיים ליום 31 בדצמבר 2016**.

הכנת הדוחות הכספיים המאוחדים בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים ובהתאם להוראות המפקח על הבנקים דורשת מהנהלה שימוש באומדנים והערכות המשפיעים על הסכומים המדווחים של נכסים, התחייבויות וכן על סכומי הכנסות והוצאות.

התוצאות בפועל של אומדנים אלו עלולות להיות שונות מהאומדנים ו/או ההערכות. האומדנים וההערכות מתבססים בדרך כלל על תחזיות כלכליות, הערכות לגבי השווקים השונים וניסיון העבר, תוך הפעלת שיקול דעת ואשר ההנהלה מאמינה כי הינם סבירים בעת החתימה על הדוחות הכספיים.

הנושאים החשבונאיים הקריטיים העיקריים שצוינו בדוח השנתי ליום 31 בדצמבר 2016 הם כדלהלן: הפרשה להפסדי אשראי וסוג חובות בעייתיים, מכשירים נגזרים, ניירות ערך, התחייבויות לזכויות עובדים, התחייבויות בגין תביעות משפטיות, בניינים וציוד, נכסים בלתי מוחשיים ומיסים על ההכנסה.

התחייבויות לזכויות עובדים

הסכומים של ההתחייבויות לפנסיה מחושבים על פי מודלים אקטואריים. שיעור ההיוון המשמש לחישוב ההתחייבות האקטוארית לזכויות עובדים, של הבנק לפנסיה נעשה על בסיס תשואות השוק בהתאם לחלופה שהבנק בחר מתוך החלופות שנקבעו על ידי בנק ישראל, לפיהם העקום מורכב מתשואות אגרות חוב ממשלתיות בישראל בתוספת עקום מרווח קבוע של אגרות חוב קונצרניות בדירוג בינלאומי AA התואם למח"מ ההתחייבויות לזכויות עובדים.

כמו כן החישובים האקטואריים לוקחים בחשבון את תחזית עליית השכר הריאלית על סמך ניסיון העבר שמשנתה בהתאם לגיל העובד.

המודלים האקטואריים כוללים הנחות לגבי: תוחלת חיים, שיעורי נכות, שיעורי עזיבה, שיעורי עזיבה עם תנאים מועדפים, שיעור ניצול זכויות הפנסיה ושיעור משיכת כספי פיצויים ותגמולים וכד'. על אף שהפרמטרים נקבעו בזירות ובמקצועיות ראוייה, שינוי בכל אחד מהפרמטרים האקטואריים או בכמה מהם ו/או בשיעור ההיוון ו/או בשיעור עליית השכר יביא לשינוי בגובה ההתחייבויות של הבנק.

הערכת האקטואר של זכויות העובדים נמצאת באתר מגנ"א של רשות ניירות ערך וכתובתו: www.magna.isa.gov.il.

ליום 30 בספטמבר 2017 יתרת רווח כולל אחר מצטבר בגין הטבות לעובדים הסתכמה ביתרה שלילית בסך 2,790 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס, קיטון של 621 מיליון ש"ח לאחר השפעת מס בהשוואה ליום 31 בדצמבר 2016.

יתרת ההתחייבות להטבות לעובדים ליום 30 בספטמבר 2017 לפי שיעור היוון על בסיס אגרות חוב קונצרניות בישראל ("שוק עמוק לגישת הרשות לניירות ערך") נמוכה בכ-168 מיליון ש"ח מיתרת ההתחייבות בפועל.

חישוב דרישות ההון בהתאם להוראות באזל 3 יעשה בהתאם להוראות מעבר שנקבעו בהוראת ניהול בנקאי תקין מספר 299, שקובעות שיתרת רווח או הפסד כולל אחר מצטבר הנובעת מהתאמות בגין הטבות לעובדים, והסכום שנקזף ישירות לעודפים ליום 1 בינואר 2013 בגין השפעת האימוץ לראשונה, לא יובאו בחשבון באופן מיידי אלא יהיו כפופים להוראות מעבר, כך שהשפעתם תיפרס כדלקמן: 40% מיום 1 בינואר 2015 ועוד 20% ב-1 בינואר של כל שנה עד ליישום מלא החל מיום 1 בינואר 2018.

בקורות ונהלים לגבי הגילוי בדוח הכספי

הוראות המפקח על הבנקים מחילות על תאגידים בנקאיים את דרישות סעיפים 302 ו-404 של ה-Sox Act. בהתייחס לסעיפים אלו נקבעו על ידי ה-SEC וה-Public Company Accounting Oversight Board הוראות באשר לאחריות ההנהלה לקביעתם וקיומם של בקורות ונהלים לגבי הגילוי ולקיום בקרה פנימית על הדיווח הכספי וחוות דעת ראי החשבון המבקרים לגבי הביקורת של הבקרה הפנימית על דיווח כספי.

הוראות המפקח קובעות:

- תאגידים בנקאיים יישמו את דרישות סעיפים 302 ו-404 וכן את הוראות ה-SEC שפורסמו מכוחם.
- בקרה פנימית נאותה מחייבת קיום מערך בקרה על פי מסגרת מוגדרת ומוכרת, ומודל ה-COSO (Committee Of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission) עונה על הדרישות ויכול לשמש לצורך הערכת הבקרה הפנימית.

הבנק מיישם באופן שוטף את ההוראה בקבוצת לאומי.

במהלך שנת 2017 מבצע הבנק תיקוף ועדכון של תהליכי בקרה מהותיים ובדיקות אפקטיביות של כל מערך הבקרה הפנימית על הדיווח הכספי.

הערכת בקורות ונהלים לגבי הגילוי

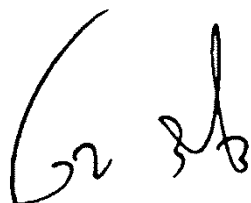
הנהלת הבנק, בשיתוף המנכ"ל הראשי, ראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, העריכו לתום התקופה המכוסה בדוח זה את האפקטיביות של הבקורות ונהלים לגבי הגילוי של הבנק. על בסיס הערכה זו, המנכ"ל הראשי של הבנק, ראש החטיבה הפיננסית והחשבונאי הראשי, הסיקו כי לתום תקופה זו, הבקורות ונהלים לגבי הגילוי של הבנק הינם אפקטיביים כדי לרשום, לעבד, לסכם ולדווח על המידע שהבנק נדרש לגלות בדוח הכספי בהתאם להוראות הדיווח לציבור של המפקח על הבנקים ובמועד שנקבע בהוראות אלו.

שינויים בבקרה הפנימית

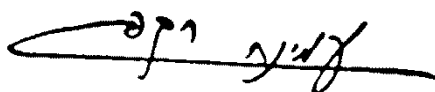
במהלך הרבעון שהסתיים ביום 30 בספטמבר 2017 לא אירע כל שינוי מהותי בבקרה הפנימית על הדיווח הכספי של הבנק, אשר השפיע באופן מהותי או סביר שצפוי להשפיע באופן מהותי על הבקרה הפנימית של הבנק על הדיווח הכספי.

דירקטוריון

בתקופה מינואר-ספטמבר 2017 התקיימו 19 ישיבות של מליאת הדירקטוריון ו-52 ישיבות של ועדות הדירקטוריון. בישיבת הדירקטוריון שהתקיימה ביום 20 בנובמבר 2017, הוחלט לאשר ולפרסם את תמצית הדוחות הכספיים המאוחדים - הבלתי מבוקרים של הקבוצה ליום 30 בספטמבר 2017 ולתקופה שנסתיימה באותו תאריך. דירקטוריון הבנק מביע את הערכתו ותודתו לעובדים ולמנהלים של הבנק ושל חברות הקבוצה, בארץ ובח"ל, על עבודתם המסורה ותרומתם לקידום עסקי הקבוצה.

דוד ברודט
יו"ר הדירקטוריון

רקפת רוסק-עמינח
מנהל כלכלי ראשי

20 בנובמבר 2017